

Uniwersytet Warszawski
Wydział Prawa i Administracji

Wiktor Marcinkowski

Nr albumu: 417460

**Orzeczenia zarządzające środki tymczasowe
według rozporządzenia Parlamentu
Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012**

Praca magisterska
na kierunku studiów Prawo

Praca wykonana pod kierunkiem
Prof. UW dr. hab. Tadeusza Zembrzuskiego
Katedra Postępowania Cywilnego WPiA UW

Warszawa, czerwiec 2024 roku

Streszczenie

Niniejsza dysertacja ma dwa zasadnicze założenia. Pierwszym z nich jest przedstawienie zagadnienia jurysdykcji krajowej w postępowaniu o zarządzenie środków tymczasowych na gruncie rozporządzenia 1215/2012. W omawianym akcie utrzymano dotychczasowe założenie, tj. rozszerzenie jurysdykcji krajowej do orzekania o środkach tymczasowych przez sąd państwa mającego jurysdykcję krajową w sprawie głównej oraz sąd niemający jurysdykcji krajowej w sprawie głównej, ale któremu przysługuje kompetencja do orzekania o środkach tymczasowych na podstawie art. 35 omawianego rozporządzenia Bruksela Ia.

Drugim założeniem dysertacji jest omówienie problematyki wykonalności orzeczeń zarządzających środki tymczasowe. Wobec rozszerzenia jurysdykcji krajowej w odniesieniu do orzekania o środkach tymczasowych przedstawione zostanie jakie orzeczenia zabezpieczające i przy spełnieniu jakich warunków mogą korzystać z reżimu przepisów rozporządzenia 1215/2012. Ponadto poddana analizie zostanie problematyka odmowy uznania lub wykonania orzeczenia na podstawie katalogu wyrażonego w rozporządzeniu Bruksela Ia.

Przedstawiony zostanie problem składania wniosków o zabezpieczenie zarówno do sądu rozpoznającego sprawę co do istoty, jak i do sądu mającego jurysdykcję na podstawie art. 35 rozporządzenia 1215/2012. Omówione zostaną również pojęcia orzeczenia, zasady wzajemnego zaufania, środków tymczasowych oraz ich celów i funkcji. Ponadto ocenie zostanie poddana skuteczność ochrony tymczasowej w postępowaniach transgranicznych toczących się na podstawie aktów europejskiego prawa procesowego.

Słowa kluczowe

Rozporządzenie 1215/2012, środki tymczasowe, postępowanie zabezpieczające, jurysdykcja krajowa, uznanie i wykonalność orzeczeń, europejskie prawo procesowe.

Tytuł w języku angielskim

Judgments ordering provisional measures under Regulation (EU) No 1215/2012.

Spis treści

Wprowadzenie	8
Rozdział I Swoboda przepływu orzeczeń zarządzających środki tymczasowe w sprawach cywilnych i handlowych między państwami członkowskimi UE.....	10
1. Geneza swobodnego przepływu orzeczeń zarządzających środki tymczasowe	10
2. Zasada wzajemnego zaufania.....	14
3. Pojęcie środków tymczasowych i zabezpieczających.....	17
4. Funkcje i cele środków tymczasowych.....	21
Rozdział II Jurysdykcja krajowa w postępowaniu zabezpieczającym.....	24
1. Pojęcie jurysdykcji krajowej w sprawach o zarządzenie środków tymczasowych	24
2. Orzekanie o środkach tymczasowych przez sąd państwa mającego jurysdykcję krajową w sprawie głównej	26
3. Orzekanie o środkach tymczasowych przez sąd państwa niemającego jurysdykcji krajowej w sprawie głównej.....	32
4. Dopuszczalność orzekania o środkach tymczasowych wobec wcześniejszego oddalenia wniosku o zarządzenie środków tymczasowych przez inny sąd państwa członkowskiego	39
Rozdział III Wykonalność orzeczeń zarządzających środki tymczasowe.....	45
1. Pojęcie uznania i wykonalności orzeczenia	45
2. Warunki automatycznej wykonalności orzeczeń zarządzających środki tymczasowe	47
3. Współpraca sądowa wobec ustanowienia, upadku i wykonania orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe.....	50
4. Istota efektu zaskoczenia w postępowaniu zabezpieczającym	52
5. Europejski Nakaz Zabezpieczenia	53

Rozdział IV	Odmowa uznania lub wykonania orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe.....	56
1.	Postępowanie w sprawie odmowy uznania lub wykonania orzeczenia ..	56
2.	Klauzula porządku publicznego	59
3.	Pozbawienie prawa do obrony	62
4.	Pozostałe przesłanki odmowy wykonania orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe	65
Zakończenie		67
Bibliografia		70

Wykaz skrótów i oznaczeń	
Akty prawne	
TEWG	Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą z dnia 25 marca 1957 r. (nieopublikowany w oficjalnym Dzienniku Urzędowym)
k.p.c., kodeks postępowania cywilnego	Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1550 ze zmianami)
Konwencja brukselska z 1968 r.	Konwencja z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych
Konwencja z Lugano z 1988 r.	Konwencja z dnia 16 września 1988 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych
TWE, Traktat z Amsterdamu	Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą z dnia 10 listopada 1997 r. (wersja skonsolidowana Dz. U. WE C 340 z 10.11.1997)
Rozporządzenie 44/2001, Bruksela I	Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. U. UE. L. z 2001 r. Nr 012)
Rozporządzenie 1215/2012, Bruksela Ia	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 roku w sprawie jurysdykcji

	i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. U. UE. L. z 2012 r. Nr 351)
Rozporządzenie 655/2014	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 655/2014 z dnia 15 maja 2014 r. ustanawiające procedurę europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym w celu ułatwienia transgranicznego dochodzenia wierzytelności w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. U. UE. L. z 2014 r. Nr 189)
Literatura	
PS	Przegląd Sądowy
ICLQ	The International and Comparative Law Quarterly
EPS	Europejski Przegląd Sądowy
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
PS	Przegląd Sądowy
PiP	Państwo i Prawo
PPC	Polski Proces Cywilny
NP	Nowe Prawo
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
PPE	Przegląd Prawa Egzekucyjnego
MoP	Monitor Prawniczy
Sądy, trybunały i publikatory orzeczeń	
Trybunał Sprawiedliwości UE, TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej

SN	Sąd Najwyższy
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Karna

Wprowadzenie

Zasadniczym celem niniejszej rozprawy jest analiza problematyki jurysdykcji krajowej w postępowaniu o zarządzenie środków tymczasowych i wykonalności orzeczeń zarządzających takie środki na gruncie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012¹. Na wstępie przedstawiona zostanie ewolucja przepisów w zakresie ochrony tymczasowej w aktach prawnych Unii Europejskiej oraz wyrażonych na ich gruncie wypowiedzi Trybunału Sprawiedliwości UE. Przybliżona zostanie zasada wzajemnego zaufania, stanowiąca fundament rozwoju regulacji dotyczących wykonalności orzeczeń w państwach członkowskich Unii Europejskiej. Ponadto przedstawione zostanie pojęcie środków tymczasowych, w tym środków zabezpieczających, a także kwestia jurysdykcji krajowej w sprawach z wniosku o zastosowanie środków tymczasowych i zabezpieczających.

W uchwalonym brzmieniu rozporządzenia Bruksela Ia wskazano, że instytucja orzeczenia obejmuje środki tymczasowe, w tym zabezpieczające, a dla zastosowania tzw. automatycznej wykonalności orzeczenia, konieczne jest jego doręczenie stronie przeciwnej. Stanowiło to implementację do treści rozporządzenia orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE² oraz przyjęcie odmiennego rozwiązania od przedstawionego w projekcie rozporządzenia 1215/2012, tj. zezwalającego na automatyczną wykonalność orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe w sytuacji wydania go w postępowaniu *ex parte*. Przy czym brzmienie art. 35 rozporządzenia Bruksela Ia *de facto* nie zmieniło się od czasów konwencji brukselskiej z 1968 roku. Ze względu na powyższe, w pracy przedstawione zostaną stanowiska dotyczące efektywności przyjętego rozwiązania, jego ewolucji, zachowania równowagi między prawami dłużnika i wierzyciela oraz problemów powstających na gruncie obowiązujących przepisów o środkach tymczasowych w odniesieniu do ich wykonalności i jurysdykcji krajowej. Omówione zostanie sporne zagadnienie dotyczące orzekania o identycznym wniosku o zabezpieczenie przez co najmniej dwa sądy i skutków tych orzeczeń. Analizie zostanie poddana skuteczność tymczasowej ochrony prawnej w reżimie regulacji unijnych oraz jej urzeczywistnienia w prawie UE. Kluczowym dla postępowania zabezpieczającego jest wywołanie efektu zaskoczenia u dłużnika (niem. *Überraschungseffekt*, fr. *l'effet de surprise*), w związku z tym powstaje wątpliwość, czy przy braku takiego efektu można mówić o skuteczności tymczasowej ochrony prawnej, co zostanie omówione w dysertacji.

¹ Dz. U. UE. L. z 2012 r. Nr 351.

² Wyrok TS z 21.05.1980 r., C-125/79, Bernard Denilauler przeciwko SNC Couchet Frères, EU:C:1980:130, nb 17-18.

Niniejsza rozprawa składa się z czterech rozdziałów. W rozdziale pierwszym zostanie przedstawiony rozwój unijnych regulacji oraz orzecznictwa w zakresie swobody przepływu orzeczeń, zasady wzajemnego zaufania oraz celów i funkcji tymczasowej ochrony prawnej. W rozdziale drugim analizie zostanie poddana problematyka jurysdykcji krajowej sądów powszechnych w postępowaniu zabezpieczającym oraz składania identycznych wniosków o zabezpieczenie w różnych jurysdykcjach. Rozdział trzeci dotyczyć będzie wykonalności orzeczeń zarządzających środki tymczasowe, dostosowania zarządzonych środków do porządku prawnego państwa wezwanego oraz powstających wyzwań przy automatycznej wykonalności orzeczeń. Przedstawiona zostanie instytucja, która miała stanowić *remedium* dla luk w transgranicznej ochronie tymczasowej, czyli europejski nakaz zabezpieczenia. W ostatnim rozdziale omówione zostaną przesłanki odmowy wykonania orzeczeń zarządzających środki tymczasowe oraz tzw. odwrócony *exequatur* na gruncie przepisów rozporządzenia 1215/2012.

Rozdział I

Swoboda przepływu orzeczeń zarządzających środki tymczasowe w sprawach cywilnych i handlowych między państwami członkowskimi UE

1. Geneza swobodnego przepływu orzeczeń zarządzających środki tymczasowe

Analizę zagadnień stanowiących przedmiot rozprawy należy poprzedzić omówieniem ewolucji europejskiego prawa procesowego w aspekcie tematu dysertacji. Rozwój ten dokonuje się poprzez przyjmowanie nowych aktów prawnych regulujących coraz szerszy zakres spraw oraz orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości UE, które silnie oddziałuje na wykładnię prawa unijnego. Prawo europejskie charakteryzuje się uchwalaniem przepisów zbliżających porządku prawne państw członkowskich oraz stosowaniem wykładni celowościowej przez TSUE, która takie zbliżanie wymusza³. Zgodnie z ugruntowaną linią orzeczniczą dla przepisów oraz pojęć niezmiennych, aktualne pozostają orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości UE wydane na kanwie konwencji brukselskiej z 1968 r., konwencji z Lugano z 1988 r. oraz rozporządzenia 44/2001⁴, co ma istotne znaczenie dla wykładni i analizy rozporządzenia 1215/2012. Zgodnie z zasadą kontynuacji⁵ uwagi te „należy odnieść odpowiednio do stanu prawnego ukształtowanego przez wejście w życie rozporządzenia 1215/2012”⁶. Powyższe wynika również z brzmienia motywu 34 rozporządzenia 1215/2012, gdzie jednoznacznie stwierdzono, że „w celu zapewnienia ciągłości pomiędzy konwencją brukselską z 1968 r., rozporządzeniem 44/2001 i niniejszym rozporządzeniem powinny być przewidziane przepisy przejściowe. Dotyczy to również wykładni postanowień konwencji brukselskiej z 1968 r. oraz zastępujących ją rozporządzeń dokonywanej przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej.”

³ Zob. J. Helios, W. Jedlecka, *Wykładnia prawa Unii Europejskiej ze stanowiska teorii prawa*, Wrocław 2018, s. 180.; J. Napierała, *Rola reguł celowościowych w procesie wykładni unijnego prawa spółek przez trybunał sprawiedliwości unii europejskiej* [w:] *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie. Tom I*, red. M. Dumkiewicz, K. Kopaczyńska-Pieczniak, J. Szczotka, Warszawa 2020, s. 879 i n.

⁴ Dz. U. UE. L. z 2001 r. Nr 012.

⁵ Zob. wyrok TS z 23.04.2009 r., C-533/07, Falco Privatstiftung oraz Thomas Rabitsch przeciwko Gisela Weller-Lindhorst, EU:C:2009:257, nb 86-87; wyrok TS z 23.04.2009 r., C-167/08, Draka NK Cables Ltd, AB Sandvik international, VO Sembodja BV oraz Parc Healthcare International Limited przeciwko Omnipol Ltd., EU:C:2009:263, nb 20; wyrok TS z 16.07.2009 r., C-189/08, Zuid-Chemie BV przeciwko Philippo's Mineralenfabriek NV/SA, EU:C:2009:475, nb 19.

⁶ A. Staudinger, *Europäisches Zivilprozess und Kollisionsrecht. EuZPR/EuIPR. Kommentar. Band I. Brüssel Ia-VO*, red. T. Rauscher, Kolonia 2016, s. 62 cyt. za P. Grzegorzcyk, *Umowy jurysdykcyjne w sprawach cywilnych i handlowych w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w latach 2013-2018*, PS 2019/7-8, s. 164.

Za doktryną wskazać należy, że „*exequatur*” jest nazwą tradycyjnie nadawaną w niektórych jurysdykcjach, w szczególności we Francji, procedurze sądowej, w ramach której zagraniczne orzeczenia mogą być implementowane w państwie *forum*, tak aby mogły wywoływać skutki prawne w tym porządku prawnym i, co najważniejsze, być wykonywane wobec majątku, który dłużnik może tam posiadać. Uzyskanie *exequatur* zapewnia wykonalność zagranicznego orzeczenia w państwie *forum*, a tym samym upoważnia każdy lokalny organ egzekucyjny do interwencji i zajęcia majątku. Jednakże prawo obowiązujące w państwie *forum* zazwyczaj przewiduje, że sąd może udzielić *exequatur* dopiero po weryfikacji zagranicznego orzeczenia i sprawdzeniu, czy spełnione zostały określone wymogi”⁷.

Zawarcie konwencji brukselskiej z 27 września 1968 roku, na podstawie art. 220 tiret 4 TEWG⁸, zapoczątkowało dążenia do swobodnego przepływu orzeczeń (niem. *Freizügigkeit von Entscheidungen*, fr. *libre circulation des décisions*), obecnie uznawanego jako uzupełnienie innych swobód⁹ czy też piątą swobodą. Przyjęte przepisy miały na celu pogłębienie współpracy sądowej w sprawach cywilnych i handlowych. Przed konwencją brukselską z 1968 r., wobec braku wspólnych regulacji dotyczących uznawania i wykonywania zagranicznych orzeczeń, zastosowanie miały przepisy prawa krajowego lub umów międzynarodowych właściwych dla każdego z państw wspólnoty. Powyższe wymuszało konieczność stosowania różnych przepisów dla każdego z wezwanych państw. „Konwencja wprowadziła automatyczne uznawanie orzeczeń (z możliwością jego zakwestionowania) oraz jednolitą uproszczoną procedurę uzyskiwania stwierdzenia wykonalności (*exequatur*) we wszystkich państwach członkowskich. Istotnym postępem było również wprowadzenie jednolitych powodów odmowy uznania orzeczeń oraz reguł postępowania w sytuacji, gdy decyzja dotycząca nadania *exequatur* jest zaskarżana, co znacząco ułatwiło egzekucję orzeczeń cywilnych w ramach Wspólnoty. Konwencja zawierała również przepisy określające międzynarodową jurysdykcję sądów, gdyż uznano, że jest to konieczne dla zapewnienia ułatwienia uznawania orzeczeń”¹⁰. Doszło więc do ustanowienia

⁷ G. Cuniberti, I. Rueda, *Abolition of exequatur. Addressing the Commission's concerns*, *Rechts Zeitschrift* 2011/75(2), s. 287.

⁸ Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą z dnia 25 marca 1957 r. (nieopublikowany w oficjalnym Dzienniku Urzędowym).

⁹ Zob. Komunikat Komisji Europejskiej do Rady oraz Parlamentu UE, *Towards greater efficiency in obtaining and enforcing judgments in the European Union*, 98/C 33/03, nb 9; S. Lane, *Free Movement of Judgments within the EEC*, *ICLQ* 1986/35, s. 629 i n.; wyrok TS z 4.02.1988 r., C-145/86, Horst Ludwig Martin Hoffmann przeciwko Adelheid Krieg, EU:C:1988:61, nb 10.

¹⁰ A. Frąckowiak-Adamska, *Współpraca sądowa w sprawach cywilnych, karnych i współpraca policyjna* [w:] *System Prawa Unii Europejskiej. Tom. 8*, red. J. Barcz, Warszawa 2021, s. 7.

zasady swobody przepływu orzeczeń w zakresie ich automatycznego uznawania, przy pozostawieniu ograniczeń dotyczących wykonalności orzeczeń wydanych w różnych państwach członkowskich. Ówczesne przepisy wymagały uzyskania stwierdzenia wykonalności przez sąd wezwanego państwa, jednak doszło do uproszczenia procedury, która swoje podstawy znalazła w konwencji brukselskiej. Ułatwiono przepływ orzeczeń między państwami członkowskimi, jednak dla sprawności transgranicznych postępowań cywilnych konieczność uzyskania zgody na wykonanie orzeczenia w państwie, w którym znajdował się majątek dłużnika nadal wydłużała egzekucję orzeczenia. Zgoda na wykonywanie zagranicznych wyroków stanowi bowiem tradycyjnie element suwerenności państwowej¹¹. Wprawdzie pozostawiono wymóg uzyskania zgody na wykonanie zagranicznego orzeczenia, to w związku z hierarchią aktów prawnych zastosowanie znajdowały w tym zakresie przepisy konwencji, a nie krajowe regulacje prawne.

Przepisy przyjęte w konwencji brukselskiej stanowiły *novum* i przygotowały grunt dla swobodnego przepływu orzeczeń poprzez ułatwienie uznawania i wykonywania zagranicznych orzeczeń¹². Konwencja ograniczyła materialne przesłanki uznania i stwierdzenia wykonalności orzeczeń, obejmując zasadniczo szeroki zakres orzeczeń i innych aktów¹³.

Ramy prawne swobody przepływu orzeczeń zmieniły się zasadniczo po przyjęciu traktatu z Amsterdamu¹⁴. Początkowo dyskutowano nad nowelizacją konwencji brukselskiej z 1968 roku, z czego, wobec przyjęcia traktatu z Amsterdamu, zrezygnowano na rzecz przyjęcia aktu wspólnotowego regulującego sprawy jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych¹⁵. Jednym z celów traktatu było stworzenie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, w związku zaś z przyjętym przez Radę Europejską programem z Tampere, politycznym imperatywem stało się zniesienie procedury *exequatur*¹⁶. W programie tym wskazano przede wszystkim na konieczność wprowadzenia automatycznej wykonalności orzeczeń w sprawach konsumenckich, gospodarczych oraz w pewnym zakresie rodzinnych. Rada Europejska

¹¹ H. Schack, *The misguided abolition of exequatur proceedings in the European Union* [w:] *Aurea Praxis Aurea Theoria. Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego, Tom I*, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011, s. 1354.

¹² K. Weitz, *Konwencja z Lugano. Wykonalność zagranicznych orzeczeń przed sądami polskimi*, Warszawa 2002, s. 30 i n.

¹³ K. Weitz, *1.2. Rozwój regulacji – konwencja brukselska i rozporządzenie nr 44/2001* [w:] *Europejski tytuł egzekucyjny dla roszczeń bezspornych*, Warszawa 2009, s. 20.

¹⁴ Dz. U. WE C 340 z 10.11.1997 r.

¹⁵ A. Frąckowiak-Adamska, *Współpraca sądowa...*, s. 10.

¹⁶ Konkluzje prezydencji przyjęte na posiedzeniu Rady Europejskiej w Tampere 15–16.10.1999 r., nb. 33-37.

wezwała również Komisję Europejską do podjęcia działań zmierzających do przyjęcia europejskiego tytułu egzekucyjnego¹⁷. Podstawą prawną dla powyższych działań legislacyjnych był art. 61 lit. c i art. 65 TWE.

Dzięki uwspólnotowieniu europejskiego prawa procesowego doszło do zastąpienia konwencji brukselskiej z 1968 r. przez akt prawa wspólnotowego, czyli rozporządzenia 44/2001 z 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych. Przyjęcie rozporządzenia Bruksela I niosło ze sobą zmianę w postaci ograniczenia lub modyfikacji materialnych przesłanek uznania i udzielenia *exequatur*. Choć utrzymano w mocy konieczność uzyskania *exequatur* w związku z treścią art. 38 rozporządzenia 44/2001, to postępowanie to uległo dalszemu uproszczeniu. Istotną modyfikacją było, na gruncie art. 41, zniesienie badania przez sąd pierwszej instancji przesłanek udzielenia *exequatur* i przekazanie kontroli w tym zakresie na poziom postępowania wywołanego wniesieniem środków zaskarżenia przez dłużnika na podstawie art. 45 ust. 1. Postępowanie w pierwszej instancji, prowadzone *ex parte*, sprowadzało się zasadniczo do formalnej kontroli dokumentów¹⁸. Utrzymano zaś brzmienie art. 24 konwencji brukselskiej, którego treść odzwierciedlał w rozporządzeniu 44/2001 art. 31, który dotyczy zarządzania środkami tymczasowych przez sąd niemający jurysdykcji krajowej w sprawie głównej¹⁹.

Komisja Europejska w 2009 r. rozpoczęła pracę nad nowelizacją rozporządzenia, przedstawiając Zieloną księgę²⁰ dotyczącą konsultacji w sprawie oczekiwanych zmian wraz ze sprawozdaniem ze stosowania rozporządzenia 44/2001²¹. W przyjętym 10-11 grudnia 2009 r. programie sztokholmskim – otwarta i bezpieczna Europa dla dobra i ochrony obywateli²², określono priorytety Unii Europejskiej w obszarze sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa na okres 2010-2014 mając przy tym na uwadze realizację punktów

¹⁷ Szerzej o Europejskim Tytule Egzekucyjnym zob. K. Weitz, *Europejski tytuł egzekucyjny dla roszczeń bezspornych*, Warszawa 2009.

¹⁸ A. Frąckowiak-Adamska, *1.4.2. Przegląd chronologiczny rozporządzeń zawierających klauzulę uznawania orzeczeń przyjętych w latach 2000–2016* [w:] *Uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach cywilnych w Unii Europejskiej. Ujęcie systemowe*, Warszawa 2018, s. 51.

¹⁹ C. Honorati, *Provisional Measures and the Recast of Brussels I Regulation: A Missed Opportunity for a Better Ruling*, Mediolan 2014, <https://ssrn.com/abstract=2443137> (dostęp: 05.06.2024 r.).

²⁰ Zielona Księga w sprawie przeglądu rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (COM (2009) 174 wersja ostateczna).

²¹ Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady i Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego dotyczące stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (COM (2009) 175 wersja ostateczna).

²² Dz. U. C 115 z 4.05.2010 r.

z programu z Tampere i programu haskiego²³, które nie znalazły jeszcze wtedy odzwierciedlenia w treści aktów prawa unijnego. Konsekwencją powyższego było przyjęcie rozporządzenia 1215/2012, które weszło w życie 10 stycznia 2013 r. i stosuje się je od 10 stycznia 2015 r. Rozporządzenie 44/2001 stosuje się w dalszym ciągu w postępowaniach wszczętych przed dniem 10 stycznia 2015 r. Treść obowiązującego rozporządzenia 1215/2012, które stanowi przedmiot niniejszej rozprawy, będzie analizowana w dalszych częściach pracy. Omówione zostaną również pierwotnie proponowane zmiany, które ostatecznie nie znalazły się w rozporządzeniu Bruksela Ia. Niemniej należy wskazać, że na gruncie rozporządzenia 1215/2012 doszło do przyjęcia automatycznej wykonalności orzeczeń i zniesienia konieczności uzyskania *exequatur* – koncepcja tzw. odwróconego *exequatur*²⁴.

Pod koniec 2022 r. Europejskie Stowarzyszenie Prawa Prywatnego Międzynarodowego przedstawiło propozycje reformy rozporządzenia 1215/2012²⁵, które również zostaną poddane analizie z perspektywy tematu dysertacji. W dokumencie przygotowanym przez ww. stowarzyszenie podkreślono konieczność nowelizacji przepisów dotyczących środków tymczasowych.

2. Zasada wzajemnego zaufania

Przedstawiony rozwój współpracy w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości oraz sądownictwa opiera się na kluczowej zasadzie wzajemnego zaufania między państwami członkowskimi. Mimo różnic w zakresie prawa materialnego, jak i procesowego, dopuszczono swobodny przepływ orzeczeń, których wykonalności można odmówić tylko w szczególnych okolicznościach. Tym samym zasadę wzajemnego zaufania określa się jako fundament reżimu brukselskiego²⁶. Zasada ta mająca wpływ na ustanowienie swobody przepływu orzeczeń oddziałuje również na sposób interpretacji przesłanek do odmowy wykonania lub uznania zagranicznego orzeczenia. Wobec omawianej zasady pojawiają się wątpliwości, czy tak dalekie zaufanie do innych porządków prawnych ma podstawy w rzeczywistości.

Na zasadę wzajemnego zaufania prawodawca unijny powołał się w motywie 26 do rozporządzenia 1215/2012, uzasadniając automatyczne uznawanie i wykonywanie orzeczeń

²³ Dz. U. C 236 z 24.09.2005 r.

²⁴ P. Grzegorzczak, *Stosowanie rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 w sprawach dotyczących uznawania i wykonywania orzeczeń sądów państw obcych na tle polskiej praktyki sądowej*, EPS 2016/10, s. 26.

²⁵ B. Hess, D. Althoff, T. Bens N. Elsner I. Järvekülg, *The Reform of the Brussels Ibis Regulation*, Max Planck Institute Luxembourg for Procedural Law Research Paper Series, 2022/6.

²⁶ M. Kierska, *Anti-suit injunctions w świetle europeizacji prawa prywatnego międzynarodowego*, PPH 2017/6, s. 36 i n.

na obszarze państw członkowskich UE. Trybunał Sprawiedliwości UE również wielokrotnie przywoływał tę zasadę w swoich wyrokach²⁷ wskazując, że swobodny przepływ orzeczeń w europejskiej przestrzeni sądowej „odzwierciedla potrzebę zapewnienia szybkiego wykonywania orzeczeń sądowych przy jednoczesnym zachowaniu pewności prawa, na której opiera się wzajemne zaufanie do sprawowania wymiaru sprawiedliwości w Unii Europejskiej”²⁸. Co więcej, „systemy uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych wydanych w państwie członkowskim opierają się na wzajemnym zaufaniu państw członkowskich, że ich krajowe porządki prawne są w stanie zaoferować równoważne i skuteczne poziomy ochrony praw podstawowych uznanych na płaszczyźnie Unii, w szczególności w karcie praw podstawowych”^{29,30}.

W literaturze zasadnicze wątpliwości budziło tak daleko idące zaufanie do porządków prawnych innych państw członkowskich, w szczególności wobec powyższego podejścia wyrażana była krytyka na etapie przyjmowania rozporządzenia 1215/2012. Automatycznemu respektowaniu zagranicznych orzeczeń zarzucano „oderwanie od rzeczywistości” oraz, że tak radykalne zmiany powinny być kształtowane stopniowo i długotrwale³¹. Z drugiej strony podnoszono, że zasada doznaje wyjątków i nie powinna być traktowana jako mająca charakter absolutny³². „Nie może ona w żadnym razie tłumaczyć naruszeń prawa do rzetelnego procesu przed sądem państwa pochodzenia. Byłoby bowiem nieusprawiedliwione twierdzenie, że w państwach członkowskich Unii Europejskiej takie naruszenia nie mogą się zdarzyć”³³. W rozporządzeniu przewidziano tym samym procedurę tzw. odwróconego *exequatur*, która pozwala na obronę dłużnika wobec naruszeń praw podstawowych lub porządku publicznego. Problematyka katalogu przesłanek określających podstawy do odmowy uznania lub wykonania orzeczenia zostanie szerzej omówiona w rozdziale IV rozprawy.

Zasada wzajemnego zaufania szczególne miejsce znalazła w sprawach dotyczących wzajemnego kwestionowania przez sądy państw członkowskich jurysdykcji krajowej do

²⁷ Wyrok TS z 16.07.2015 r., C-681/13, Diageo Brands BV przeciwko Simiramida-04 EOOD, EU:C:2015:471, nb 63; w odniesieniu do konwencji brukselskiej wyrok TS z 9.12.2003 r., C-116/02, Erich Gasser GmbH przeciwko MISAT Srl., EU:C:2003:657, nb 72. Por. też motyw 21 rozporządzenia Bruksela II bis; wyrok TS z 26.04.2012 r., C-92/12, Health Service Executive przeciwko S.C. i A.C., EU:C:2012:255, nb 102.

²⁸ Wyrok TS z 4.09.2019 r., C-347/18, Alessandro Salvoni przeciwko Annie Marii Fiermonte, EU:C:2019:661, nb 30.

²⁹ Wyrok TS z 22.12.2010 r., C-491/10, Joseba Andoni Aguirre Zarraga przeciwko Simone Pelz, EU:C:2010:828, nb 70.

³⁰ W niektórych rozporządzeniach (np. rozporządzenie 805/2004) przyjęto zasadę absolutnego wzajemnego zaufania, co przejawia się w braku możliwości odmowy uznania lub wykonania orzeczenia zagranicznego.

³¹ P. Staszczuk, *Automatyczna wykonalność orzeczeń sądów zagranicznych na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 „Bruksela I bis”*, PS 2014/9, s. 85.

³² P. Grzegorzczak, *VI. Ocena i perspektywy* [w:] Europejskie prawo procesowe cywilne i kolizyjne, Warszawa 2012, s. 186.

³³ P. Staszczuk, *Automatyczna wykonalność...*, s. 85.

rozpoznania sprawy. Na gruncie działu³⁴ 9 rozporządzenia 1215/2012 wykluczono zasadniczo możliwość uznania przez sąd państwa członkowskiego, że sąd rozpoznający wcześniej sprawę nie ma jurysdykcji krajowej i w konsekwencji rozpoznawania tej samej sprawy równolegle przez sądy w różnych państwach członkowskich. Zgodnie z art. 29 ust. 1 rozporządzenia 1215/2012 „jeżeli przed sądami różnych państw członkowskich zawisły sprawy o to samo roszczenie między tymi samymi stronami, sąd, przed który wytoczono powództwo później, z urzędu zawiesza postępowanie do czasu stwierdzenia jurysdykcji sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo.” W ustępie 3 powyższego przepisu przyjęto wobec wszystkich innych sądów związanie oceną sądu, przed którym najpierw wytoczono powództwo dotyczącym swojej jurysdykcji krajowej. W konsekwencji, jeżeli sąd, przed którym wytoczono powództwo na początku stwierdzi swoją jurysdykcję do rozpoznania sprawy, inne sądy zgodnie z zasadą wzajemnego zaufania muszą podporządkować się tej decyzji i uznać brak swej jurysdykcji lub zawiesić postępowanie.

Kontrowersje wobec bezwzględnego podporządkowania zasadzie wzajemnego zaufania i pytania o granice jej obowiązywania, wzbudzają kwestie instrumentalnego wykorzystywania przepisów o jurysdykcji w celu wydłużania postępowania. Wobec niektórych jurysdykcji (w przeszłości w szczególności włoskiej i belgijskiej³⁵, a obecnie można przywołać przykład Cypru czy Grecji³⁶) wskazuje się, że podmioty uprzedzają swoich przeciwników procesowych poprzez składanie powództwa w państwach, gdzie postępowania mogą toczyć się wiele lat, tylko w celu przedłużenia okresu korzystania z naruszeń praw drugiej strony. Na takie zjawisko w szczególności wskazuje się w sprawach z zakresu własności intelektualnej³⁷. Niewątpliwie takie działania i niedoskonałości systemów sądownictwa poszczególnych państw rzucają cień na zasadę wzajemnego zaufania. W rozporządzeniu brak jednak przepisów, które pozwalałyby, co do zasady, na podjęcie zawieszonego postępowania przed rozstrzygnięciem kwestii jurysdykcji przez sąd, do którego powództwo wpłynęło jako pierwsze, nawet jeżeli zostało ono instrumentalnie wszczęte i sąd wcześniejszy oczywiście nie ma jurysdykcji w sprawie³⁸.

³⁴ Choć w tłumaczeniu rozporządzenia przyjęto tłumaczenie „sekcja”, to należy wskazać, że zgodnie z systematyką przyjętą w polskim prawodawstwie powinno używać się słowa „dział”.

³⁵ P. Grzegorzczak, *Zawisłość sprawy przed sądem zagranicznym w sprawach o naruszenie praw własności przemysłowej*, EPS 2006/6, s. 26.

³⁶ Zob. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Banku Centralnego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Unijna tablica wyników wymiaru sprawiedliwości z 2023 r., Wykres 5, Szacunkowy czas potrzebny na rozstrzygnięcie spraw cywilnych, handlowych, administracyjnych i innych w 2012 r. oraz w latach 2019–2021, s. 15.

³⁷ P. Grzegorzczak, *Zawisłość sprawy...*, s. 23 i n.

³⁸ Wyrok TS z 9.12.2003 r., C-116/02, Erich Gasser GmbH przeciwko MISAT Srl., EU:C:2003:657, nb 54 i 73.

Ponadto należy zasygnalizować problematykę dotyczącą stanu rządów prawa w niektórych państwach członkowskich. Niemniej, zasada wzajemnego zaufania opiera się na pewnego rodzaju domniemaniu i wśród członków Unii Europejskiej można znaleźć rozbieżności w podstawowo obowiązującym standardzie wymiaru sprawiedliwości. Pomimo różnic między państwami członkowskimi w stopniu zaawansowania ochrony praw podstawowych uznano, że obowiązujące w Unii Europejskiej akty prawne dają dostateczne podstawy do przyjęcia domniemania o zbliżonym poziomie ochrony, a tym samym ułatwieniu przepływu orzeczeń w Unii Europejskiej i w efekcie nadaniu pierwszeństwa zasadzie automatycznego uznawania i wykonywania orzeczeń, z tylko ściśle określonymi wyjątkami od tej zasady.

3. Pojęcie środków tymczasowych i zabezpieczających

W związku z omówioną genezą swobody przepływu orzeczeń wyjaśnienia wymaga pojęcie środków tymczasowych i zabezpieczających, a w kolejnym podrozdziale ich funkcji i celów. Jak wskazuje tytuł niniejszego rozdziału, to orzeczenia zarządzające środki tymczasowe, w tym zabezpieczające stanowią główny motyw rozważań.

Pomimo prób zdefiniowania środków tymczasowych i zabezpieczających w projektowanym art. 2 rozporządzenia 1215/2012³⁹, ostatecznie nie zostały one zdefiniowane w przepisach rozporządzenia⁴⁰, choć w motywie 25 do rozporządzenia 1215/2012 zawarto pewne wskazówki interpretacyjne.

Na gruncie aktów prawa unijnego nie wszystkie pojęcia posiadają swoje definicje legalne – sytuacja taka występuje m.in. wobec pojęcia środków tymczasowych i zabezpieczających. Mając na uwadze powyższe Trybunał Sprawiedliwości UE wypracował zasadę wykładni autonomicznej, która nakłada obowiązek interpretacji pojęć niezależnie od tego, jak są rozumiane w prawie krajowym⁴¹. Uzasadnieniem dla tej koncepcji jest jednolite stosowanie prawa UE oraz zasada równości, zaś dokonując wykładni powinno brać się pod

³⁹ P. Grzegorzcyk, *Zabezpieczenie roszczeń w europejskim prawie procesowym cywilnym według rozporządzenia Rady i Parlamentu Europejskiego Nr 1215/2012 (Bruksela Ia)* [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014, s. 153 i n.

⁴⁰ B. Wołodkiewicz, *4.5. Pierwsza obrona pozwanego w postępowaniu zabezpieczającym* [w:] *Ustanowienie jurysdykcji krajowej przez wdanie się w spór na podstawie rozporządzenia Bruksela I bis*, Warszawa 2020, s. 217.

⁴¹ K. Weitz, *Autonomiczna wykładnia europejskiego prawa procesowego cywilnego – wprowadzenie i wyrok ETS z 14.10.1976 r. w sprawie 29/76 LTU Lufttransportunternehmen GmbH und Co. KG przeciwko Eurocontrol*, EPS 2007/10, s. 52 i n.

uwagę kontekst przepisu i cel uregulowania⁴². „Z utrwalonego orzecznictwa Trybunału wynika, że zarówno względy jednolitego stosowania prawa Unii, jak i zasada równości, wskazują na to, że treści przepisu prawa Unii, który nie zawiera wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich dla określenia jego znaczenia i zakresu, należy zwykle nadać w całej Unii Europejskiej autonomiczną i jednolitą wykładnię, którą należy ustalić, uwzględniając kontekst przepisu i cel danego uregulowania”⁴³.

W orzecznictwie TSUE opowiedziano się za nadaniem autonomicznej wykładni pojęciu środków tymczasowych, w tym zabezpieczających⁴⁴. Autonomiczna definicja środków tymczasowych, w tym zabezpieczających obejmuje orzekanie przez sąd państwa mającego jurysdykcję krajową w sprawie głównej, jak i niemającego takiej jurysdykcji na gruncie art. 35 Brukseli Ia⁴⁵. „Wykładnia autonomiczna przepisów europejskiego prawa procesowego cywilnego jako zasada obowiązuje w odniesieniu do różnego rodzaju pojęć występujących w tych przepisach”⁴⁶.

W orzecznictwie TSUE wykładając przedmiotowe pojęcie autonomicznie, zdefiniowano środki tymczasowe, w tym zabezpieczające jako „zmierzające do zachowania stanu faktycznego lub prawnego celem zabezpieczenia praw, o których uznanie w pozostałym zakresie wnioskuje się przed sądem właściwym w sprawie głównej”^{47,48}. W istocie środka zabezpieczającego leży również tymczasowość stanu zabezpieczenia⁴⁹. Zabezpieczenie o charakterze konserwacyjnym polega na zabezpieczeniu wykonania orzeczenia⁵⁰, nie prowadzi do zaspokojenia wierzyciela jeszcze przed wydaniem prawomocnego orzeczenia. Zasygnalizować tylko należy, ze względu na przedmiot rozprawy, że wątpliwości na tle

⁴² Por. wyrok TS z 23.05.2019 r., C-658/17, WB przy udziale Przemysław Bac, EU:C:2019:444, nb 50; wyrok TS z 21.06.2018 r., C-20/17, Oberle, EU:C:2018:485, nb 33; wyrok TS z 18.12.2014 r., C-400/13 i C-408/13, Sophia Marie Nicole Sanders przeciwko Davidowi Verhaegenowi oraz Barbara Huber przeciwko Manfredowi Huberowi, EU:C:2014:2461, nb 24; wyrok TS z 1.03.2018 r., C-558/16, Mahnkopf, EU:C:2018:138, nb 32.

⁴³ Wyrok TS z 19.07.2012 r., C-376/11, Pie Optiek SPRL przeciwko Bureau Gevers SA oraz European Registry for Internet Domains ASBL, EU:C:2012:502, nb 33.

⁴⁴ Wyrok TS z 26.03.1992 r., C-261/90, Reichert oraz Kockler przeciwko Dresdner Bank, EU:C:1992:149, nb 34; wyrok TS z 17.11.1998 r. w sprawie C-391/95, Van Uden Maritime BV (Van Uden Africa Line) przeciwko Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line i in., EU:C:1998:543, nb 37; wyrok TS z 28.04.2005 r., C-104/03, St. Paul Dairy Industries NV przeciwko Unibel Exser BVBA, EU:C:2005:255, nb 13.

⁴⁵ K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej w postępowaniu zabezpieczającym w świetle konwencji lugańskiej i prawa wspólnotowego*, PS 2003/10, s. 13.

⁴⁶ K. Weitz, *Autonomiczna wykładnia europejskiego prawa procesowego cywilnego - wprowadzenie i wyrok ETS z 22.03.1983 r. w sprawie 34/82 Martin Peters Bauunternehmung GmbH przeciwko Zuid Nederlandse Aannemers Vereniging*, EPS 2007/11, s. 50 i n.

⁴⁷ Wyrok TS z 26.03.1992 r., C-261/90, Reichert oraz Kockler przeciwko Dresdner Bank, EU:C:1992:149, nb 34.

⁴⁸ Ze względu na to w dalszej części pracy pojęcie środków tymczasowych lub zabezpieczających będzie łącznie oznaczać środki tymczasowe, w tym zabezpieczające.

⁴⁹ Wyrok TS z 17.11.1998 r., C-391/95, Van Uden Maritime BV (Van Uden Africa Line) przeciwko Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line i in., EU:C:1998:543, nb 47.

⁵⁰ H. Pietrkowski, *Rozdział XIV Czynności w postępowaniu zabezpieczającym [w:] Czynności procesowe zawodowego pełnomocnika w sprawach cywilnych*, Warszawa 2024, s. 467.

omawianego pojęcia budziły zabezpieczenia o charakterze antycypacyjnym, „które pozwalają na zaspokojenie się uprawnionego z majątku obowiązane do czasu, aż nie upadną ich skutki, a także na unormowanie stosunków na czas trwania postępowania przez nałożenie nakazów lub zakazów rozmaitego zachowania się na strony”⁵¹. W doktrynie wyrażono pogląd, że „w braku podstawy do innego wniosku, na tle rozporządzenia 1215/2012 uznać należy za aktualne dotychczasowe poglądy orzecznictwa (por. motyw 34) i literatury, według których środki takie, w tym polegające na obowiązku zapłaty sumy pieniężnej, mieszczą się co do zasady w kręgu środków tymczasowych⁵². (...) Rozstrzygnięcia obejmujące antycypacyjne sposoby zabezpieczenia mogą być wydawane zgodnie z przepisami krajowego prawa procesowego i podlegać automatycznemu uznaniu lub wykonaniu zgodnie z art. 36 i n. rozporządzenia 1215/2012”⁵³.

W rozporządzeniu 1215/2012 nie rozstrzygnięto całkowicie wątpliwości dotyczących możliwości objęcia pojęciem środków tymczasowych także zabezpieczenia dowodu w postępowaniu oraz jego styku z unijną regulacją pomocy prawnej w odniesieniu do dowodów⁵⁴. Na gruncie poprzednich przepisów TSUE wskazał, że „zarządzenie przesłuchania świadka w celu umożliwienia wnioskodawcy oceny celowości wniesienia ewentualnego powództwa, ustalenia podstaw takiego powództwa oraz określenia zasadności zarzutów, jakie mógłby podnieść, nie wchodzi w zakres pojęcia środka tymczasowego lub zabezpieczającego”⁵⁵. Powyższe uwzględniono w motywie 25 rozporządzenia 1215/2012, w którym zarazem wskazano, że omawiane pojęcie obejmuje uzyskanie informacji lub zabezpieczenie dowodów w rozumieniu art. 6 i 7 dyrektywy 2004/48/WE, jednak nie powinno naruszać stosowania rozporządzenia 1206/2001. Uzupełnienie w powyższym zakresie „zdaje się jednak dostatecznie przesądzać, że zabezpieczenie dowodu dokonywane ze względu na ryzyko trudności z jego przyszłym przeprowadzeniem mieści się w zakresie zastosowania nowego rozporządzenia”⁵⁶.

⁵¹ M. Romańska, *Problem zakresu, w jakim ustawodawca odstąpił od dewolutywności zażalenia* [w:] *Założenia aksjologiczne nowelizacji KPC z 4 lipca 2019 r.*, red. S. Cieślak, Łódź 2020, s. 215.

⁵² Na tle rozporządzenia nr 1215/2012 H. Nagel, P. Gottwald, *Internationales Zivilprozessrecht*, Kolonia 2002, s. 805; na etapie projektu Ch. Heinze, *Choice of Court Agreements, Coordination of Proceedings and Provisional Measures in the Reform of the Brussels I Regulation*, *Rabel Journal of Comparative and International Private Law* (RabelsZ), 2011, vol. 75, s. 605.

⁵³ P. Grzegorzczak, *Zabezpieczenie roszczeń...*, s. 156.

⁵⁴ P. Grzegorzczak, *Nowy fundament europejskiego prawa procesowego cywilnego: jurysdykcja krajowa, zawisłość sprawy oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych według rozporządzenia Rady i Parlamentu Europejskiego nr 1215/2012 (Bruksela Ia)* (część I), PS 2014/6, s. 45 i n.

⁵⁵ Wyrok TS z 28.04.2005 r., C-104/03, St. Paul Dairy Industries NV przeciwko Unibel Exser BVBA, EU:C:2005:255, nb 25.

⁵⁶ P. Grzegorzczak, *Nowy fundament...* (część I), s. 46.

Na gruncie rozporządzenia 1215/2012 nie jest możliwe zarządzanie zabezpieczenia w postaci zakazu wszczynania lub kontynuowania postępowania przed sądem innego państwa (tzw. *anti-suit injunction*). Jak przesądził Trybunał Sprawiedliwości UE w wyroku w sprawie *West Tankers*⁵⁷, zabezpieczenie w postaci tzw. *anti-suit injunction* jest niedopuszczalne na gruncie reżimu unijnych przepisów, ponieważ ingeruje w zasadę wzajemnego zaufania oraz skuteczność całego systemu⁵⁸. Tym samym jurysdykcję krajową w sprawach o zarządzanie środkami tymczasowych mogą zasadniczo określać tylko przepisy rozporządzenia oraz umowy dotyczące jurysdykcji, a nie orzeczenia sądów państw członkowskich zakazujących wszczynania lub kontynuowania postępowania przed innym sądem. Czym innym jest stwierdzenie swej jurysdykcji przez sąd, przed którym na początku wszczęto postępowanie i w efekcie zawieszenie lub umorzenie postępowania przed innymi sądami wobec wydania tzw. *anti-suit injunction*.

Mając na uwadze powyższe, należy rozważyć relację definicji sformułowanej przez Trybunał Sprawiedliwości UE do środków zabezpieczających wyrażonych w polskim kodeksie postępowania cywilnego. W odniesieniu do zabezpieczeń roszczeń pieniężnych, ustawodawca w art. 747 k.p.c. wskazał na zamknięty katalog sposobów zabezpieczenia tego typu roszczeń⁵⁹. Sąd polski może więc tylko orzekać spośród zabezpieczeń wskazanych w art. 747 k.p.c., które mają zasadniczo charakter konserwacyjny⁶⁰. Wskazuje się jednak, że mogą one wywoływać również skutki nowacyjne i antycypacyjne⁶¹. W art. 753-754 k.p.c. ze względu na charakter świadczeń, sposób zabezpieczenia roszczeń pieniężnych ma charakter nowacyjny, jednak w wypadku nieuznania powództwa obowiązany przysługuje zwrot środków⁶². W odniesieniu do zabezpieczeń roszczeń niepieniężnych, ustawodawca zdecydował się tylko przykładowo wymienić możliwe sposoby zabezpieczenia, tym samym katalog wskazany w art. 755 k.p.c. nie jest wyczerpujący⁶³. W konsekwencji, co wynika literalnie z brzmienia omawianego przepisu, sąd może orzec zabezpieczenie, które normuje stosunki lub zachowania stron na czas trwania postępowania albo prowadzi do tymczasowego

⁵⁷ Wyrok TS z 10.02.2009 r., C-185/07, Allianz SpA i Generali Assicurazioni Generali SpA przeciwko West Tankers Inc., EU:C:2009:69, nb 32.

⁵⁸ Szerzej zob. M. Kierska, *Anti-suit injunctions...*, s. 36 i n.

⁵⁹ Zob. postanowienie SA w Warszawie z 1.04.2020 r., VI ACz 1499/19, LEX nr 3026048; postanowienie SA we Wrocławiu z 28.09.2012 r., I ACz 1747/12, LEX nr 1238579; postanowienie SA w Krakowie z 7.03.2017 r., I ACz 151/17, LEX nr 2300300.

⁶⁰ A. Banaszewska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. nacz. P. Ryłski, red. cz. III A. Olaś, Warszawa 2023, art. 747, nb 1.

⁶¹ M. Walasik, 2. *Sposoby zabezpieczenia roszczeń pieniężnych* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom V. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Erciński, A. Jakubecki, Warszawa 2016, s. 340.

⁶² A. Jakubecki, *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 730-1217*, red. J. Bodio, T. Demendecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M. P. Wójcik, A. Jakubecki, Warszawa 2017, art. 753, nb 3.

⁶³ Zob. postanowienie SA w Poznaniu z 6.05.2013 r., I ACz 766/13, LEX nr 1313388.

zaspokojenia się uprawnionego. Należy mieć jednak na uwadze, że po upadku zabezpieczenia i braku uznania powództwa, uprawniony jest zobowiązany do zwrotu tego co uzyskał, a także na podstawie art. 746 k.p.c. obowiązanemu przysługuje roszczenie o naprawienie szkody. W związku z powyższym, biorąc pod uwagę, że przedmiotem dysertacji nie jest szczegółowa analiza polskich środków zabezpieczających, można stwierdzić, że w związku z szerokim rozumieniem definicji pojęcia środków tymczasowych, w tym zabezpieczających na gruncie rozporządzenia 1215/2012, zasadniczo środki zabezpieczające wymienione w przepisach polskiego kodeksu postępowania cywilnego leżą w zakresie unijnego pojęcia środków tymczasowych, w tym zabezpieczających.

4. Funkcje i cele środków tymczasowych

Dla analizowanej problematyki istotne są funkcje i cele środków tymczasowych. Postępowanie nie kończy się dla strony po ogłoszeniu wyroku, ale dopiero po skutecznym wyegzekwowaniu świadczenia⁶⁴. Orzeczenie, które nie może być wykonane jest zasadniczo bez znaczenia dla obrotu gospodarczego. Wobec ustalonej przez TSUE definicji środków tymczasowych wydaje się, że relewantne dla tematu niniejszego podrozdziału są również głosy doktryny polskiej wyrażone co do funkcji i celów polskiego postępowania zabezpieczającego. W większości państw możemy bowiem znaleźć regulacje dotyczące postępowania zabezpieczającego⁶⁵.

W doktrynie podkreśla się, że celem postępowania zabezpieczającego jest osiągnięcie celów postępowania cywilnego, pomimo upływu czasu od wszczęcia postępowania do momentu jego zakończenia, poprzez wydanie prawomocnego wyroku co do *meritum* sprawy⁶⁶. W istocie tymczasowej ochrony prawnej leży również jej natychmiastowość⁶⁷. Dłużnik powinien być zaskoczony postanowieniem o zabezpieczeniu (tzw. efekt zaskoczenia, niem. *Überraschungseffekt*; fr. *l'effet de surprise*), dzięki czemu nie dokona czynności uniemożliwiających lub poważnie utrudniających wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia, czy też osiągnięcia celu postępowania.

⁶⁴ W. Siedlecki, *Postępowanie. Zarys*, red. W. Siedlecki, Z. Świeboda, Warszawa 2004, s. 380.

⁶⁵ M.in.: w Niemczech *Arrest und einstweilige Verfügung*, w Austrii *Sicherung*, we Francji *référé*, w Niderlandach *kort geding*, we Włoszech *procedimenti cautelari*, w Grecji *asfalistika metra*, w Stanach Zjednoczonych - *seizure*, w Japonii *kari-sashiosae* i *kari-shobun*.

⁶⁶ Zob. A. Jakubecki, 3. *Postępowanie zabezpieczające jako przejaw tymczasowej ochrony prawnej (cele postępowania zabezpieczającego)* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom V. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Ereciński, A. Jakubecki, Warszawa 2016, s. 35; J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona prawna w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2007, s. 101; J. Jodłowski, *Postępowanie cywilne*, red. J. Jodłowski, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, Z. Resich, K. Weitz, Warszawa 2014, s. 488.

⁶⁷ H. Dolecki, *Postępowanie. Zarys wykładu*, Warszawa 2013, s. 338.

W odniesieniu do postępowania zabezpieczającego dominuje pogląd, że postępowanie to służy udzielaniu ochrony prawnej przez sądy⁶⁸. Niektórzy autorzy podnoszą, że funkcje i cele postępowania zabezpieczającego nie powinny być różnicowane i można ich używać zamiennie⁶⁹, „jednak pojęcia celu i funkcji postępowania cywilnego mają odrębne znaczenia i nie powinny być utożsamiane w nauce prawa”⁷⁰.

„W rozwoju historycznym postępowanie zabezpieczające początkowo było bardzo ściśle związane z postępowaniem egzekucyjnym i miało służyć przede wszystkim zabezpieczeniu wykonania orzeczenia sądowego. Z czasem funkcje postępowania zabezpieczającego objęły inne jeszcze skutki zapadłego orzeczenia, wyjątkowo zaczęło ono także służyć tymczasowemu zaspokojeniu roszczeń uprawnionego”⁷¹. Podstawowa funkcja tego postępowania skupia się jednak na ułatwieniu sytuacji uprawnionego w przyszłym postępowaniu egzekucyjnym⁷².

W odniesieniu do celów postępowania zabezpieczającego wskazuje się najczęściej na cel w postaci zapewnienia przyszłej wykonalności orzeczenia oraz umożliwienia lub ułatwienia osiągnięcia innego celu prowadzonego postępowania rozpoznawczego⁷³. Biorąc pod uwagę ograniczenia wynikające z tematu rozprawy, można zgodzić się wnioskując z powyższego, że „w nauce nie ma wątpliwości, że postępowanie zabezpieczające służy udzielaniu ochrony prawnej, choć część autorów uważa to za funkcję, a część za cel tego postępowania”⁷⁴.

⁶⁸ Zob. A. Jakubecki, 4. *Funkcja postępowania zabezpieczającego* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom V. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Ereciński, A. Jakubecki, Warszawa 2016, s. 71; W. Berutowicz, *Funkcja postępowania cywilnego w Polsce Ludowej* [w:] *Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego. Zbiór studiów*, red. J. Jodłowski, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1974, s. 42; K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2004, s. 13 i n.; M. Sawczuk, *O celach i funkcjach postępowania cywilnego procesowego i nieprocesowego (niespornego)* [w:] *Księga ku czci W. Broniewicza*, s. 313 i n.; W. Siedlecki, *Postępowanie...*, s. 22 i n.; S. Włodyka, *Pojęcie postępowania cywilnego i jego rodzaje* [w:] *Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego. Zbiór studiów*, red. J. Jodłowski, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1974, s. 282 i n.; R. Kulski, *Cel i funkcje postępowania cywilnego* [w:] *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym kodeksie postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego w Katowicach-Kocierzu (26-29 września 2013 r.)*, red. K. Markiewicz, A. Torbus, Warszawa 2014, s. 467 i n.

⁶⁹ J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 206, z przywołaniem poglądów J. Lapierre, *Postępowanie...*, s. 31; M. Waligórski, *Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja i struktura procesu*, Warszawa 1947, s. 32.

⁷⁰ A. Jakubecki, 4. *Funkcja postępowania zabezpieczającego...*, s. 72.

⁷¹ T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, red. J. Gudowski, T. Ereciński Warszawa 2016, art. 730, nb 2.

⁷² A. Banaszewska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. nac. P. Ryłski, red. cz. III A. Olaś, Warszawa 2023, art. 730, nb 8.

⁷³ Zob. A. Banaszewska, *Kodeks postępowania cywilnego...*, art. 730, nb 1; K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Warszawa 2024, art. 730, nb 13; D. Zawistowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, art. 730, nb 1.

⁷⁴ A. Jakubecki, 4. *Funkcja postępowania zabezpieczającego...*, s. 73.

Znaczenie powyższych celów i funkcji nie budzi zasadniczych wątpliwości. W praktyce obrotu gospodarczego to postępowanie pomocnicze ma bowiem doniosłe znaczenie⁷⁵. Jako szczególny przykład można wskazać na instytucję ustanowioną w przeszłości w prawodawstwie Wielkiej Brytanii, tj. *Mareva Injunction*, który to środek (zgodnie z orzecznictwem sądów brytyjskich) był wykonalny w każdym państwie świata⁷⁶ (obecnie w porządku prawnym Wielkiej Brytanii ten środek zabezpieczający zastąpiono przez *Provisional Measures*).

Reasumując można wskazać, że choć Trybunał Sprawiedliwości UE zdefiniował środki tymczasowe, w tym zabezpieczające jako „zmierzające do zachowania stanu faktycznego lub prawnego celem zabezpieczenia praw, o których uznanie w pozostałym zakresie wnioskuje się przed sądem właściwym w sprawie głównej”⁷⁷, to na ich formę mają wpływ przepisy krajowe dotyczące postępowania zabezpieczającego. W konsekwencji w celu skorzystania z reżimu rozporządzenia 1215/2012 środki zabezpieczające zarządzane przez sąd krajowy muszą mieścić się w zakresie definicji ustalonej przez Trybunał Sprawiedliwości UE.

⁷⁵ O charakterze prawnym postępowania zabezpieczającego szerzej: A. Jakubecki, *1. Charakter prawny postępowania zabezpieczającego* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom V. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Ereciński, A. Jakubecki, Warszawa 2016, s. 84 i n.

⁷⁶ Zob. wyrok Alliedd Trust Bank Ltd przeciwko Sabih Mahmoud Shukri i inni; wyrok Derby i Co Ltd przeciwko Weldon; D. Capper, *Worldwide Mareva Injunctions*, *The Modern Law Review*, 1991/3, s. 329 i n.

⁷⁷ Wyrok TS z 26.03.1992 r., C-261/90, Reichert oraz Kockler przeciwko Dresdner Bank, EU:C:1992:149, nb 34.

Rozdział II

Jurysdykcja krajowa w postępowaniu zabezpieczającym

1. Pojęcie jurysdykcji krajowej w sprawach o zarządzenie środków tymczasowych

Pojęcie jurysdykcji krajowej w poszczególnych państwach jest używane w różnych kontekstach i celach⁷⁸. Wśród państw członkowskich Unii Europejskiej brak jest wspólnego normatywnego ujęcia zagadnienia jurysdykcji krajowej⁷⁹. Przykładowo w doktrynie niemieckiej rozróżnia się „jurysdykcję” (*Gerichtsbareit*) od „właściwości międzynarodowej” (*internationale Zuständigkeit*)⁸⁰. Odmienne, w ustawodawstwie austriackim władzę jurysdykcyjną i właściwość międzynarodową określa się wspólnie jako jurysdykcję krajową (*inländische Gerichtsbareit*)⁸¹. Konieczne jest tym samym określenie kontekstu i znaczenia jurysdykcji krajowej w niniejszej rozprawie.

W polskiej literaturze stwierdzono, że pojęcie „jurysdykcja krajowa” jest terminem pochodnym od pojęcia „jurysdykcja”⁸². Można uznać, że jurysdykcja jest używana w znaczeniu obejmującym „ogólnie pojętą kompetencję (uprawnienie, a w ujęciu węższym – właściwość). (...) można – obrazując przy tym wieloznaczność przedmiotowego terminu – stwierdzić w uproszczeniu, że posługiwanie się pojęciem <<jurysdykcja krajowa>> ma na względzie wyłącznie kompetencję (uprawnienie) do sprawowania właśnie <<jurysdykcji>> rozumianej jako postać działalności orzeczniczej sądów (innych organów państwa)”⁸³. Pojęcie jurysdykcji krajowej nie dotyczy więc kwestii stanowienia prawa, a jego stosowania. Innymi słowy „jurysdykcja krajowa jest pojęciem jak najściślej związanym z międzynarodowym postępowaniem cywilnym. Służy ono określeniu kompetencji do rozpoznawania spraw cywilnych danego państwa i rozgraniczeniu jej od kompetencji sądów obcych”⁸⁴. Na kanwie omawianego zagadnienia wspomnieć należy, że nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego z 5 grudnia 2008 r. mamy obecnie do czynienia z koncepcją

⁷⁸ K. Weitz, *Jurysdykcja krajowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2005, s. 22 i n.

⁷⁹ B. Wołodkiewicz, *Rozdział I Jurysdykcja krajowa – zagadnienia podstawowe* [w:] *Ustanowienie jurysdykcji krajowej przez wdanie się w spór na podstawie rozporządzenia Bruksela I bis*, Warszawa 2020, s. 33.

⁸⁰ B. Wołodkiewicz, *Rozdział I Jurysdykcja krajowa...*, s. 34.

⁸¹ B. Wołodkiewicz, *Rozdział I Jurysdykcja krajowa...*, s. 35.

⁸² K. Weitz, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 21; J. Jodłowski, *Postępowanie cywilne*, red. J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, Warszawa 2002, s. 455.

⁸³ K. Weitz, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 30 i n.

⁸⁴ J. Jodłowski, *Kilka kwestii z teorii prawa międzynarodowego postępowania cywilnego*, PiP 1974/2, s. 101.

dualistyczną⁸⁵. Dla wyjaśnienia koncepcji dualistycznej na wstępie należy wskazać, że wyznaczenie granic działania sądów państw następuje w dwóch aspektach: (i) „określenia, czy sądy danego państwa są powołane do rozstrzygnięcia sprawy ze względu na powiązanie jej z tym państwem, (ii) zagadnienie dopuszczalności prowadzenia postępowania i rozstrzygnięcia danej sprawy jako przejawu działalności władczej każdego państwa, która podlega ograniczeniu ze względu na istnienie immunitetów wynikających z prawa międzynarodowego publicznego. (...) Koncepcja dualistyczna zakłada natomiast normatywne wyodrębnienie dwóch instytucji odpowiadających obu aspektom. Pierwszą z nich jest władza jurysdykcyjna (*facultas iurisdictionis*) oznaczająca wynikającą z suwerenności kompetencję danego państwa do sprawowania wymiaru sprawiedliwości, która może zostać ograniczona ze względu na istnienie prawnomiędzynarodowych immunitetów, a drugą jest jurysdykcja krajowa rozumiana jako właściwość międzynarodowa oznaczająca właściwość sądów danego państwa, wynikającą z powiązania sprawy z państwem”⁸⁶.

Mając na uwadze powyższe można stwierdzić, że „używany w źródłach europejskiego prawa procesowego cywilnego termin <<jurysdykcja>> (ang. *jurisdiction*, niem. *gerichtliche Zuständigkeit*, fr. *compétence judiciaire*) obejmuje zagadnienie należące do jurysdykcji krajowej w przyjętym rozumieniu⁸⁷. Funkcją norm jurysdykcyjnych prawa europejskiego jest rozgraniczenie sfery działania wymiarów sprawiedliwości państw członkowskich Unii Europejskiej przez wskazanie, w których sytuacjach sądy poszczególnych państw członkowskich są właściwe do rozstrzygnięcia sprawy. Normy jurysdykcyjne nie obejmują natomiast zagadnienia dopuszczalności rozstrzygnięcia sprawy z uwagi na immunitet wynikający z prawa międzynarodowego publicznego”⁸⁸. Kluczowe więc dla stwierdzenia jurysdykcji krajowej w sprawach o zarządzenie środków tymczasowych jest ustalenie łączników jurysdykcyjnych.

Na gruncie rozporządzenia 1215/2012 jurysdykcję krajową w sprawie orzekania o środkach tymczasowych posiada sąd państwa mającego jurysdykcję krajową w sprawie głównej oraz sąd niemający jurysdykcji krajowej w sprawie głównej, ale któremu przysługuje kompetencja do orzekania o środkach tymczasowych na podstawie art. 35 omawianego rozporządzenia. W dysertacji analizie zostanie poddana problematyka łączników jurysdykcyjnych, tj. występowania okoliczności umożliwiających rozpoznanie wniosku

⁸⁵ Szerzej zob.: B. Wołodkiewicz, *Rozdział I Jurysdykcja krajowa...*, s. 34; K. Weitz, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 96 i n.

⁸⁶ B. Wołodkiewicz, *Rozdział I Jurysdykcja krajowa...*, s. 33 i n.

⁸⁷ R. Geimer, *Europäisches Zivilverfahrensrecht*, red. R. Geimer, R.A. Schütze, Monachium 2010, s. 122 cyt. za B. Wołodkiewicz, *Rozdział I Jurysdykcja krajowa...*, s. 38.

⁸⁸ B. Wołodkiewicz, *Rozdział I Jurysdykcja krajowa...*, s. 38.

o zabezpieczenie roszczenia przez sądy wskazanego państwa członkowskiego. Prawodawca unijny niejako rozszerzył jurysdykcję krajową w postępowaniu zabezpieczającym, co ma istotne znaczenie dla obrotu gospodarczego oraz uznania i wykonalności orzeczeń zarządzających środki tymczasowe.

Autonomia woli stron pozwala określić odmiennie od przepisów rozporządzenia jurysdykcję krajową sądów, jeżeli umowa taka spełnia przesłanki z art. 25 rozporządzenia 1215/2012. Umowa prorogacyjna może obejmować jurysdykcję krajową w sprawie orzekania o środkach tymczasowych⁸⁹. Umowne określenie jurysdykcji krajowej doznaje jednak ograniczeń w zakresie spraw, w których mamy do czynienia z nierównością stron, tj. w myśl motywu 19 rozporządzenia Bruksela Ia – spraw dotyczących ubezpieczenia, umów z udziałem konsumentów lub z zakresu prawa pracy.

2. Orzekanie o środkach tymczasowych przez sąd państwa mającego jurysdykcję krajową w sprawie głównej

W rozporządzeniu 1215/2012 utrzymano dotychczasowe rozwiązanie polegające na rozszerzeniu jurysdykcji krajowej w zakresie orzekania o środkach tymczasowych na sąd państwa mającego jurysdykcję krajową w sprawie głównej oraz na sąd niemający jurysdykcji krajowej w sprawie głównej, ale któremu przysługuje kompetencja do orzekania o środkach tymczasowych na podstawie art. 35 rozporządzenia Bruksela Ia.

Podstawowym rozwiązaniem przyjętym na gruncie rozporządzenia 1215/2012 jest stosowanie środków tymczasowych przez sąd państwa mającego jurysdykcję krajową w sprawie głównej⁹⁰, tzw. sąd jurysdykcji głównej, w myśl motywu 33 rozporządzenia. W orzecznictwie TSUE podkreślono, że jurysdykcja ta nie zależy od żadnych dodatkowych przesłanek⁹¹, np. związku przedmiotu zabezpieczenia z państwem orzekającego sądu czy możliwości jego wykonania w tym państwie. Mając na uwadze, że sąd jurysdykcji głównej posiada pełen obraz sytuacji, tj. do niego strony kierują wszystkie pisma procesowe oraz przedstawiają całościową argumentację, jest to rozwiązanie analogiczne jak w prawie polskim (art. 1110³ k.p.c.) i nie budzące zasadniczych wątpliwości.

⁸⁹ Wyrok TS z 6.10.2021 r., C-581/20, Skarb Państwa Rzeczypospolitej Polskiej reprezentowany przez Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad przeciwko TOTO SpA - Costruzioni Generali i Vianini Lavori SpA, EU:C:2021:808, nb 50.

⁹⁰ K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej...*, s. 15; wyrok TS z 17.11.1998 r., C-391/95, Van Uden Maritime BV (Van Uden Africa Line) przeciwko Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line i in., EU:C:1998:543, nb 19; wyrok TS z 27.04.1999 r., C-99/96, Hans-Hermann przeciwko Intership Yachting Sneek BV, EU:C:1999:202, nb 40.

⁹¹ Wyrok TS z 17.11.1998 r., C-391/95, Van Uden Maritime BV (Van Uden Africa Line) przeciwko Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line i in., EU:C:1998:543, nb 22.

Uzależnienie jurysdykcji krajowej w postępowaniu zabezpieczającym od jurysdykcji krajowej w postępowaniu rozpoznawczym wymaga przedstawienia łączników jurysdykcyjnych, które wyróżnia rozporządzenie Bruksela Ia. Okoliczności te stanowią o możliwości rozpoznania sprawy co do istoty przez dany sąd państwa członkowskiego. Jednocześnie należy zaznaczyć, że pojęcia określające jurysdykcję krajową na gruncie rozporządzenia, oprócz szczególnych sytuacji – np. poniżej omówionego pojęcia miejsca zamieszkania, należy wyklądać autonomicznie. Trybunał Sprawiedliwości UE wypracował ogólne zasady ustalania jurysdykcji oraz interpretacji użytych pojęć. Zgodnie z poglądami doktryny i orzecznictwa, reguły jurysdykcji szczególnej podlegają wykładni zawężającej⁹² – „reguły dotyczące jurysdykcji szczególnej podlegają ścisłej wykładni, która nie może wykraczać poza przypadki wyraźnie przewidziane”⁹³.

Zgodnie z art. 4 osoby mające miejsce zamieszkania na terenie państwa członkowskiego mogą być pozwane przed sądy tego państwa, niezależnie od ich obywatelstwa. W odniesieniu do pewnych roszczeń dopuszczono złożenie powództwa do sądów innych niż miejsce zamieszkania pozwanego. Prawodawca unijny zdecydował na podstawie art. 7 rozporządzenia 1215/2012 na określenie właściwości przemiennej dla spraw dotyczących: (i) umów, (ii) czynów niedozwolonych lub czynów podobnych do czynów niedozwolonych, (iii) roszczeń cywilnoprawnych o odszkodowanie lub przywrócenie stanu poprzedniego, które wynikają z czynu zagrożonego karą⁹⁴, (iv) roszczeń cywilnoprawnych o odzyskanie, w oparciu o prawo własności, dobra kultury w rozumieniu art. 1 pkt 1 dyrektywy 93/7/EWG wszczętych przez osobę roszczącą sobie prawo do odzyskania takiego dobra, (v) sporów wynikających z działalności filii, agencji lub innego oddziału, (vi) sporów przeciwko założycielowi, „trustee” lub uposażonemu z tytułu „trustu” utworzonego na podstawie ustawy lub czynności prawnej dokonanej w formie pisemnej albo w poświadczonej na piśmie formie ustnej⁹⁵ oraz (vii) sporu o zapłatę wynagrodzenia za ratownictwo lub udzielenie pomocy dla

⁹² Wyrok TS z 22.11.1978 r., C-33/78, Somafer SA przeciwko Saar-Feragas AG, EU:C:1978:205, nb 7; wyrok TS z 16.05.2013 r., C-228/11, Melzer przeciwko MF Global UK Ltd., EU:C:2013:305, nb 54; wyrok TS z 22.01.2015 r., C-441/13, Pez Hejduk przeciwko EnergieAgentur.NRW GmbH, nb 16; wyrok TS z 5.06.2014 r., C-360/12, Coty Germany GmbH przeciwko First Note Perfumes NV, EU:C:2014:1318, nb 45; J. Zatorska, *Komentarz do rozporządzenia nr 1215/2012 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych*, LEX/el. 2015, art. 7, nb 1.

⁹³ Wyrok TS z 10.06.2004 r., C-168/02, Rudolf Kronhofer przeciwko Marianne Maier i in., EU:C:2004:364, nb 14.

⁹⁴ Obecnie w prawie polskim w związku z niemożnością wytoczenia powództwa adhezyjnego kwestia ta ma znikome znaczenie, zastosowanie może znaleźć ewentualnie w zakresie środków kompensacyjnych.

⁹⁵ Spory tego rodzaju charakterystyczne są dla Wielkiej Brytanii więc w związku z wyjściem tego państwa z Unii Europejskiej mają znikome znaczenie. Tego rodzaju sporu mogą mieć miejsce ewentualnie w Irlandii.

ładunku lub frachtu, które żądane jest z tytułu działań związanych z ratownictwem lub udzieleniem pomocy⁹⁶.

W art. 8 rozporządzenia prawodawca unijny określił również jurysdykcję przemienną w sprawach, w których występuje współuczestnictwo oraz wytoczono powództwo wzajemne. W odniesieniu do jurysdykcji w sprawach wskazanych w art. 8 pkt 2 rozporządzenia, należy wskazać, że tego typu instytucja nie jest znana prawu polskiemu i charakterystyczna jest dla romańskich porządków prawnych.

W rozporządzeniu objęto szczególną ochroną kategorię spraw, w których ze względu na stosunek prawny występuje podmiot słabszy i ograniczono tym samym jurysdykcję krajową sądów innych państw. Ten zamknięty katalog dotyczy spraw ubezpieczeniowych, konsumenckich oraz pracowniczych, spośród wymienionych kategorii najdalej rozwinięto ochronę w sprawach konsumenckich.

Jurysdykcję wyłączną określono dla zamkniętej kategorii spraw szczególnych z perspektywy suwerenności państwowej, tj.: (i) dotyczących praw rzeczowych na nieruchomościach, (ii) ważności lub rozwiązania spółki lub osoby prawnej oraz ważności decyzji ich organów, (iii) ważności wpisów do rejestrów publicznych, (iv) rejestracji patentów, znaków towarowych, wzorów i modeli, (v) wykonywania orzeczeń w zakresie ich egzekucji.

Dodatkowo, zgodnie z zasadą autonomii woli stron sądem jurysdykcji głównej może stać się sąd, któremu strony przyznały jurysdykcję krajową na podstawie działu 7 rozporządzenia 1215/2012. Strony mogą określić sąd, który jako jedyny będzie właściwy do rozpoznania sprawy albo rozszerzyć możliwość rozstrzygnięcia sporu przez inne sądy, obok właściwości ogólnej wynikającej z przepisów rozporządzenia 1215/2012.

Mając na uwadze powyższe, jako zasadniczy łącznik przyjęto jurysdykcję krajową sądu miejsca zamieszkania pozwanego, co oznacza, że nie ma znaczenia obywatelstwo pozwanego. Jeżeli przepisy szczególne nie uprawniają powoda do pozywania przed sądami innego państwa członkowskiego, to osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego muszą być pozywane przed sądami państwa zamieszkania. Istotne znaczenie odgrywa gwarancyjna rola przepisu. Prawodawca unijny nie zdecydował się na autonomiczną wykładnię omawianego pojęcia⁹⁷. Zgodnie z art. 62 ust. 1 rozporządzenia, w celu ustalenia miejsca zamieszkania strony, sąd stosuje w tym zakresie prawo krajowe. Zastosowanie,

⁹⁶ Powództwa tego rodzaju w obrocie prawnym zasadniczo nie są spotykane.

⁹⁷ O ocenie takiego rozwiązania szerzej zob.: B. Trocha, *Czy potrzebna jest reforma łącznika miejsca zamieszkania w europejskim prawie procesowym cywilnym?*, PPC 2012/4, s. 623 i n.

w wypadku prawa polskiego, znajdują art. 25-28 k.c. w zw. z art. 27 § 2 k.p.c. Wyjątkiem od kwalifikacji miejsca zamieszkania według *legis fori* jest art. 62 ust. 1 rozporządzenia. Zasygnalizowania wymaga, że pojęcie miejsca zamieszkania w państwach Unii Europejskiej jest definiowane rozbieżnie, co może stanowić źródło niespójności⁹⁸. W odniesieniu do miejsca zamieszkania osób prawnych w art. 63 rozporządzenia określono trzy możliwe sposoby (alternatywne) ustalania tego miejsca. „Sąd ustalający siedzibę danej spółki, czy też osoby prawnej określa ją przez badanie istnienia jednego z łączników wymienionych w powyższym przepisie”⁹⁹. Tym samym podmiot inicjujący postępowanie ma *de facto* szerszą możliwość ustalenia właściwego sądu, ponieważ może dojść do sytuacji, w której osoba prawna będzie miała więcej niż jedno miejsce zamieszkania.

Na gruncie omawianej problematyki powstały m.in. wątpliwości co do relacji między poszczególnymi przepisami o jurysdykcji szczególnej. W obrocie gospodarczym i przy stosowaniu przepisów prawa materialnego każdego z państw członkowskich występowały rozbieżności w ustaleniu właściwej jurysdykcji krajowej wobec katalogu przesłanek jurysdykcji szczególnej.

Problematyka ta skupiała się na doniosłym i często występującym w obrocie zagadnieniu, tj. sporów z czynu niedozwolonego, jednak wynikających z zawartej przez strony umowy. Trybunał Sprawiedliwości UE uznał, że w odniesieniu do powództw dotyczących odpowiedzialności cywilnej, które mają w prawie krajowym charakter deliktowy (na gruncie omawianej sprawy¹⁰⁰ roszczenie dotyczyło odpowiedzialności za czyn nieuczciwej konkurencji), ale w przedmiocie powództwa racjonalne jest doszukiwanie się kauzy wynikającej z naruszenia praw i obowiązków z umowy wiążącej strony w postępowaniu głównym, to należy uznać takie roszczenie za wchodzące w zakres pojęcia umowy lub wynikające z umowy¹⁰¹. W konsekwencji więc może dojść do sytuacji, „w której na potrzeby rozporządzenia 1215/2012 określone zdarzenie zostanie zaklasyfikowane jako mające charakter kontraktowy, natomiast na potrzeby ustalenia podstawy prawnej orzeczenia zgodnie z prawem właściwym jako deliktowe”¹⁰².

⁹⁸ T. Pfeiffer, *Brussels I-regulation (EC) No 44/2001: The Heidelberg Report on the Application of Regulation Brussels I in 25 Member States (Study JLS/C4/2005/03)*, red. B. Hess, T. Pfeiffer, P. Schlosser, Monachium 2008, s. 50 i n.

⁹⁹ M. Siwicki, *Jurysdykcja krajowa w sprawach z zakresu prawa autorskiego w "chmurach obliczeniowych" w świetle rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012*, EPS 2016/1, s. 21 i n.

¹⁰⁰ Wyrok TS z 13.03.2014 r., C-548/12, Marc Brogsitter przeciwko Fabrication de Montres Normandes EURL oraz Karsten Fräßdorf, EU:C:2014:148.

¹⁰¹ *Ibidem*, nb 26-29.

¹⁰² J. Płaziuk, *Jurysdykcja krajowa dla rozpoznania roszczeń ze stosunków umownych (art. 7 rozporządzenia nr 1215/2012)*, EPS 2020/4, s. 22 i n.

Podobnie na gruncie sporu dotyczącego jurysdykcji krajowej w sprawach ze skargi pauliańskiej TSUE uznał, że „powództwo pauliańskie można traktować dla celów jurysdykcyjnych tak jak powództwo mające na celu dochodzenie wierzytelności z umowy wobec dłużnika. W ocenie Trybunału Sprawiedliwości oparcie stosunków łączących wierzyciela i dłużnika na zawartej przez nich umowie odpowiada wymogowi pewności prawa, przewidywalności przepisów o jurysdykcji oraz celowi związanemu z prawidłowym administrowaniem wymiarem sprawiedliwości”¹⁰³.

Ostatnim przykładem, który budził wątpliwości w obrocie była kwestia umów o charakterze mieszanym (niem. *gemischte Verträge*, franc. *contrat mixte*), które mają tzw. podwójny cel – nabywca przedmiot umowy wykorzystuje częściowo prywatnie, a częściowo w związku z działalnością gospodarczą lub zawodową. Trybunał w tym przedmiocie opowiedział się za ścisłą interpretacją wyjątków w wyroku w sprawie Gruber¹⁰⁴, co potwierdzono na gruncie rozporządzenia Bruksela Ia w wyroku w sprawie *Milivojević*: „taka osoba mogłaby korzystać z przywołanych powyżej przepisów jedynie w sytuacji, w której związek owej umowy z działalnością gospodarczą (lub zawodową) zainteresowanego byłby tak nikły, że stałby się marginalny, a zatem odgrywałby jedynie nieznaczną rolę w kontekście transakcji, dla której w swej całości umowa ta została zawarta”¹⁰⁵. Zastosowanie przepisów o jurysdykcji w sprawach konsumenckich jest możliwe więc wobec umów o charakterze mieszanym tylko, jeżeli cel gospodarczy jest marginalny, a przy tym bez znaczenia jest fakt, że pozagospodarczy aspekt ma charakter dominujący¹⁰⁶.

Przedstawiona problematyka jurysdykcji przemiennej, tj. możliwości wytoczenia powództwa według miejsca zamieszkania pozwanego lub jurysdykcji szczególnej, w przeszłości rodziła wątpliwość dotyczącą tego, czy w sytuacji posiadania jurysdykcji głównej przez kilka państw implikuje to ustanowienie jurysdykcji krajowej dla zarządzania środków tymczasowych również w kilku państwach. W literaturze kwestię tę dzieliło się na dwa momenty, przed i po wszczęciu postępowania. Istotnym elementem była więc zawisłość sporu i ustanowienie sądu właściwego dla rozpoznania sprawy co do jej zasadności. W doktrynie nie budziło zasadniczych wątpliwości, że „zanim nastąpi wszczęcie (zawisłość)

¹⁰³ S. Majkowska-Szulc, A. Wowerka, *Jurysdykcja szczególna dla skargi pauliańskiej. Glosa do wyroku TS z dnia 4 października 2018 r., C-337/17*, EPS 2019/3, s. 31 i n.

¹⁰⁴ K. Weitz, *Jurysdykcja krajowa w sprawach konsumenckich - problem umów mieszanych. Glosa do wyroku TS z dnia 20 stycznia 2005 r., C-464/01*, EPS 2006/5, s. 47 i n.

¹⁰⁵ Wyrok TS z 14.02.2019 r., C-630/17, *Anica Milivojević v Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg* eGen, EU:C:2019:123, nb 91.

¹⁰⁶ Na marginesie należy wskazać, że w wyroku TS z 8.06.2023 r., C-570/21, I.S. i K.S. przeciwko YYY. S.A., EU:C:2023:456, nb 51 podkreślono, że pojęcie konsumenta w odniesieniu do jurysdykcji powinno być odrębnie rozumiane niż na gruncie innych aktów prawnych, m.in. dyrektywy 93/13.

sprawy głównej przed sądem jednego z państw mających jurysdykcję krajową w świetle konwencji albo rozporządzenia, sąd każdego państwa, mogącego potencjalnie mieć w tej sprawie jurysdykcję krajową według przepisów tych aktów, zachowuje jurysdykcję do orzekania o stosowaniu środków tymczasowych lub zabezpieczających”¹⁰⁷. Wątpliwości powstawały jednak wobec jurysdykcji w sytuacji zawiśnięcia sporu przed jednym z właściwych sądów. Wyrażany był pogląd, że fakt zawiśnięcia sporu przed sądem nie pozbawia innych sądów jurysdykcji krajowej w zakresie postępowania zabezpieczającego, jeżeli sądy te mogłyby mieć jurysdykcję krajową w sprawie głównej na podstawie przepisów rozporządzenia¹⁰⁸. W opozycji do powyższego wyrażano opinię, że po zawiśnięciu sporu i ustaleniu sądu głównego, inne sądy mające przed zawiśnięciem sporu także możliwość rozpoznania sprawy co do istoty, w zakresie środków tymczasowych mogą orzekać już tylko na podstawie art. 35 rozporządzenia 1215/2012, ponieważ nie mają jurysdykcji w sprawie głównej¹⁰⁹. Drugie stanowisko zostało automatycznie przyjęte przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 6 kwietnia 2001 r., V CO 3/01¹¹⁰. Pomimo tego, że gdyby nie uprzednia zawisłość sprawy przed sądem niemieckim, również sąd polski miałby jurysdykcję w sprawie głównej, to Sąd Najwyższy przystąpił do badania jurysdykcji w zakresie możliwości orzeczenia środków tymczasowych na podstawie art. 24 konwencji z Lugano z 1988 r. (brzmienie tego przepisu¹¹¹ odpowiada treści art. 35 rozporządzenia 1215/2012). W uzasadnieniu postanowienia brak jest jednak odwołania się do pierwszego poglądu przedstawionego w niniejszej rozprawie. Dla wniosku Sądu Najwyższego uzasadnieniem może być argumentacja przedstawiona przez TSUE w sprawie *Van Uden*, w którym uznano, że jeżeli strony zawarły umowę o arbitraż i wnioskują do sądu powszechnego o udzielenie zabezpieczenia, to podstawą dla takiego zabezpieczenia będzie obecny art. 35 rozporządzenia 1215/2012. Uzasadnieniem dla orzeczenia o środkach tymczasowych w takiej sytuacji nie mogą być przepisy o jurysdykcji krajowej dla sprawy głównej. Analogicznie więc można przełożyć tę argumentację na grunt zarządzania środkami tymczasowymi po zawiśnięciu sporu przed jednym z sądów posiadających jurysdykcję krajową¹¹².

W związku z powyższym należy stwierdzić, że na gruncie motywu 33 oraz art. 2 lit. a rozporządzenia 1215/2012, sąd mający jurysdykcję w sprawie głównej automatycznie zyskuje

¹⁰⁷ K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej...*, s. 18.

¹⁰⁸ K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej...*, s. 18 i n.

¹⁰⁹ K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej...*, s. 19 i n.

¹¹⁰ Postanowienie SN z 6.04.2001 r., V CO 3/01, OSNC 2001/12, poz. 175.

¹¹¹ „Wniosek o zastosowanie środków tymczasowych, włącznie ze środkami zabezpieczającymi, przewidzianych w prawie Umawiającego się Państwa, może zostać wniesiony do sądu tego państwa także wówczas, gdy na podstawie niniejszej Konwencji sprawa główna należy do jurysdykcji sądu innego Umawiającego się Państwa.”

¹¹² K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej...*, s. 22.

jurysdykcję do orzekania o środkach tymczasowych. Dlatego też kluczowe jest prawidłowe określenie jurysdykcji sądu orzekającego w sprawie co do istoty. Orzeczenie sprzeczne z przepisami rozdziału II dział 3, 4 lub 5, gdzie pozwanym jest podmiot szczególnie chroniony, lub rozdziału II dział 6 podlega na wniosek zainteresowanego odmowie uznania, a na wniosek dłużnika odmowie wykonania.

3. Orzekanie o środkach tymczasowych przez sąd państwa niemającego jurysdykcji krajowej w sprawie głównej

Już w konwencji brukselskiej z 1968 r. umożliwiono orzekanie o środkach tymczasowych przez sąd państwa członkowskiego, który nie posiada jurysdykcji krajowej w sprawie głównej. Współcześnie podstawę dla tego typu jurysdykcji można odnaleźć w motywie 33 oraz art. 35 rozporządzenia 1215/2012 (przepis ten stanowi odpowiednik art. 24 konwencji brukselskiej, art. 24 konwencji z Lugano z 1988 r. oraz art. 31 rozporządzenia 44/2001). Treść tego przepisu pozwala na zarządzenie środków tymczasowych przez sąd, który nie rozpoznaje sprawy co do istoty i nie ma jurysdykcji w sprawie głównej na podstawie powyżej omówionych już przepisów. W konsekwencji dochodzi więc do rozszerzenia jurysdykcji krajowej w zakresie orzekania o środkach tymczasowych na inne sądy państw członkowskich, które orzekają tylko w postępowaniu zabezpieczającym bez toczenia się przed nimi postępowania rozpoznawczego.

Powyższe rozwiązanie, choć trafnie krytykowane w literaturze, utrzymano w rozporządzeniu 1215/2012, pomimo propozycji jego zmiany w projekcie przedstawionym przez Komisję Europejską. W projektowanym art. 31 wobec sądu, do którego skierowano wniosek o zabezpieczenie roszczenia, sformułowano obowiązek polegający na konieczności zwrócenia się do sądu mającego jurysdykcję w sprawie głównej z zapytaniem o okoliczności sprawy. Powstała więc próba wprowadzenia obligatoryjnej współpracy między sądem głównego postępowania a orzekającym na podstawie art. 35 rozporządzenia 1215/2012. Takie rozwiązanie nie znalazło się ostatecznie w treści rozporządzenia. Miało być ono kompromisem wobec postulowanego w raporcie heidelberskim uregulowaniem pozwalającym sądom państwa mającego jurysdykcję krajową w sprawie głównej na uchylanie i zmianę środków tymczasowych zarządzonych przez inne sądy państw członkowskich¹¹³. Takie rozwiązanie nie zostało przyjęte już na etapie projektu rozporządzenia, ponieważ okazało się zbyt daleko idące dla państw członkowskich, w których ocenie kompetencja ta

¹¹³ P. Grzegorzczak, *Nowy fundament... (część I)*, s. 161.

istotnie naruszała suwerenność orzecznictwa sądów krajowych¹¹⁴. Propozycja ta została również krytycznie oceniona przez Parlament Europejski i część doktryny¹¹⁵.

W odniesieniu do brzmienia art. 35 rozporządzenia 1215/2012 należy zastanowić się nad jego charakterem. W przeszłości zagadnienie to stanowiło kwestię sporną. W literaturze oraz orzecznictwie zostały sformułowane dwa poglądy. Pierwszy wskazuje, że omawiany przepis stanowi samodzielną podstawę jurysdykcyjną do orzekania w przedmiocie środków tymczasowych¹¹⁶. Drugi pogląd mówi o odsyłającym charakterze przepisu do unormowań jurysdykcji krajowej w postępowaniu zabezpieczającym w prawie państwa *fori*¹¹⁷.

„Konsekwencją przyjęcia pierwszego stanowiska byłoby to, że dla celów przyjęcia jurysdykcji krajowej sądów danego państwa w zakresie środków tymczasowych lub zabezpieczających, niemającego jurysdykcji krajowej w sprawie głównej, na potrzeby której wymienione środki miałyby zostać zastosowane, wystarczające byłoby ustalenie, że sąd któregośkolwiek innego państwa konwencyjnego albo państwa członkowskiego, ma zgodnie, z odpowiednio, konwencją albo rozporządzeniem jurysdykcję krajową w tejże sprawie głównej. Natomiast według drugiego stanowiska konieczne byłoby ustalenie, dokonywane już na podstawie prawa krajowego danego państwa, że prawo to przyznaje temu państwu jurysdykcję krajową w zakresie przekazania o środkach tymczasowych lub zabezpieczających”¹¹⁸.

Pierwszy pogląd został przedstawiony w przywołanym już postanowieniu Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2001 r., V CO 3/01¹¹⁹, w którym wskazano jedynie na przepisy konwencji jako uzasadniające jurysdykcję w sprawach o zarządzenie środków tymczasowych, nie zaś przepisy kodeksu postępowania cywilnego. W postanowieniu tym przywołano również postanowienie Sądu Najwyższego z 18 lutego 1993 r., I CRN 6/93¹²⁰, zgodnie z którym brak jurysdykcji krajowej nie stanowi przeszkody do rozpoznania wniosku o zabezpieczenie roszczenia i wydanie zarządzenia tymczasowego przez sąd polski. Wobec braku szerszego uzasadnienia i sprzeczności w postanowieniu w sprawie o sygn. V CO 3/01, powyższe stanowisko próbował rozwinąć J. Jagieła. W ocenie autora uzasadnienie tego postanowienia „należy rozumieć w ten sposób, iż nie stanowi przeszkody do rozpoznania wniosku o zabezpieczenie roszczenia i wydania zarządzenia tymczasowego przez sąd polski

¹¹⁴ P. Grzegorzcyk, *Nowy fundament... (część I)*, s. 163.

¹¹⁵ P. Grzegorzcyk, *Nowy fundament... (część I)*, s. 163.

¹¹⁶ J. Jagieła, *Jurysdykcja krajowa w postępowaniu zabezpieczającym*, PiP 2003/4, s. 71 i n.; postanowienie SN z 6.04.2001 r., V CO 3/01, OSNC 2001/12, poz. 175.

¹¹⁷ K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej...*, s. 23 i n.; P. Grzegorzcyk, *Zabezpieczenie roszczeń...*, s. 159.

¹¹⁸ K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej...*, s. 23.

¹¹⁹ Postanowienie SN z 6.04.2001 r., V CO 3/01, OSNC 2001/12, poz. 175.

¹²⁰ Postanowienie SN z 18.02.1993 r., I CRN 6/93, OSNC 1993/11, poz. 204.

brak jurysdykcji krajowej, ale w postępowaniu głównym (rozpoznawczym), a nie w zabezpieczającym. Jurysdykcja krajowa musi istnieć w każdym postępowaniu zabezpieczającym, z tym że – gdy zabezpieczenie jest dokonywane przez sąd właściwy do rozpoznania sprawy głównej – istnienie jurysdykcji w postępowaniu głównym przesądza o istnieniu tej jurysdykcji również w postępowaniu zabezpieczającym¹²¹. Odnosząc się zaś do charakteru przepisu umożliwiającego orzekanie o środkach tymczasowych przez sąd państwa niemającego krajowej jurysdykcji w sprawie głównej, J. Jagieła wskazał, że przepis ten „nie uchyła więc istniejącej jurysdykcji sądów krajowych dotyczących środków tymczasowych i zabezpieczających, ale nie stanowi również podstawy do przyjęcia jurysdykcji krajowej w postępowaniu zabezpieczającym, gdy przepisy wewnętrzne danego państwa nie ustanawiają jurysdykcji w tym postępowaniu”¹²². Zastrzegł zarazem, że „przepis ten nie ma charakteru ogólnego, tj. nie stanowi podstawy do przyjęcia jurysdykcji krajowej sądu polskiego we wszystkich sprawach dotyczących zabezpieczenia roszczenia (...). Stanowi bowiem podstawę jurysdykcji krajowej w postępowaniu zabezpieczającym tylko w sprawach, które zostały poddane jurysdykcji sądu państwa będącego stroną Konwencji na podstawie jej postanowień, a nie przepisów prawa wewnętrznego tego państwa”¹²³.

Powyższe zapatrywanie poddał krytyce K. Weitz, który wskazał na trafność stanowiska o odsyłającym charakterze przepisu umożliwiającego orzekanie o środkach tymczasowych przez sąd państwa niemającego krajowej jurysdykcji w sprawie głównej¹²⁴. K. Weitz zwrócił uwagę, że przepisy rozporządzenia wyłączają stosowanie norm jurysdykcyjnych w krajowych porządkach prawnych. W braku więc obowiązującego art. 35 rozporządzenia 1215/2012 niemożliwe byłoby orzekanie o środkach tymczasowych przez sąd państwa niemającego jurysdykcji krajowej w sprawie głównej. Tym samym nie jest trafne stanowisko J. Jagieły, że istnienie tego przepisu przy uznaniu, że ma on charakter odsyłający byłoby zbędne – „rozwiązanie jurysdykcji krajowej w postępowaniu zabezpieczającym w świetle prawa krajowego jest możliwe jedynie przy założeniu, że art. 24 konwencji (i art. 31 rozporządzenia) odsyła w tym zakresie do tego prawa, a to z kolei założenie jest możliwe tylko dlatego, że wymieniony przepis znalazł się w konwencji (i rozporządzeniu)”¹²⁵. O odsyłającym charakterze przepisu przemawia również m.in. brak określenia okoliczności

¹²¹ J. Jagieła, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 72.

¹²² J. Jagieła, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 73.

¹²³ J. Jagieła, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 74.

¹²⁴ K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej...*, s. 26 i n.

¹²⁵ K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej...*, s. 27.

wiążących środki tymczasowe z danym państwem oraz systematyka rozporządzenia¹²⁶. Co więcej, zasygnalizowana zostaje istotna kwestia, że „w sytuacji, gdy prawo krajowe w zakresie regulacji jurysdykcji krajowej w postępowaniu zabezpieczającym przyjmuje istnienie tej jurysdykcji w razie istnienia podstawy do jurysdykcji krajowej w sprawie głównej, to próbując ustalić te właśnie podstawy należałoby jednak sięgać wyłącznie do prawa krajowego, z pominięciem podstaw jurysdykcji przewidzianych w konwencji albo rozporządzeniu”¹²⁷. W związku z wejściem w życie art. 1110³ k.p.c. od 1 lipca 2009 r. usunięto wątpliwości, które powstawały na gruncie istnienia reguły, że jurysdykcja w postępowaniu w sprawie głównej rozstrzyga o istnieniu jurysdykcji krajowej w postępowaniu zabezpieczającym. Przyjmowano wówczas, na potrzeby omawianej problematyki, że dla „istnienia jurysdykcji krajowej sądów polskich w postępowaniu zabezpieczającym (...) [w zakresie stosowania art. 35 rozporządzenia 1215/2012] wystarczające byłoby hipotetyczne ustalenie, że sprawa główna, na potrzeby której ma być dokonane zabezpieczenie, należałaby w świetle przepisów kodeksu postępowania cywilnego do jurysdykcji krajowej sądów polskich, gdyby założyć, iż nie mają zastosowania przepisy konwencji (w przyszłości rozporządzenia). Innymi słowy, według proponowanego rozwiązania należałoby oceniać jurysdykcję krajową w postępowaniu zabezpieczającym w całości według prawa krajowego, także w tym zakresie, w jakim przyjęte jest w nim założenie, zgodnie z którym przepisy o jurysdykcji krajowej w postępowaniu rozpoznawczym decydują równocześnie o tej jurysdykcji w postępowaniu zabezpieczającym”¹²⁸.

Za odsyłającym charakterem art. 35 rozporządzenia 1215/2012 przemawia również orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości UE. W wyroku w sprawie *Van Uden*¹²⁹ wywiedziono, że przepis umożliwiający orzekanie o środkach tymczasowych przez sąd państwa niemającego jurysdykcji krajowej w sprawie głównej, nie należy do systemu norm jurysdykcyjnych zawartych obecnie w art. 4 oraz art. 7 i n. rozporządzenia 1215/2012 i możliwe jest odnalezienie jurysdykcji krajowej dla stosowania środków tymczasowych w przepisach prawa krajowego. Powyższe zostało potwierdzone jednoznacznie w orzeczeniu w sprawie *Mietz*¹³⁰, w którym podkreślono, że sąd zgodnie z prawem krajowym jest właściwy

¹²⁶ K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej...*, s. 29 i n.

¹²⁷ K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej...*, s. 32.

¹²⁸ K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej...*, s. 38.

¹²⁹ Wyrok TS z 17.11.1998 r. w sprawie C-391/95, *Van Uden Maritime BV (Van Uden Africa Line) przeciwko Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line i in.*, EU:C:1998:54, nb 20 i 42.

¹³⁰ Wyrok TS z 27.04.1999 r., C-99/96, *Hans-Hermann Mietz przeciwko Intership Yachting Sneek BV*, EU:C:1999:202, nb 46 i 54.

do uwzględnienia wniosku o zabezpieczenie również, gdy nie posiada jurysdykcji krajowej w sprawie głównej.

W związku z przytoczoną argumentacją, a także jednoznacznym w tym zakresie orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości UE, jako zdecydowanie dominujący pogląd należy wskazać, że art. 35 rozporządzenia 1215/2012 stanowi normę odsyłającą do krajowego porządku prawnego. Przepis ten nie tworzy zaś samodzielnej podstawy jurysdykcyjnej do orzekania o środkach tymczasowych¹³¹. Powyższe zapatrywanie wobec wskazanej argumentacji należy ocenić jako trafne.

W kontekście odsyłającego charakteru omawianego przepisu, należy zaznaczyć, że „krąg wchodzących w tym przypadku w rachubę podstaw jurysdykcji krajowej nie jest ograniczony przez art. 3 ust. 2 rozporządzenia 44/2001 [obecnie: art. 5 ust. 2 rozporządzenia 1215/2012]. Jurysdykcja krajowa w postępowaniu zabezpieczającym wywodzona z przepisów prawa krajowego (...) może więc opierać także na łącznikach uznawanych w europejskim prawie procesowym cywilnym za nadmierne, których stosowanie w postępowaniu głównym zostało wykluczone”¹³². Utrzymanie odsyłającego charakteru omawianego przepisu również w rozporządzenia 1215/2012 było jednak trafnie krytykowane w doktrynie¹³³.

Na gruncie omawianej problematyki, w orzecznictwie sformułowano dodatkową autonomiczną przesłankę w zakresie możliwości orzekania o środkach tymczasowych przez sąd państwa niemającego jurysdykcji krajowej w sprawie głównej, tj. rzeczywisty związek (ang. *real connecting link*, niem. *reale Verknüpfung*, fr. *lien de rattachement réel*) między przedmiotem środka tymczasowego a jurysdykcją państwa, którego sąd ma środek zastosować. Pierwszy raz taki wymóg dla zastosowania obecnego art. 35 rozporządzenia 1215/2012 został wyrażony w wyroku Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie *Van Uden*¹³⁴. Stanowi to niewątpliwie przejaw prawotwórczej działalności TSUE, ponieważ trudno doszukać się tego wymogu w brzmieniu przepisu czy całym rozporządzeniu. W omawianym wyroku wskazano, że „przesłanką zarządzenia środków tymczasowych lub zabezpieczających na podstawie art. 24 jest w szczególności to, że między przedmiotem wnioskowanego środka i właściwością miejscową państwa konwencyjnego, do którego

¹³¹ P. Grzegorzczak, *Zabezpieczenie roszczeń...*, s. 159.

¹³² P. Grzegorzczak, *Zabezpieczenie roszczeń...*, s. 159.

¹³³ K. Weitz, 2. *Jurysdykcja krajowa dla stosowania środków tymczasowych i zabezpieczających* [w:] *Europejskie prawo procesowe cywilne i kolizyjne*, red. P. Grzegorzczak, K. Weitz, Warszawa 2012, s. 88 i n.

¹³⁴ Wyrok TS z 17.11.1998 r. w sprawie C-391/95, *Van Uden Maritime BV (Van Uden Africa Line) przeciwko Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line i in.*, EU:C:1998:543, nb 40.

należy sąd, przed który złożono wniosek, istnieje rzeczywisty związek”¹³⁵. Trybunał Sprawiedliwości UE na wstępie podkreślił, że do orzekania o środkach tymczasowych konieczne jest zachowanie szczególnej rozwagi i posiadanie dokładnej wiedzy o okolicznościach sprawy oraz o rodzaju stosowanego zabezpieczenia¹³⁶. Zarazem uznano, że sąd w którym znajdują się przedmioty majątkowe objęte wnioskowanym środkiem ma najlepszą możliwość oceny „okoliczności, od których zależy wydanie lub odmowa wydania wnioskowanego środka lub określenie szczegółów i warunków, których ma przestrzegać wnioskodawca, dzięki czemu powinien być zapewniony tymczasowy lub zabezpieczający charakter środka”¹³⁷. W literaturze podnoszono, że sformułowanie takiej dodatkowej przesłanki wynika również z chęci przeciwdziałania zjawisku *forum shopping*, kiedy to o zabezpieczeniu będą orzekać sądy pozbawione związku z przedmiotem sporu¹³⁸. Trybunał Sprawiedliwości UE starał się więc ograniczyć szeroki zakres sądów, które mogą orzekać o zastosowaniu środków tymczasowych, ponieważ warunkiem dla posiadania jurysdykcji wynikającej z art. 35 rozporządzenia 1215/2012, jest każdorazowe istnienie rzeczywistego związku pomiędzy państwem orzekającego sądu a przedmiotem zabezpieczenia. Wydaje się jednak, że argument dotyczący posiadania najlepszej wiedzy przez sąd mający jurysdykcję na podstawie art. 35 rozporządzenia 1215/2012 nie jest trafny. Dla tego sądu sprawa ma charakter wypadkowy i najlepszą wiedzą o okolicznościach sprawy dysponuje sąd jurysdykcji głównej. Zaś dopuszczalne jest, o czym będzie mowa w dalszej części, ewentualne dostosowanie sposobu zabezpieczenia w ramach automatycznej wykonalności orzeczeń w innym państwie członkowskim. Za trafne należy jednak uznać ograniczenie przez TSUE zakresu stosowania art. 35 rozporządzenia 1215/2012.

Przy tak sformułowanej przesłance należy zastanowić się, kiedy można mówić o rzeczywistym związku, który ma zasadniczy wpływ na jurysdykcję krajową w odniesieniu do orzekania o środkach tymczasowych. Sformułowanie to ma charakter ogólny. Za uzasadnieniem wyroku ustanawiającego omawiany wymóg można wskazać, że taki związek może stanowić łącznik terytorialny przedmiotu zabezpieczenia. Co oznacza znajdowanie lub przypuszczenie znajdowania się przedmiotu w zakresie obszaru władztwa orzekającego sądu, tj. możliwość wykonania zarządzonego zabezpieczenia¹³⁹. Źródłem wątpliwości mogą być zabezpieczenia nakładające nakaz albo zakaz określonego zachowania. W literaturze próbując

¹³⁵ Wyrok TS z 17.11.1998 r. w sprawie C-391/95, Van Uden Maritime BV (Van Uden Africa Line) przeciwko Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line i in., EU:C:1998:543, nb 40.

¹³⁶ *Ibidem*, nb 38.

¹³⁷ *Ibidem*, nb 39.

¹³⁸ P. Grzegorzczak, *Zabezpieczenie roszczeń...*, s. 160.

¹³⁹ K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej...*, s. 42.

odpowiedzieć na tę kwestię uznano, że „związek ten będzie zachodzić tylko w stosunku do państwa, w którym znajduje się rzecz lub prawo, której czynność miałaby dotyczyć, zaś w przypadku czynów nieuczciwej konkurencji, związek taki wystąpi w każdym z państw, z którym powiązane rynkowo są zainteresowane podmioty (...). Odmienne A. Stadler, który np. środki dotyczące zaniechania pewnych czynności wyłączył z zakresu jurysdykcji krajowej sądu orzekającego zgodnie z art. 24 konwencji”¹⁴⁰. Zasadniczo jednak „ocena zadośćuczynienia temu warunkowi wymaga każdorazowo wykładni uwzględniającej jego cel, który polega na zawiązaniu kompetencji do orzekania z miejscem, w którym żądany środek tymczasowy ma być realizowany”¹⁴¹.

Przy okazji wykładni tego pojęcia można wskazać, że projekt autonomicznej regulacji powstały przy zmianach konwencji brukselskiej nie został przyjęty, ponieważ stwierdzono, że zagadnienie to odpowiednio opisano w sprawach *Van Uden* i *Mietz*¹⁴². W projektowanym art. 18a ust. 1 określono: „jeżeli środki tymczasowe lub zabezpieczające przewidziane w prawie Umawiającego się Państwa mają być wykonane na jego terytorium, można ich dochodzić w tym Państwie, niezależnie od miejsca, w którym wywołują one skutki, nawet jeżeli zgodnie z niniejszą konwencją sądy innego Umawiającego się Państwa mają jurysdykcję co do istoty sprawy.” Jako ogólne kryterium można więc wskazać, że projektem Komisji Europejskiej oraz orzecznictwem TSUE, możliwość wykonania zabezpieczenia na terytorium sądu państwa orzekającego o tym środku tymczasowym. Tak sformułowana przesłanka pozwala na podstawie art. 35 na zarządzanie środków tymczasowych polegających na nakazaniu albo zaniechaniu określonego zachowania. Natomiast w sytuacji braku możliwości wykonania zabezpieczenia na terytorium państwa sądu orzekającego, stanie się ono po prostu irrelevantne ze względu na kwestie wykonalności takich środków, o czym będzie mowa w rozdziale III.

Reasumując powyższe rozważania należy wskazać, że w pewnych sprawach uprawniony dysponuje możliwością wyboru sądów państw członkowskich w zakresie wniosku o zabezpieczenie swoich roszczeń. Jedną z nich jest skorzystanie z sądu mającego jurysdykcję w sprawie głównej, który automatycznie zyskuje jurysdykcję do orzekania o środkach tymczasowych, na podstawie art. 4 i art. 7-26 albo z sądów innych państw członkowskich na podstawie art. 35 rozporządzenia 1215/2012. Natomiast podstawowym

¹⁴⁰ K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej...*, s. 43.

¹⁴¹ P. Grzegorzczak, *Zabezpieczenie roszczeń...*, s. 164.

¹⁴² B. Hess, *Europäisches Zivilprozessrecht*, s. 366 cyt. za P. Grzegorzczak, *Zabezpieczenie...*, s. 163 i n.

rozwiązaniem pozostaje stosowanie środków tymczasowych przez sąd rozpoznający sprawę co do istoty.

Artykuł 35 rozporządzenia 1215/2012 ma charakter odsyłający i powinien podlegać wykładni zawężającej. Trybunał Sprawiedliwości UE sformułował ponadto dodatkową przesłankę konieczną dla uzyskania jurysdykcji krajowej do orzekania o środkach tymczasowych na podstawie art. 35 rozporządzenia 1215/2012, tj. rzeczywistego związku między przedmiotem środka tymczasowego a jurysdykcją państwa, którego sąd ma środek zastosować. Mimo powyższego ograniczenia, rozszerzenie jurysdykcji krajowej do orzekania o środkach tymczasowych na sądy inne niż sąd orzekający co do istoty sprawy spotyka się z zasadną krytyką w literaturze.

4. Dopuszczalność orzekania o środkach tymczasowych wobec wcześniejszego oddalenia wniosku o zarządzenie środków tymczasowych przez inny sąd państwa członkowskiego

Na gruncie wytoczenia powództwa w sprawie głównej mamy do czynienia z autonomicznym ustaleniem momentu, od którego mowa jest o zawisłości sprawy, co ma przeciwdziałać toczeniu się równoległych postępowań i w konsekwencji wydania dwóch orzeczeń w tej samej sprawie. „Istnienie równoległych orzeczeń w identycznej sprawie, zwłaszcza różnych lub nawet sprzecznych, jest niepożądane z punktu widzenia pewności prawa i jednolitości orzecznictwa”¹⁴³. Co więcej, na gruncie prawa krajowego skutkiem powyższego, choć do orzeczenia w postaci wyroku, może być żądanie wznowienia postępowania na podstawie art. 403 § 2 k.p.c. wobec późniejszego wykrycia prawomocnego wyroku, dotyczącego tego samego stosunku prawnego¹⁴⁴.

Problematyka zawisłości sprawy została uregulowana w dziale 9 rozporządzenia 1215/2012. Wobec omawianej w dysertacji problematyki można zadać pytanie o wpływ tych przepisów na postępowanie zabezpieczające. W jednej ze spraw toczących się przed Trybunałem Sprawiedliwości UE¹⁴⁵ powstała wątpliwość odnośnie do dopuszczalności rozpoznania wniosku o zabezpieczenie przez sąd państwa członkowskiego na podstawie art. 35 rozporządzenia, jeżeli o takim samym wniosku wypowiedział się sąd państwa mającego

¹⁴³ J. Puchała, *Zawisłość spraw wszczętych przed sądami różnych państw członkowskich w świetle rozporządzenia nr 1215/2012*, EPS 2016/11, s. 10 i n.

¹⁴⁴ Szerzej zob. K. Weitz, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, art. 403, nb 14 i n.

¹⁴⁵ Wyrok TS z 6.10.2021 r., C-581/20, Skarb Państwa Rzeczypospolitej Polskiej reprezentowany przez Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad przeciwko TOTO SpA - Costruzioni Generali i Vianini Lavori SpA, EU:C:2021:808.

jurysdykcję krajową w sprawie głównej. Innymi słowy, czy rozpatrywanie wniosku o zarządzenie środków tymczasowych przez sąd orzekający co do istoty sprawy i późniejsze złożenie takiego samego wniosku do sądu mającego jurysdykcję w myśl art. 35, powinno skutkować stwierdzeniem braku jurysdykcji przez drugi sąd? Jeżeli natomiast wydano już prawomocne orzeczenie oddalające wniosek o zarządzenie środków tymczasowych przez sąd orzekający co do istoty sprawy, to czy decyzja ta powinna wiązać sąd niemający jurysdykcji w sprawie głównej, jeżeli złożony przed nim wniosek jest identyczny do uprzednio rozpoznanego?

W omawianej sprawie wyrażono dwa poglądy. Pierwszy, rzecznika generalnego, który uznał, że sąd mający jurysdykcję krajową na podstawie art. 35 rozporządzenia nie jest właściwy do orzekania o wniosku o zastosowanie środków tymczasowych, jeżeli o identycznym wniosku orzeka lub orzekł sąd mający jurysdykcję co do istoty sprawy. Drugi, Trybunału Sprawiedliwości UE, który uznał dopuszczalność orzekania o środkach tymczasowych przez sąd niemający jurysdykcji głównej nawet, jeżeli było to już przedmiotem identycznego wniosku rozpoznanego przez sąd orzekający co do istoty.

Na wstępie odpowiedzi na powyższe pytania wskazać należy, że omawiane zagadnienie ma zastosowanie tylko do uprzedniego orzekania o środkach tymczasowych przez sąd rozpoznający sprawę co do istoty. W rozdziale III szczegółowo przedstawiona zostanie problematyka uznania i wykonalności orzeczeń zarządzających środki tymczasowe, jednak dla zrozumienia poniższych rozważań trzeba wskazać, że co do zasady uznaniu podlegają tylko orzeczenia wydane przez sąd mający jurysdykcję krajową w sprawie głównej¹⁴⁶.

W swojej opinii rzecznik generalny uznał, że „sąd, do którego złożono wniosek o zastosowanie środków tymczasowych i środków zabezpieczających, musi odstąpić od ich zarządzenia, w przypadku gdy: a) sąd innego państwa członkowskiego, który rozpoznaje sprawę co do istoty, wydał prawomocne orzeczenie w przedmiocie tych środków; b) zainteresowany powołuje się na to prawomocne orzeczenie, przedstawiając dokumenty wymagane na mocy rozporządzenia 1215/2012 w celu jego uznania w państwie członkowskim, w którym postępowanie jest nadal zawisłe; oraz c) wnioski złożone przed obydwoma sądami dotyczą tego samego roszczenia między tymi samymi stronami”¹⁴⁷. Uzasadnieniem dla takiego stanowiska jest możliwość rozszerzenia art. 29 rozporządzenia

¹⁴⁶ Motyw 33 rozporządzenia 1215/2012.

¹⁴⁷ Opinia rzecznika generalnego z 9.09.2021 r., C-581/20, Skarb Państwa Rzeczypospolitej Polskiej reprezentowany przez Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad przeciwko TOTO SpA - Costruzioni Generali i Vianini Lavori SpA, EU:C:2021:726, nb 89 pkt 1.

1215/2012 na etap postępowań dotyczących środków zabezpieczających¹⁴⁸, jeżeli orzeczenie nie ma jeszcze charakteru prawomocnego. Ewentualnie, choć z zastrzeżeniem, że takie rozwiązanie mogłoby być niezgodne z rozporządzeniem, rzecznik generalny wskazał na możliwość rozwiązania tego konfliktu na etapie decyzji w przedmiocie uznania i wykonania sprzecznych ze sobą orzeczeń¹⁴⁹. Odnośnie do orzeczenia o charakterze prawomocnym przeszkodą dla orzekania o środkach tymczasowych ma być jego uznanie w państwie, w którym toczy się drugie postępowanie z identycznego wniosku¹⁵⁰. Rzecznik generalny zauważył zarazem, że istnienie dwóch podstaw do orzekania o środkach tymczasowych „wiąże się z ryzykiem wydania sprzecznych ze sobą orzeczeń”¹⁵¹ oraz, że art. 35 rozporządzenia 1215/2012 może sprzyjać zjawiskom *forum shopping* oraz nadużyciom¹⁵².

Trybunał Sprawiedliwości UE nie przyjął powyżej przedstawionego poglądu rzecznika generalnego. W ocenie TSUE „art. 35 rozporządzenia 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że sąd państwa członkowskiego, do którego wpłynął na podstawie tego przepisu wniosek o zastosowanie środków tymczasowych, włącznie ze środkami zabezpieczającymi, nie jest zobowiązany uznać się za niewłaściwy, jeżeli sąd innego państwa członkowskiego, mający jurysdykcję do orzekania co do istoty, orzekł już w przedmiocie wniosku mającego ten sam przedmiot i tę samą podstawę oraz złożonego między tymi samymi stronami”¹⁵³. Uzasadniając to stanowisko, Trybunał Sprawiedliwości UE wskazał, że „z brzmienia art. 35 wspomnianego rozporządzenia w żaden sposób nie wynika, że przyznaje ono sądom państwa członkowskiego, do których jurysdykcji należy orzekanie co do istoty, zasadniczo kompetencję do zarządzenia środków tymczasowych, włącznie ze środkami zabezpieczającymi, co oznaczałoby, że sądy innych państw członkowskich nie byłyby już właściwe do przyjęcia takich środków, gdyby do tych pierwszych sądów zwrócono się z wnioskiem o zarządzenie takich środków lub gdyby orzekły one w przedmiocie takiego

¹⁴⁸ Opinia rzecznika generalnego z 9.09.2021 r., C-581/20, Skarb Państwa Rzeczypospolitej Polskiej reprezentowany przez Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad przeciwko TOTO SpA - Costruzioni Generali i Vianini Lavori SpA, EU:C:2021:726, nb 42.

¹⁴⁹ *Ibidem*, nb 46-47.

¹⁵⁰ *Ibidem*, nb 79-83.

¹⁵¹ *Ibidem*, nb 41.

¹⁵² Wyrok TS z 6.10.2021 r., C-581/20, Skarb Państwa Rzeczypospolitej Polskiej reprezentowany przez Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad przeciwko TOTO SpA - Costruzioni Generali i Vianini Lavori SpA, EU:C:2021:808, nb 34.

¹⁵³ *Ibidem*, nb 47.

wniosku”¹⁵⁴. Niestety w omawianym wyroku nie odniesiono się szerzej do argumentacji dotyczącej możliwości zastosowania przepisów o zawisłości sprawy.

Rozwijając argumentację TSUE można wskazywać, że w sytuacji postępowania zabezpieczającego, toczącego się w związku z art. 35 rozporządzenia 1215/2012, problematyczne może być zdobycie informacji o złożonym wniosku jeszcze przed wydaniem orzeczenia. Jurysdykcję krajową w sprawach dotyczących zarządzania środków tymczasowych może mieć bowiem więcej niż jeden sąd państwa członkowskiego, a obowiązany jest zwykle informowany o zabezpieczeniu już po jego dokonaniu. Rozporządzenie nie ustanawia hierarchii między tymi sądami¹⁵⁵, uprawniony może skierować wniosek o zabezpieczenie według swojego uznania do sądu orzekającego co do istoty, jak i sądu mającego jurysdykcję na podstawie art. 35 rozporządzenia Bruksela Ia. W ocenie TSUE, pojęcie zawisłości sprawy odnosi się zaś do postępowania rozpoznawczego, a nie postępowania zabezpieczającego. Za takim rozwiązaniem przemawia literalne brzmienie art. 29 rozporządzenia 1215/2012, które posługuje się słowem „powództwo”, co wskazuje na objęcie zakresem przepisu wyłącznie postępowania co do istoty sprawy. Co więcej w każdym z państw członkowskich przesłanki dla udzielenia zabezpieczenia mogą, choćby minimalnie różnić się. Z drugiej strony, za poglądem wyrażonym przez rzecznika generalnego, można argumentować, że przepisy dotyczące zawisłości sporu powinny być interpretowane szeroko w związku z koniecznością zapewnienia skuteczności celom rozporządzenia¹⁵⁶. Tym samym przy przyjęciu szerszej autonomicznej wykładni zawisłości sprawy można by wskazywać na objęcie zakresem tych przepisów spraw z wniosku o zarządzenie środków tymczasowych, które są identyczne co do treści i stanu faktycznego. Wydaje się, że taka wykładnia mogłaby rozwiązać problem składania równoległe identycznych wniosków o zabezpieczenie.

Rozwinięcia wymaga zagadnienie podniesione przez rzecznika generalnego odnośnie do sytuacji, w której wydano już prawomocne orzeczenie oddalające wniosek o środkach tymczasowych. Takie orzeczenie ma charakter negatywny dla uprawnionego i może on poszukiwać dalszych prób zabezpieczenia roszczenia w sądach, które posiadają jurysdykcję do stosowania środków tymczasowych na podstawie art. 35 rozporządzenia 1215/2012. Na wstępie przypomnieć trzeba, że „z brzmienia art. 35 rozporządzenia 1215/2012 wynika, iż sąd, do którego wystąpiono na podstawie tego artykułu, zarządza środki tymczasowe zgodnie

¹⁵⁴ Wyrok TS z 6.10.2021 r., C-581/20, Skarb Państwa Rzeczypospolitej Polskiej reprezentowany przez Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad przeciwko TOTO SpA - Costruzioni Generali i Vianini Lavori SpA, EU:C:2021:808, nb 60.

¹⁵⁵ *Ibidem*, nb 59.

¹⁵⁶ Wyrok TS z 27.02.2014 r., Cartier parfums – lunettes SAS i Axa Corporate Solutions assurances SA przeciwko Ziegler France SA, C-1/13, EU:C:2014:109, nb 40.

ze swoim prawem krajowym”¹⁵⁷. W przedmiotowej sprawie jako co najmniej wątpliwe należy wskazać, czy mamy do czynienia z powagą rzeczy osądzonej orzeczenia oddalającego wniosek o zastosowaniu środków tymczasowych, co zauważył również rzecznik generalny¹⁵⁸. W istocie zabezpieczenia leży jego tymczasowość, więc może być ono uchylane lub zmieniane¹⁵⁹. Natomiast zastosowanie mogą znaleźć, w związku z zarządzaniem środków tymczasowych zgodnie z prawem krajowym, przepisy o związaniu sądu orzeczeniem wydanym przez inne sądy. Ze względu na ramy niniejszej pracy, powyższa kwestia zostanie zasygnalizowana jedynie na tle polskich przepisów procedury cywilnej. W orzecznictwie¹⁶⁰ oraz literaturze¹⁶¹ uznano, że postanowienie rozpoznające wniosek o zabezpieczenie objęte jest treścią art. 365 k.p.c. i dopuszczalne jest ponawianie wniosku o zabezpieczenie. „Jeżeli jednak mielibyśmy do czynienia z wnioskiem o tej samej treści, opartym na tych samych podstawach, to przy jego rozstrzygnięciu sąd na podstawie art. 365 k.p.c. byłby związany poprzednim prawomocnym postanowieniem o oddaleniu wniosku o zabezpieczenie, a zatem musiałby również oddalić nowy wniosek. Dlatego też podnosi się, że w razie prawomocnego oddalenia wniosku o zabezpieczenie uprawniony może wystąpić z nowym wnioskiem w tym przedmiocie, z tym, że powinien wskazać inne okoliczności uzasadniające jego żądanie”¹⁶². W przedmiotowej sytuacji należałoby zastanowić się, czy taki wpływ miałoby również uprzednie oddalenie wniosku o zabezpieczenie przez sąd zagraniczny, który ma jurysdykcję w sprawie głównej. Wydaje się, że na takie pytanie należy udzielić odpowiedzi twierdzącej, jeżeli orzeczenie zostało wydane na podstawie identycznego stanu faktycznego i analogicznych przesłanek prawnych. Zgodnie z rozporządzeniem, orzeczenia wydane przez sąd mający jurysdykcję co do istoty w zakresie środków tymczasowych podlegają uznaniu w innych państwach członkowskich. W związku z tym należy je traktować na równi

¹⁵⁷ Wyrok TS z 6.10.2021 r., C-581/20, Skarb Państwa Rzeczypospolitej Polskiej reprezentowany przez Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad przeciwko TOTO SpA - Costruzioni Generali i Vianini Lavori SpA, EU:C:2021:808, nb 63.

¹⁵⁸ Opinia rzecznika generalnego z 9.09.2021 r., C-581/20, Skarb Państwa Rzeczypospolitej Polskiej reprezentowany przez Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad przeciwko TOTO SpA - Costruzioni Generali i Vianini Lavori SpA, EU:C:2021:726, nb 78.

¹⁵⁹ Na gruncie polskiej procedury cywilnej wskazuje się, że postanowienie o zabezpieczeniu nie jest wyposażone w prawomocność materialną, ponieważ jak każde postanowienie może zostać uchylone lub zmienione przez sąd – szerzej zob. A. Jakubecki, 3.6. *powaga rzeczy osądzonej* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom V. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Ereciński, A. Jakubecki, Warszawa 2016, s. 142 i n.

¹⁶⁰ Uchwała SN(7) z 28.12.1989 r., III CZP 81/89, OSNC 1990/6, poz. 73; uchwała SN z 22.04.1994 r., III CZP 47/94, OSNC 1994/11, poz. 211.

¹⁶¹ A. Jakubecki, 3.6. *powaga rzeczy osądzonej*..., s. 143.

¹⁶² A. Jakubecki, 3.6. *powaga rzeczy osądzonej*..., s. 143.

z postanowieniami wydanymi przez sądy krajowe, co przekłada się na związanie przez inne sądy ich treścią¹⁶³.

Podsumowując, w odniesieniu do nieprawomocnych orzeczeń wydanych przez sąd mający jurysdykcję co do istoty sprawy dotyczących wniosku o zastosowanie środków tymczasowych TSUE wskazał, że sąd mający jurysdykcję na podstawie art. 35 nie jest zobowiązany uznać się za niewłaściwy, jeżeli zapadło już orzeczenie w przedmiocie wniosku mającego ten sam przedmiot i tę samą podstawę oraz złożonego między tymi samymi stronami¹⁶⁴. Przeciwny pogląd do powyższego wyraził rzecznik generalny, który stanął na stanowisku, że przepisy o zawisłości sprawy obejmują również postępowanie zabezpieczające. Z perspektywy zapewnienia skuteczności celom rozporządzenia można przychylić się do stanowiska rzecznika generalnego. Zarazem wydaje się, że treść omawianego wyroku nie stoi w sprzeczności z możliwością oddalenia wniosku o zabezpieczenie na gruncie przepisów krajowych o związaniu prawomocnym orzeczeniem, jeżeli sąd mający jurysdykcję w sprawie głównej orzekł już w przedmiocie identycznego wniosku o zabezpieczenie i orzeczenie to podlega uznaniu. Powyższa konstrukcja mogłaby mieć jednak zastosowanie przed wydaniem orzeczenia o zabezpieczeniu przez sąd mający jurysdykcję krajową na podstawie art. 35 rozporządzenia 1215/2012. Problematyka wydania orzeczenia przez sąd niemający jurysdykcji co do istoty sprawy przed uznaniem orzeczenia oddalającego wniosek o zabezpieczenie przez sąd mający jurysdykcję krajową w sprawie głównej zostanie omówiona w rozdziale IV.

¹⁶³ Postanowienie SN z 30.01.2023 r., I CSK 3985/22, niepubl.

¹⁶⁴ Wyrok TS z 6.10.2021 r., C-581/20, Skarb Państwa Rzeczypospolitej Polskiej reprezentowany przez Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad przeciwko TOTO SpA - Costruzioni Generali i Vianini Lavori SpA, EU:C:2021:808, nb 70 pkt 2.

Rozdział III

Wykonalność orzeczeń zarządzających środki tymczasowe

1. Pojęcie uznania i wykonalności orzeczenia

Na wstępie należy przypomnieć, że automatyczne uznawanie orzeczeń w ramach państw członkowskich UE zostało ustanowione już w konwencji brukselskiej z 1968 r. Droga do automatycznej wykonalności orzeczeń była zaś dłuższa, a zagadnienie to budziło więcej zastrzeżeń. Uznanie służy respektowaniu skutków zagranicznych orzeczeń, takich jak prawomocność materialna, skutek kształtujący, skutek interwencyjny lub skutek przypozwania¹⁶⁵. „Orzeczenie podlegające uznaniu nie musi się cechować formalną prawomocnością, ale musi wywoływać w państwie pochodzenia skutki nadające się do uznania. [...] Co do zasady orzeczenie wywołuje w państwie członkowskim uznającym skutki w takim samym kształcie przedmiotowym i podmiotowym, jakie nastąpiły w państwie pochodzenia”¹⁶⁶.

Wykonanie orzeczenia związane jest z postępowaniem egzekucyjnym¹⁶⁷, mamy więc najczęściej do czynienia z pewnego rodzaju przymusem. W art. 42 rozporządzenia 1215/2012 wykonalność powiązano bezpośrednio z egzekucją wydanego orzeczenia. W jednym z postanowień Sąd Najwyższy, na kanwie regulacji odpowiadającej treści przepisów w rozprawie, podkreślił, że „każde orzeczenie, niezależnie od tego, czy podlega wykonaniu w drodze egzekucji czy nie, może być uznane w innym państwie konwencyjnym (art. 26 konwencji), natomiast tylko orzeczenia wykonalne, tj. nadające się do wykonania w drodze egzekucji, mogą podlegać stwierdzeniu wykonalności (art. 31 i n.)”¹⁶⁸. Mając na uwadze powyższe nadmienić należy, że w doktrynie polskiej wystąpiła rozbieżność odnośnie do określenia przymiotów orzeczeń, co przekłada się wobec postanowień zabezpieczających na wątpliwość co do relacji pojęć wykonalności a skuteczności orzeczenia¹⁶⁹. Trafnie T. Ereciński określa, że: „z punktu widzenia genezy uznania i stwierdzenia wykonalności

¹⁶⁵ P. Grzegorzcyk, *Nowy fundament europejskiego prawa procesowego cywilnego: jurysdykcja krajowa, zawisłość sprawy oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych według rozporządzenia Rady i Parlamentu Europejskiego nr 1215/2012 (Bruksela Ia) (część II)*, PS 2014/7-8, s. 27.

¹⁶⁶ J. Zatorska, *Komentarz...*, art. 36, nb 1.

¹⁶⁷ W. Siedlecki, *Kodeks postępowania cywilnego*, red. Z. Resich, W. Siedlecki, Warszawa 1975, s. 563.

¹⁶⁸ Postanowienie SN z 19.12.2003 r., III CK 25/03, OSNC 2005, nr 2, poz. 30.

¹⁶⁹ Zob. szerzej: A. Miączyński, *Skuteczność orzeczeń w postępowaniu cywilnym*, Kraków 1974, s. 11 i n.; J. Krajewski, *Skuteczność a wykonalność orzeczeń cywilnych*, NP 1971/4, s. 542 i n.; I. Gil, *6.1.1. Skuteczność postanowień o zabezpieczeniu [w:] Postępowanie zabezpieczające na etapie poprzedzającym ogłoszenie upadłości*, Warszawa 2012, s. 393 i n.

podstawą rozróżnienia obu instytucji jest odmiennosc skutków przypisywanych danemu orzeczeniu i przenoszonych na terytorium innego państwa, a nie rodzaj orzeczenia. [...] Skuteczność jest cechą ogólnie przysługującą wszystkim orzeczeniom, a więc zarówno ustalającym albo kształtującym prawo lub stosunek prawny, jak i orzeczeniom zasadzającym świadczenie, jednak nieobejmującą wykonalności. Zasadnicza różnica między skutecznością i wykonalnością orzeczenia sprowadza się do tego, że skuteczność obejmuje takie skutki orzeczenia, które wynikają z samego orzeczenia (najczęściej po jego uprawomocnieniu się) i które zawsze są realizowane w drodze pozaegzekucyjnej, natomiast wykonalność realizuje się dopiero w momencie wykonania orzeczenia i często wymaga wykorzystania środków przymusu¹⁷⁰. Orzeczenie zarządzające środki tymczasowe może więc podlegać uznaniu lub wykonaniu zależnie od skutku¹⁷¹. Nie wszystkie orzeczenia zabezpieczające podlegają bowiem egzekucji.

Stwierdzenie wykonalności zagranicznego orzeczenia pozwala na jego egzekucję przez sąd państwa, na terytorium którego ma zostać ono wykonane. Zgodnie z art. 41 ust. 1 zd. 1 rozporządzenia 1215/2012 postępowanie egzekucyjne toczy się według prawa państwa, w którym ma zostać wykonane orzeczenie, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w rozporządzeniu. Tym samym zastosowanie na gruncie prawa polskiego znajdzie art. 1110⁴ k.p.c., a w konsekwencji przepisy postępowania egzekucyjnego odpowiednio stosowane w postępowaniu zabezpieczającym¹⁷². Postępowanie mające na celu przymusowe wykonanie orzeczenia stanowi element suwerenności państwowej, co zauważane jest również w innych państwach członkowskich. W jednym z orzeczeń, choć niewydanym na gruncie przepisów rozporządzenia, francuski Sąd Kasacyjny przypomniiał, że sędzia zasadniczo nie może nakazać lub zezwolić na przeprowadzenie przymusowego lub zapobiegawczego środka egzekucyjnego w obcym państwie, ponieważ środki egzekucyjne wchodzą w zakres suwerenności państw¹⁷³.

¹⁷⁰ T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom VI. Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, red. J. Ciszewski, P. Grzegorzczak, K. Weitz, T. Ereciński, Warszawa 2017, art. 1145, nb 10.

¹⁷¹ Zob. P. Grzegorzczak, 4. *Uznanie i stwierdzenie wykonalności zagranicznych orzeczeń w sprawach z zakresu prawa własności przemysłowej* [w:] *Jurysdykcja krajowa w sprawach z zakresu prawa własności przemysłowej*, Warszawa 2007; wyrok TS z 23.10.2014, C-302/13, flyLAL-Lithuanian Airlines AS przeciwko Starptautiskā lidosta Rīga VAS and Air Baltic Corporation AS.

¹⁷² Zob. szerzej A. Torbus, *Rozdział III. Jurysdykcja krajowa w sprawach z zakresu postępowania zabezpieczającego oraz postępowania egzekucyjnego* [w:] *Egzekucja sądowa w świetle przepisów z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego*, red. A. Marciniak, Warszawa 2016, s. 10 i n.

¹⁷³ Wyrok Sądu Kasacyjnego, Izba Cywilna, 21 stycznia 2016 r., FR:CCASS:2016:C200149.

2. Warunki automatycznej wykonalności orzeczeń zarządzających środki tymczasowe

Pomimo obowiązywania tzw. odwróconego *exequatur*, to w odniesieniu do orzeczeń zarządzających środki tymczasowe można wyróżnić warunki, których łączne zaistnienie jest konieczne dla zastosowania unijnej regulacji, co w konsekwencji umożliwia swobodny przepływ orzeczenia. Na wstępie należy więc wskazać, który sąd powinien oceniać, czy doszło do spełnienia tych warunków. „Należy podzielić stanowisko doktryny, zgodnie z którym kwestie te ocenia sąd państwa, w którym wydano orzeczenie, i sąd państwa wykonania orzeczenia nie może ponownie tych przesłanek oceniać”¹⁷⁴.

W niniejszej pracy wyróżniono trzy warunki, które muszą wystąpić łącznie, tj.: (i) wydanie orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe w sprawie cywilnej lub handlowej przez sąd mający jurysdykcję krajową w sprawie głównej; (ii) wydanie orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe przy zapewnieniu możliwości udziału w postępowaniu drugiej stronie; (iii) uzyskanie zaświadczenia oraz odpisu orzeczenia spełniającego warunki niezbędne do stwierdzenia jego autentyczności. Dwa pierwsze warunki dotyczą etapu rozpoznawania wniosku o zabezpieczenie, ostatni zaś zakończonego już postępowania w zakresie przedmiotowego wniosku.

Pierwszym warunkiem jest wydanie orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe w sprawie cywilnej lub handlowej przez sąd mający jurysdykcję krajową w sprawie głównej. Pojęcie środków tymczasowych¹⁷⁵ oraz sądu¹⁷⁶ są objęte zakresem autonomicznej wykładni. Powyższy wymóg został sformułowany pierwszy raz w wyroku Trybunał Sprawiedliwości UE, który przy powołaniu się na intencję prawodawcy orzekł, że system uznawania i wykonywania nie ma zastosowania do środków tymczasowych wydanych przez sąd niemający jurysdykcji krajowej w sprawie głównej¹⁷⁷. Prawodawca unijny ostatecznie zdecydował ograniczyć swobodny przepływ orzeczeń zabezpieczających wydanych przez sąd mający jurysdykcję na podstawie art. 35 rozporządzenia 1215/2012. W motywie 33 przesądzono: „jeżeli środki tymczasowe, w tym środki zabezpieczające, zostały zarządzane

¹⁷⁴ M. P. Wójcik, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217*, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2019, art. 1153(14), nb 2.

¹⁷⁵ Autonomiczna wykładnia środków tymczasowych została przedstawiona w rozdziale I.

¹⁷⁶ Pojęciem tym nie jest objęte m.in. sądownictwo polubowne. Szerzej zob.: J. Gołaczyński, *Jurysdykcja, uznawanie orzeczeń sądowych oraz ich wykonywanie w sprawach cywilnych i handlowych. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1215/2012. Komentarz*, Warszawa 2015, art. 36, nb 7.

¹⁷⁷ Wyrok TS z 25.07.2010 r., C-256/09, Bianca Purrucker przeciwko Guillermo Vallés Pérez, EU:C:2010:437, nb 83-84 – co do tego orzeczenia P. Grzegorzcyk, P. Ryłski, K. Weitz, *Przegląd orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z zakresu europejskiego prawa procesowego cywilnego (2009-2010)*, KPP 2011/3, s. 858 i n.

przez sąd nieposiadający jurysdykcji w sprawie głównej, działanie takich środków powinno być na mocy niniejszego rozporządzenia ograniczone do terytorium danego państwa członkowskiego.” Takie rozwiązanie, w świetle rozważań poczynionych powyżej, w szczególności odnośnie do ewentualnego konfliktu różnych orzeczeń zabezpieczających, należy uznać za trafne.

Drugim warunkiem jest wydanie orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe przy zapewnieniu możliwości udziału w postępowaniu drugiej stronie. Przesłanka ta stanowi implementację orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE. W wyroku w sprawie *Denilauler*¹⁷⁸ uznano, że w sytuacji, gdy strona przeciwna nie została wezwana i jeżeli wykonanie orzeczenia ma nastąpić bez uprzedniego doręczenia go tej stronie, to orzeczenie takie nie jest objęte reżimem unijnych przepisów i zastosowanie znajdują ewentualnie przepisy krajowe każdego z państw członkowskich¹⁷⁹. W rozporządzeniu przesłanka ta wyrażona została w motywie 33 – „środki tymczasowe, włącznie ze środkami zabezpieczającymi, które zostały zarządzane przez taki sąd bez wzywania pozwanego do stawienia, nie powinny być uznawane ani wykonywane na podstawie niniejszego rozporządzenia, chyba że orzeczenie dotyczące tych środków zostało pozwanemu doręczone przed wykonaniem. Powyższe nie powinno wykluczać uznawania i wykonywania takich środków zgodnie z prawem krajowym”.

Uzasadnieniem dla powyższego rozstrzygnięcia i motywu było zapewnienie prawa do obrony obowiązanego. Wydaje się więc, że nie jest wystarczające dla jego realizacji samo doręczenie orzeczenia wydanego *ex parte*, tj. bez udziału drugiej strony, i późniejsze natychmiastowe przystąpienie do jego wykonania. Na przykładzie polskich przepisów strona przeciwna powinna móc złożyć odpowiedź na wniosek o zabezpieczenie przed jego udzieleniem albo zażalenie na udzielone zabezpieczenie. Dopiero po rozpoznaniu zażalenia i wydania w tym zakresie rozstrzygnięcia możliwe byłoby zastosowanie przepisów

¹⁷⁸ Wyrok TS z 21.05.1980 r., C-125/79, Bernard Denilauler przeciwko SNC Couchet Frères, EU:C:1980:130, nb 17.

¹⁷⁹ Na gruncie art. 1146 k.p.c. dominująca część doktryny uznaje za dopuszczalne uznanie i wykonanie postanowienia zabezpieczającego, pomimo wątpliwości dotyczących konieczności posiadania przez orzeczenie przymiotu prawomocności. Szerzej zob.: A. Borkowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. art. 1146. Tom II*, red. T. Szanciło, Warszawa 2023, nb 5; M. Radwan, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478-1217*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, art. 1150, nb 7; postanowienie SN z 18.05.1988 r., III CRN 111/88, OSNC 1990/9, poz. 118; P. Ryłski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Artykuły 1096-1217*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2013, art. 1150, nb 2; w odniesieniu do spraw alimentacyjnych K. Piasecki, *Skuteczność i wykonalność w Polsce zagranicznych cywilnych orzeczeń sądowych*, Warszawa 1990, s. 123 i n.

rozporządzenia 1215/2012 o automatycznym uznaniu lub wykonalności orzeczeń¹⁸⁰. Podmiot składający wniosek o zabezpieczenie ma dwie możliwości. Pierwsza umożliwia skorzystanie ze swobody przepływu orzeczeń przy rezygnacji z efektu zaskoczenia. Druga w postaci złożenia wniosku o zabezpieczenie w postępowaniu *ex parte* i niemożnością skorzystania z automatycznego uznania lub wykonalności, jednak z zachowaniem efektu zaskoczenia dłużnika.

Trzecim warunkiem jest uzyskanie zaświadczenia oraz odpisu orzeczenia spełniającego warunki niezbędne do stwierdzenia jego autentyczności. Choć rozporządzenie 1215/2012 wprowadziło automatyczne uznawanie i wykonywanie orzeczeń wśród państw członkowskich UE bez potrzeby przeprowadzania specjalnego postępowania, to strona, która chce powołać się w państwie członkowskim na orzeczenie wydane w innym państwie członkowskim musi przedstawić odpis orzeczenia spełniającego warunki niezbędne do stwierdzenia jego autentyczności oraz zaświadczenie wydane zgodnie z art. 53 rozporządzenia. O jego wydanie może wnioskować zaś każdy zainteresowany, w tym również strona przegrana. W wypadku powoływania się na orzeczenie zarządzające środki tymczasowe ww. dokumenty są wystarczające, co wynika z art. 37 rozporządzenia. Natomiast dla celów wykonania orzeczenia zabezpieczającego, w myśl art. 42 ust. 2, konieczne jest dodatkowo przedłożenie organowi egzekucyjnemu zaświadczenia, które opisuje środek tymczasowy oraz potwierdza, że sąd ten ma jurysdykcję w sprawie głównej, orzeczenie jest wykonalne w państwie członkowskim pochodzenia oraz dowód doręczenia orzeczenia – jeżeli środek zarządzono bez wezwania pozwanego do stawienia. Doszło więc do rozróżnienia między zaświadczeniami o uznanie a wykonanie orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe. W obydwu przypadkach może zaistnieć konieczność przedstawienia tłumaczenia zaświadczenia lub orzeczenia.

Biorąc pod uwagę powyższe, należy uznać, że rola zaświadczenia, które ma postać formularza określonego w załączniku I do rozporządzenia 1215, jest nadal istotna¹⁸¹. Bez jego przedstawienia nie jest możliwe uznanie ani wykonanie orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim, pomimo że mamy do czynienia z automatycznym przepływem orzeczeń. Zgodnie z art. 1153¹⁷ k.p.c. wraz z zawiadomieniem o wszczęciu egzekucji, organ egzekucyjny doręcza dłużnikowi przedmiotowe zaświadczenie, z którego pochodzi tytuł wykonawczy. Choć początkowo mogłoby wydawać się, że obowiązek uzyskania

¹⁸⁰ Wyrok TS z 14.10.2004 r., C-39/02, Mærsk Olie & Gas A/S przeciwko Firma M. de Haan en W. de Boer, EU:C:2004:615, nb 50.

¹⁸¹ J. Gołaczyński, *Jurysdykcja...*, art. 53, nb 1.

zaświadczenia stanowi przeszkodę w swobodnym przepływie orzeczeń, to jego prosta forma i treść określająca najważniejsze rozstrzygnięcia sądu ogranicza ryzyko błędnego odczytania treści orzeczenia w związku z różnicami językowymi między poszczególnymi państwami członkowskimi, co należy ocenić pozytywnie. Na gruncie polskich przepisów wydanie przedmiotowego zaświadczenia i zaskarżenie jego wydania określa art. 795¹⁰ – 795¹¹ k.p.c. Natomiast w myśl art. 52 rozporządzenia 1215/2012 orzeczenie wydane w państwie członkowskim nie może być w żadnym wypadku przedmiotem kontroli merytorycznej w wezwanym państwie członkowskim. Takiemu orzeczeniu państwo wykonania nie nadaje również klauzuli wykonalności¹⁸².

Mając na uwadze powyższe jako trafne można ocenić rozwiązanie polegające na ograniczeniu automatycznej wykonalności do orzeczeń zarządzających środki tymczasowe wydanych przez sąd mający jurysdykcję krajową w sprawie głównej oraz obowiązek przedstawienia zaświadczenia. Na skuteczność ochrony tymczasowej w UE negatywnie wpływa jednak konieczność zapewnienia drugiej stronie udziału w postępowaniu zabezpieczającym. Wobec charakteru zabezpieczenia, co zostało szerzej opisane w podrozdziale czwartym niniejszego rozdziału, brak efektu zaskoczenia stanowi istotną wadę systemu ochrony tymczasowej. W konsekwencji warunek drugi powinien podlegać interwencji legislacyjnej poprzez umożliwienie wydania orzeczenia zabezpieczającego roszczenie w postępowaniu *ex parte*. Przy okazji takiej zmiany jako element usprawniający wykonanie zabezpieczenia w innych państwach można by wskazać na ustanowienie obowiązku wydania wraz z orzeczeniem wspomnianego zaświadczenia, na żądanie strony zgłoszonego na etapie składania wniosku o zabezpieczenie.

3. Współpraca sądowa wobec ustanowienia, upadku i wykonania orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe

Katalog możliwych do zarządzenia środków tymczasowych w każdym z państw członkowskich może się różnić. Wobec automatycznej wykonalności orzeczeń w ramach Unii Europejskiej może wystąpić niemożność wykonania określonego środka tymczasowego w postępowaniu egzekucyjnym w związku z ograniczeniami prawa krajowego. Prawodawca unijny dostrzegając to zagadnienie, w motywie 28 oraz art. 54 określił, że w sytuacji, gdy wykonaniu ma podlegać środek, nieznany przepisom prawa wezwanego państwa

¹⁸² K. Flaga-Gieruszyńska, *Rozdział XII. Zaświadczenia dotyczące orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych* [w:] *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Tom 8. System postępowania cywilnego*, Warszawa 2021, s. 609.

członkowskiego, to środek ten powinien zostać dostosowany tak dalece, jak to możliwe do orzeczonego pierwotnie środka, który według prawa państwa wykonania ma równorzędne skutki i służy podobnym celom. W myśl art. 54 ust. 1 zd. 3 „takie dostosowanie nie może powodować skutków wykraczających poza skutki przewidziane w prawie państwa członkowskiego pochodzenia.”

W odniesieniu do sposobu i podmiotu odpowiedzialnego za dostosowanie właściwe są przepisy prawa krajowego. Na gruncie polskich przepisów na podstawie art. 1153¹⁶ k.p.c. właściwym organem jest komornik, który w razie potrzeby może zwrócić się do sądu o wydanie postanowienia w zakresie dostosowania. „Dostosowanie nie jest jedynie czynnością techniczną, taką jak przeliczenie zasądzonych w walucie obcej kwot na walutę, w której dochodzi do egzekucji po kursie z odpowiedniego dnia, ale działaniem, które zmienia środek prawny lub zarządzenie określone w orzeczeniu. W pewnych sytuacjach może więc prowadzić do zastosowania wobec dłużnika środków lub zarządzenia o innej intensywności, choć jakościowo podobnych. Z tych względów właściwe jest rozwiązanie z art. 1153¹⁶ k.p.c. polegające na zapewnieniu komornikom możliwości zwrócenia się do sądu o wydanie postanowienia w zakresie dostosowania”¹⁸³. Powyższe rozwiązanie należy ocenić jako trafne, choć wiąże się z wydłużeniem postępowania o wykonanie zabezpieczenia. To do sądów powszechnych należy orzekanie o zabezpieczeniu, a dostosowanie środków zabezpieczających jest związane z tą sferą.

W rozporządzeniu 1215/2012 nie zdecydowano się na wprowadzenie obligatoryjnej współpracy między sądem orzekającym co do istoty sprawy a sądami mającymi jurysdykcję na podstawie art. 35 rozporządzenia. Także wbrew początkowym pomysłom, brak jest kompetencji sądu mającego jurysdykcję w sprawie głównej do uchylania orzeczeń zabezpieczających wydanych przez inne sądy. Wyłączną jurysdykcję w sprawie o stwierdzenie upadku zabezpieczenia ma sąd, który go udzielił¹⁸⁴. W konsekwencji to na obowiązany spoczywa ciężar informowania sądów o ewentualnym ustanowieniu lub upadku zabezpieczenia albo oddaleniu powództwa. W sytuacji więc wnioskowania przez uprawnionego o zarządzenie środków tymczasowych w wielu państwach, to obowiązany musi być aktywnym uczestnikiem postępowań w wielu jurysdykcjach i zwracać uwagę na zmianę okoliczności czy nadzabezpieczenie wnioskodawcy.

¹⁸³ B. Wołodkiewicz, *Wykonywanie orzeczeń z państw członkowskich Unii Europejskiej według rozporządzenia Bruksela Ia. Uwagi na tle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego*, PPC 2015/2, s. 225.

¹⁸⁴ M. Golak, *Rozdział V. Stwierdzenie upadku zabezpieczenia* [w:] *Upadek zabezpieczenia w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2020, s. 222.

4. Efekt zaskoczenia w postępowaniu zabezpieczającym

Efekt zaskoczenia dłużnika wydanym zabezpieczeniem stanowi istotny element dla skuteczności ochrony tymczasowej. W sytuacji sporu transgranicznego, po informacji o możliwości zastosowania środków tymczasowych, wydaje się, że dłużnik od razu będzie starać się przenieść do innych jurysdykcji przedmioty, które potencjalnie mogą zostać zabezpieczone. W zakresie zabezpieczenia na rachunku bankowym taka czynność może zająć dłużnikowi sekundy. W konsekwencji przy usunięciu efektu zaskoczenia, który stanowi jeden z warunków skuteczności zabezpieczenia¹⁸⁵, można mówić co do zasady, o braku użyteczności orzeczonego zabezpieczenia. Do takiej sytuacji doszło wskutek brzmienia przepisów europejskiego prawa procesowego i orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE.

Zarówno w konwencji brukselskiej z 1968 r., jak i rozporządzeniu 44/2001 brak było jednoznacznego przepisu, który określałby, że orzeczenia zarządzające środki tymczasowe wydane w postępowaniu *ex parte* nie korzystają z uproszczonego postępowania, jak ma to miejsce w rozporządzeniu 1215/2012. Mając na uwadze zapewnienie prawa do obrony w postępowaniu zabezpieczającym, TSUE w sprawie *Denilauler*¹⁸⁶ stwierdził konieczność uczestnictwa drugiej strony na etapie rozpoznawania wniosku o zarządzanie środka tymczasowego. W opinii rzecznika generalnego¹⁸⁷ przedstawiono argumenty przemawiające za powyższym rozstrzygnięciem, jak i przeciwnym, tj. dopuszczającym przepływ orzeczeń zarządzających środki tymczasowe wydanych *ex parte*. W opinii zauważono m.in., że konieczność uzyskania dowodu doręczenia drugiej stronie orzeczenia o środkach tymczasowych przed ich wykonaniem, zasadniczo pozbawia zabezpieczenie wszelkich praktycznych skutków.

W projekcie nowelizującym rozporządzenie 44/2001 przygotowanym przez Komisję Europejską planowano zmienić powyższą restrykcyjną konstrukcję. W projektowanym art. 2 lit. a zd. 3 dopuszczono automatyczną wykonalność zabezpieczenia wydanego *ex parte* bez konieczności doręczenia tego orzeczenia drugiej stronie przed jego wykonaniem. Obowiązany musiał mieć jednak możliwość późniejszego zaskarżenia wykonanego zabezpieczenia. Doktryna zasadniczo pozytywnie oceniła tę zmianę, wobec krytyki poprzedniego

¹⁸⁵ M. Walasik, 3.2. *Kształt postępowania rozpoznawczego* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom V. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Ereciński, A. Jakubecki, Warszawa 2016, s. 571.

¹⁸⁶ Wyrok TS z 21.05.1980 r., C-125/79, Bernard Denilauler przeciwko SNC Couchet Frères, EU:C:1980:130, nb 17.

¹⁸⁷ Opinia rzecznika generalnego z 26.03.1980 r., C-125/79, Bernard Denilauler przeciwko SNC Couchet Frères, EU:C:1980:97, s. 1573 i n.

mechanizmu¹⁸⁸. W uchwalonej treści rozporządzeniu 1215/2012 doszło jednak do ugruntowania orzecznictwa TSUE i zamknięcia drogi do swobodnego przepływu orzeczeń zabezpieczających wydanych w postępowaniu *ex parte*. W konsekwencji „chcąc uniknąć utraty efektu zaskoczenia, wierzyciel powinien w dalszym ciągu wnioskować o udzielenie zabezpieczenia w państwie lub – równolegle – w państwach, w których znajduje się majątek dłużnika, wykorzystując w razie potrzeby możliwość wynikającą z art. 35 rozporządzenia 1215/2012”¹⁸⁹. Brak zmian w zakresie przepływu orzeczeń zarządzających środki tymczasowe w postępowaniu *ex parte*, przy zachowaniu możliwości ich późniejszego zaskarżenia, należy ocenić negatywnie¹⁹⁰.

Pod rządami rozporządzenia 44/2001 Komisja Europejska dostrzegła, że brak elementu zaskoczenia dłużnika wydanym zabezpieczeniem stanowi istotny problem dla skuteczności ochrony tymczasowej w ramach Unii Europejskiej. Komisja Europejska określiła ten obszar jako „piętę achillesową”¹⁹¹. Niestety art. 35 rozporządzenia 1215/2012 nie stanowi skutecznej alternatywy dla omawianego problemu. W momencie, gdy wierzyciel chce zabezpieczyć swoje roszczenia w kilku państwach członkowskich, musi składać oddzielne wnioski o zabezpieczenie w każdym z tych państw, dostosowując się do lokalnych przepisów. Powyższe okoliczności skutkują wyższymi kosztami postępowania, które mogą zniechęcić do dochodzenia wierzytelności.

5. Europejski Nakaz Zabezpieczenia

Dostrzegając wady obowiązującego systemu, który nie zapewnia skutecznej ochrony tymczasowej poprzez brak elementu zaskoczenia, Komisja Europejska zaproponowała wprowadzenie europejskiego nakazu zabezpieczenia, co nastąpiło poprzez przyjęcie rozporządzenia 655/2014 z 15 maja 2014 r.

¹⁸⁸ K. Weitz, 2. Zakres orzeczeń i innych tytułów mogących podlegać uznaniu lub wykonaniu [w:] *Europejskie prawo procesowe cywilne i kolizyjne*, red. P. Grzegorzczuk, K. Weitz, Warszawa 2012, s. 92. Autor przywołuje również: Ch. Heinze, *Choice of Court Agreements, Coordination of Proceedings and Provisional Measures in the Reform of the Brussels I Regulation*, *RabelsZ* 2011, vol. 75/3, s. 615; T. Domej, *Rechtshängigkeit und im Zusammenhang stehende Verfahren, Gerichtsstandsvereinbarungen, einstweilige Massnahmen* [w:] *Revision der Verordnung 44/2001 (Brüssel I). Welche Folgen für das Lugano-Übereinkommen?*, red. A. Bonomi, Ch. Smid, Genève, Zurich, Bâle 2011, s. 129. Przeciwno ewentualnej zmianie polegającej na objęciu unijnym reżimem uznawania i wykonywania rozstrzygnięć zawierających środki tymczasowe albo zabezpieczające wydawane *ex parte* wypowiedział się jednak A. Dickinson, *Provisional Measures in the „Brussels I” Review - Disturbing the Status Quo?*, *IPRax* 2010/3, s. 559. Sceptycznie także G.E. Kodek, *Einstweilige Maßnahmen im Europäischen Justizraum - Bilanz und Zukunftsperspektiven* [w:] *Zivilverfahrensrecht. Jahrbuch* 2010, Wien, Graz 2010, s. 168 i n.

¹⁸⁹ P. Grzegorzczuk, *Nowy fundament... (część II)*, s. 26 i n.

¹⁹⁰ P. Grzegorzczuk, *Zabezpieczenie roszczeń...*, s. 167 i n.

¹⁹¹ Zielona Księga Komisji Europejskiej w sprawie poprawy skuteczności wykonywania orzeczeń sądowych w Unii Europejskiej: zajmowanie rachunków bankowych, KOM(2006) 618 wersja ostateczna, s. 2.

Europejski nakaz zabezpieczenia na rachunku bankowym stanowi w UE w pełni autonomiczny środek tymczasowej ochrony. Zgodnie z art. 1 ust. 2 nakaz jest dla wierzyciela rozwiązaniem alternatywnym wobec środków zabezpieczających przewidzianych w prawie krajowym. W odniesieniu do krajowych postępowań o zabezpieczenie na rachunku bankowym można wskazać, że „są naturalnie obecne we wszystkich państwach członkowskich, ale w zakresie szczegółowych przesłanek stosowania i skuteczności ich wykonania zachodzą istotne różnice nawet w państwach o zbliżonym systemie prawnym”¹⁹². Wobec powyższego ustanawiając europejski nakaz zabezpieczenia zrezygnowano zasadniczo z odesłań do prawa krajowego, a wydanie nakazu może nastąpić w postępowaniu *ex parte* nie ograniczając jego automatycznej wykonalności w innych państwach członkowskich. W przeciwieństwie do rozporządzenia 1215/2012 właściwym do rozpoznania wniosku o zabezpieczenie w postaci europejskiego nakazu zabezpieczenia jest wyłącznie sąd rozpoznający sprawę co do istoty (art. 6 rozporządzenia 655/2014). Zaś „art. 35 rozporządzenia 1215/2012 nie może znaleźć zastosowania w sprawie o wydanie europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym”¹⁹³.

Pojęcie sprawy transgranicznej zostało zdefiniowane w art. 3 rozporządzenia 655/2014, odmiennie niż tradycyjnie przyjmuje się w sporach transgranicznych. „Element transgraniczny nie ma w tym wypadku związku ze sprawą główną, w której dochodzone jest roszczenie podlegające zabezpieczeniu, lecz jest pochodną relacji, jaka istnieje między lokalizacją rachunku bankowego, jako przedmiotu zabezpieczenia, a siedzibą sądu orzekającego o zabezpieczeniu albo miejscem zamieszkania wierzyciela. Wynika z tego, że w rozporządzeniu pojęcie transgraniczności jest odnoszone wyłącznie do charakteru sprawy dotyczącej wydania europejskiego nakazu zabezpieczenia (sprawy w przedmiocie zabezpieczenia)”¹⁹⁴. W konsekwencji może wystąpić sytuacja, w której strony mają miejsce zamieszkania (siedzibę) w tym samym państwie członkowskim, jednak dłużnik prowadzi rachunki bankowe w innych państwach członkowskich, co umożliwia zastosowanie przedmiotowego rozporządzenia. Jednak „rozporządzenie nie ma zastosowania do zabezpieczenia rachunków prowadzonych w państwie członkowskim sądu, do którego zwrócono się z wnioskiem o wydanie nakazu zabezpieczenia, jeśli miejsce zamieszkania wierzyciela znajduje się również w tym państwie członkowskim, nawet jeśli wierzyciel w tym

¹⁹² A. Gołąb, *Jurisdykcja krajowa w sprawie o wydanie europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym*, PPC 2020/2, s. 204.

¹⁹³ A. Gołąb, *Jurisdykcja krajowa...*, s. 216.

¹⁹⁴ M. Walasik, *Europejski nakaz zabezpieczenia na rachunku bankowym, na tle prawa krajowego* [w:] *Egzekucja sądowa w świetle przepisów z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego*, red. A. Marciniak, Sopot 2016, s. 212 i n.

samym czasie występuje o wydanie nakazu zabezpieczenia rachunku lub rachunków prowadzonych w innym państwie członkowskim”¹⁹⁵.

Podsumowując powyższą krótką charakterystykę europejskiego nakazu zabezpieczenia¹⁹⁶ mogłoby się wydawać, że instytucja ta stanowi alternatywę dla krajowych środków zabezpieczających i odpowiedź na obecne luki w ochronie tymczasowej w sporach transgranicznych. Jednak korzystanie w postępowaniach sądowych z przepisów rozporządzenia 655/2014 jest niezwykle rzadkie¹⁹⁷.

¹⁹⁵ A. Gołąb, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 210.

¹⁹⁶ Szerzej zob.: G. Cuniberti, S. Migliorini, *The European Account Preservation Order Regulation. A Commentary*, Cambridge 2018; A. Gołąb, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 202 i n.; M. Walasik, *Europejski nakaz...*, s. 211 i n.; A. Marciniak, *Rozdział XI. Wykonanie europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym w Polsce* [w:] *Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych w praktyce sądowej*, red. R. Kulski, Warszawa 2022, s. 207 i n.; J. Gołaczyński, P. Rodziewicz, *Rozporządzenie UE dotyczące zajęcia rachunków bankowych* [w:] *Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi. Księga jubileuszowa z okazji X-lecia Samorządu Komorniczego w Apelacji Szczecińskiej*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, Sopot 2016, s. 111 i n.; H. Bednorz-Godyń, *Rozdział VII. Europejski nakaz zabezpieczenia na zagranicznym rachunku bankowym* [w:] *Prawne zagadnienia międzynarodowego obrotu cywilnego i handlowego*, red. E. Figura-Góralczyk, R. Flejszar, B. Gnela, P. Mostowik, Warszawa 2023, s. 327 i n.; K. Pawłowicz, *Wykonanie europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym*, PPE 2020/11, s. 63 i n.; J. Piasecka, *Europejski nakaz zabezpieczenia na rachunku bankowym – nowy instrument prawny wprowadzony rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 655/2014*, PPE 2017/9, s. 9 i n.; A. Aseńko, *Transgraniczne zabezpieczenie wierzytelności na rachunku bankowym – nowe rozporządzenie (UE) 655/2014*, dodatek MoP 2015/8, s. 1037 i n. W kodeksie postępowania cywilnego przepisy dotyczące europejskiego nakazu zabezpieczenia zostały umieszczone w art. 1144³ i n. k.p.c.

¹⁹⁷ C. Santaló Goris, *The implementation at the national level of the bank account information mechanism under the EAPO Regulation: a comparative analysis*, Cuadernos de derecho transnacional 12/1, s. 407 i n.; Analiza Clifford Chance, *European Account Preservation Orders: must try harder*, <https://www.cliffordchance.com/content/dam/cliffordchance/briefings/2014/09/european-account-preservation-orders-must-try-harder-10-september-2014.pdf> (dostęp 3.05.2024 r.).

Rozdział IV

Odmowa uznania lub wykonania orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe

1. Postępowanie w sprawie odmowy uznania lub wykonania orzeczenia

Rozporządzeniem 1215/2012 wprowadzono automatyczną wykonalność orzeczeń. W systemie tym nie pozbawiono jednak dłużników środków obrony, a w konsekwencji wezwanych państw członkowskich jakiegokolwiek kontroli nad orzeczeniami zarządzającymi środki tymczasowe. Każdej zainteresowanej stronie umożliwiono zainicjowanie postępowania w sprawie odmowy uznania orzeczenia, a odnośnie do wykonania orzeczenia tylko podmiotowi, przeciwko któremu o to wystąpiono (co do zasady więc dłużnikowi). Inicjatywa ta należy jednak wyłącznie do stron, a nie organu egzekucyjnego lub sądu. Powyższe odbywa się w ramach tzw. odwróconego *exequatur*. Prawodawca unijny nie przewidział możliwości wystąpienia o wydanie orzeczenia stwierdzającego, że nie zachodzą podstawy do odmowy wykonania w ramach przesłanek przewidzianych w art. 45 rozporządzenia. Współcześnie taka możliwość została przewidziana tylko dla uznania orzeczenia na podstawie art. 36 ust. 2 rozporządzenia 1215/2012.

Zgodnie z art. 47 rozporządzenia 1215/2012 postępowanie z wniosku o odmowę wykonania lub uznania orzeczenia zasadniczo określają odrębnie przepisy każdego z państw członkowskich. Na gruncie przepisów polskiej procedury sądem właściwym do złożenia wniosku o odmowę wykonania orzeczenia jest sąd okręgowy miejsca zamieszkania albo siedziby dłużnika, a w braku takiego sądu, sąd okręgowy, w którego okręgu ma być lub jest prowadzona egzekucja (art. 1153²³ § 1 k.p.c.). W wypadku wniosku o odmowę uznania orzeczenia właściwy jest sąd okręgowy, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy rozstrzygniętej orzeczeniem lub w którego okręgu znajduje się miejscowo właściwy sąd rejonowy, a w braku tej podstawy – Sąd Okręgowy w Warszawie (art. 1153²³ § 2 k.p.c.). Rozporządzenie 1215/2012 nie wymaga wysłuchania stron, jak miało to miejsce w poprzednim reżimie prawnym. Ustawodawca polski skorzystał z tej możliwości i w art. 1153²³ § 4 k.p.c. dopuścił rozpoznanie omawianego wniosku na posiedzeniu niejawnym, co nie wyklucza jednak jego skierowania na posiedzenie jawne¹⁹⁸. Jednocześnie w wyznaczonym przez sąd terminie druga strona może przedstawić swoje stanowisko w sprawie.

¹⁹⁸ P. Grzegorzczak, K. Weitz, *Kodeks postępowania cywilnego...*, art. 1153(23), nb 16.

W ustawodawstwie polskim przyjęto, że rozstrzygnięcie w zakresie wniosku o odmowę wykonania lub uznania orzeczenia następuje w formie postanowienia (art. 1153²⁴ k.p.c.). „Orzeczenie w przedmiocie wniosku o odmowę wykonania ma charakter merytoryczny i przesądza o wykonalności w Polsce orzeczenia sądu innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej”¹⁹⁹. Odnosnie do charakteru tego rozstrzygnięcia można wskazać, że „postanowienie uwzględniające wniosek o odmowę wykonania ma w każdym wypadku charakter konstytutywny, gdyż jego skutkiem jest pozbawienie – ze skutkiem *ex nunc* – wykonalności orzeczenia lub innego tytułu na obszarze państwa, w którym wniosek został złożony i rozstrzygnięty. Dyskusyjna jest kwestia charakteru postanowienia uwzględniającego wniosek o odmowę uznania. W zależności od teoretycznego podejścia do mechanizmu automatycznego uznania w kształcie przyjętym w rozporządzeniu 1215/2012 (...), postanowieniu temu można przypisać bądź to charakter deklaratywny (jako stwierdzającemu, że nie doszło do uznania ze skutkiem *ex tunc*), bądź to charakter konstytutywny (jako uchylającemu uznanie ze skutkiem *ex nunc*). Względ na spójność ze stanowiskiem przyjętym na tle odmowy wykonania może skłaniać do wniosku, że postanowienie o odmowie uznania jest orzeczeniem o charakterze konstytutywnym”²⁰⁰.

Rozporządzenie 1215/2012 wymaga umożliwienia zaskarżenia wydanego orzeczenia, w konsekwencji na podstawie art. 1153²⁴ k.p.c. umożliwiono powyższe w formie zażalenia. W braku przepisów szczególnych należy uznać, że termin na wniesienie środka zaskarżenia określa się na podstawie art. 394 § 2 k.p.c. od postanowienia sądu apelacyjnego przewidziano dopuszczalność złożenia skargi kasacyjnej. Ponadto od prawomocnego postanowienia przysługuje skarga o wznowienie postępowania oraz o stwierdzenie niezgodności z prawem. Na marginesie omawianego zagadnienia należy wskazać, że: „w doktrynie zwraca się uwagę, że o ile orzeczenie wydane w jednym z państw członkowskich UE, objęte zakresem zastosowania jednego z rozporządzeń wskazanych w art. 1153¹³, jest wykonalne z mocy prawa na terenie całej UE, o tyle postanowienie o odmowie wykonania pozbawia orzeczenie wykonalności tylko w tym państwie, w którym to postanowienie zostało wydane”²⁰¹.

Negatywne przesłanki odmowy wykonania orzeczenia są tożsame dla odmowy uznania poprzez odwołanie prawodawcy unijnego w art. 46 do art. 45 rozporządzenia 1215/2012. Zgodnie z tym artykułem odmowy można żądać, jeżeli: (i) uznanie orzeczenia byłoby oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym wezwanego państwa członkowskiego;

¹⁹⁹ P. Grzegorzczak, 7.8. Odmowa wykonania [w:] *Egzekucja sądowa w świetle przepisów z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego*, red. A. Marciniak, Sopot 2016, s. 161.

²⁰⁰ P. Grzegorzczak, K. Weitz, *Kodeks postępowania cywilnego...*, art. 1153(23), nb 18.

²⁰¹ M. P. Wójcik, *Kodeks postępowania...*, art. 1153(23), nb 4.

(ii) stronę przeciwną pozbawiono prawa do obrony; (iii) orzeczenia nie da się pogodzić z orzeczeniem wydanym między tymi samymi stronami w wezwanym państwie członkowskim; (iv) orzeczenia nie da się pogodzić z wcześniejszym orzeczeniem wydanym w innym państwie członkowskim lub w państwie trzecim w sporze o to samo roszczenie między tymi samymi stronami, o ile to wcześniejsze orzeczenie spełnia warunki konieczne do jego uznania w wezwanym państwie członkowskim; lub (v) orzeczenie jest sprzeczne z: rozdziałem II dział 3, 4 lub 5, w przypadku gdy ubezpieczający, ubezpieczony, uposażony z tytułu ubezpieczenia, poszkodowany, konsument lub pracownik był stroną pozwaną; lub rozdziałem II dział 6. Katalog ten stanowi zasadnicze powtórzenie art. 34 i 35 rozporządzenia 44/2001, więc aktualne pozostaje orzecznictwo TSUE wydane na kanwie powyższych przepisów. Przesłanki odmowy mają charakter wyczerpujący, a jako wyjątki powinny być interpretowane zawężająco²⁰². Zastosowania nie znajdują więc, co do zasady, przepisy krajowe, a omawiane przepisy należy wyklądać autonomicznie mając na uwadze unijny porządek prawny.

W postępowaniu z wniosku o odmowę wykonania orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe kognicją sądu objęte są wyłącznie powyżej wskazane przesłanki. W motywie 30 rozporządzenia 1215/2012 wskazano, że strona przeciwna powinna móc powołać się na podstawy odmowy przewidziane w prawie krajowym w ramach postępowania wynikającego z prawa unijnego w zakresie, w jakim jest to możliwe i zgodne z systemem prawnym wezwanego państwa członkowskiego. Ustawodawca polski nie zdecydował się na takie rozwiązanie, tj. nie dopuszcza badania okoliczności, które mogłyby być np. przedmiotem powództwa opozycyjnego²⁰³. Powyższe jest bowiem możliwe również na gruncie egzekucji zabezpieczenia w związku z treścią art. 743 § 1 k.p.c.

Podsumowując powyższe rozważania należy wskazać, że konieczne jest odróżnienie przedmiotowego postępowania od postępowania w sprawie oceny, czy orzeczenie na które powołuje się wierzyciel stanowi tytuł wykonawczy w myśl art. 1153¹⁴ k.p.c. „Oceny tej dokonuje każdorazowo z urzędu organ egzekucyjny w ramach kontroli istnienia podstawy egzekucji. Badając tę kwestię z perspektywy rozporządzenia 1215/2012, organ musi sprawdzić, czy przedkładane przez wierzyciela orzeczenie sądu państwa obcego podlega zakresowi zastosowania tego aktu, a także, czy z racji swojej treści nadaje się ono do

²⁰² Wyrok TS z 28.04.2009 r., C-420/07, Meletis Apostolides przeciwko David Charles Orams i Linda Elizabeth Orams, EU:C:2009:271, nb 55; wyrok TS z 13.10.2011 r., C-139/10, Prism Investments BV przeciwko Jaap Anne van der Meer, EU:C:2011:653, nb 33; wyrok TS z 23.10.2014 r., C-302/13, flyLAL-Lithuanian Airlines AS przeciwko Starptautiskā lidosta Rīga VAS i Air Baltic Corporation AS, EU:C:2014:2319, nb 46.

²⁰³ Dopuszczalność takiego rozwiązania może budzić wątpliwości – szerszej zob. B. Wołodkiewicz, *Wykonywanie orzeczeń...*, s. 229 i n.

wykonania w drodze egzekucji (*arg. ex art. 1153¹⁴ pkt 1 k.p.c.*). (...) Jeżeli zdaniem dłużnika organ egzekucyjny nie przeprowadził właściwej oceny w tym zakresie, nie powinien on zwracać się o odmowę wykonania, lecz złożyć wniosek o umorzenie postępowania egzekucyjnego (art. 825 pkt 2 k.p.c. *a fortiori*), względnie – skorzystać ze skargi na czynności komornika, wytykając, że czynności egzekucyjne podejmowane są mimo braku tytułu wykonawczego. Wniosek o odmowę wykonania jest w tym przypadku o tyle nieadekwatnym środkiem obrony, że skorzystanie z niego zakłada, iż mamy do czynienia z orzeczeniem, które uzyskało automatyczną wykonalność, a tym samym – jest Polsce tytułem wykonawczym; istnieją jednak przyczyny, dla których w Polsce tytuł ten nie powinien być wykonywany”²⁰⁴.

2. Klauzula porządku publicznego

Zastosowanie art. 45 ust. 1 lit. a rozporządzenia 1215/2012 jest uzależnione od zaistnienia trzech warunków: (i) oczywistej sprzeczności; (ii) sprzeczności dotyczącej norm porządku publicznego; oraz (iii) przynależnością tych norm do porządku wezwanego państwa członkowskiego²⁰⁵. Choć pojęcie klauzuli porządku publicznego odnosi się do norm prawa krajowego, to nie można zapomnieć, że swoje miejsce znajduje w akcie prawa unijnego i w konsekwencji podlega wykładni dokonywanej przez Trybunał Sprawiedliwości UE. „Państwa członkowskie mają, co do zasady, swobodę określania wymogów swojego porządku publicznego zgodnie z własnymi koncepcjami krajowymi, o tyle wyznaczenie granic tego pojęcia następuje w drodze wykładni tego rozporządzenia”²⁰⁶. Zarazem w rozporządzeniu 1215/2012 w art. 45 ust. 3 wyłączono z pojęcia klauzuli porządku publicznego przepisy o jurysdykcji.

Trybunał Sprawiedliwości UE w odniesieniu do treści klauzuli porządku publicznego prezentuje konsekwentną linię orzecniczą, podtrzymując w kolejnych wyrokach już postawione tezy. Przede wszystkim wskazując, że omawiany przepis „powinien być interpretowany w sposób ścisły, jako że stanowi on przeszkodę w realizacji jednego z podstawowych celów rozporządzenia, a powoływanie się na niego powinno mieć miejsce jedynie w wyjątkowych przypadkach”²⁰⁷.

²⁰⁴ P. Grzegorzcyk, 7.8. *Odmowa wykonania...*, s. 160 i n.

²⁰⁵ J. Gołaczyński, *Jurysdykcja...*, art. 45, nb 6.

²⁰⁶ Wyrok TS z 28.04.2009 r., C-420/07, Meletis Apostolides przeciwko David Charles Orams i Linda Elizabeth Orams, EU:C:2009:271, nb 56; wyrok TS z 16.07.2015 r., C-681/13, Diageo Brands BV przeciwko Simiramida-04 EOOD, EU:C:2015:471, nb 42; wyrok TS z 25.05.2016 r., C-559/14, Rudolfs Meroni przeciwko Recoletos Limited, EU:C:2016:349, nb 39.

²⁰⁷ Wyrok TS z 28.04.2009 r., C-420/07, Meletis Apostolides przeciwko David Charles Orams i Linda Elizabeth Orams, EU:C:2009:271, nb 55; wyrok TS z 6.09.2012 r., C-619/10, Trade Agency Ltd przeciwko Seramico

Mając na uwadze powyższe, należy odpowiedzieć na pytanie dotyczące granic ustalania przez państwa członkowskie treści klauzuli porządku publicznego. Za orzecnictwem TSUE można przytoczyć, że „do Trybunału nie należy ustalanie, jakie elementy obejmuje porządek publiczny państwa członkowskiego, należy do niego jednak kontrolowanie, w jakich granicach sąd państwa członkowskiego może powoływać się na to pojęcie, gdy odmawia uznania orzeczenia wydanego przez sąd innego państwa członkowskiego”²⁰⁸. Elementem powyższego jest art. 52 dotyczący braku kontroli merytorycznej wydanego orzeczenia w wezwanym państwie członkowskim. Wobec problematyki środków tymczasowych przepis ten obejmuje m.in. brak kontroli uprawdopodobnienia roszczenia i interesu prawnego lub też różnic w zakresie przesłanek do zarządzenia środków tymczasowych, chyba że byłyby one oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym wezwanego państwa członkowskiego. Wydaje się jednak, że wśród państw członkowskich przepisy dotyczące przesłanek udzielenia zabezpieczenia są zbliżone i takie ryzyko nie zachodzi, ponieważ nie było ono przedmiotem wypowiedzi Trybunału Sprawiedliwości UE.

Podsumowując powyższe, TSUE podkreśla, że państwu miejsca wykonania „nie wolno także badać prawidłowości oceny prawnej ani oceny stanu faktycznego dokonanej przez sąd państwa wydania orzeczenia”²⁰⁹. Natomiast powoływanie się na klauzulę porządku publicznego „jest dopuszczalne jedynie w przypadku, gdy uznanie lub wykonanie orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim naruszałoby w sposób niedopuszczalny porządek prawny państwa wezwanego, ponieważ naruszałoby jedną z zasad podstawowych. Zakaz kontroli merytorycznej orzeczenia zagranicznego będzie zatem przestrzegany, jeżeli naruszenie będzie stanowić oczywiste naruszenie normy prawnej uważanej za zasadniczą dla porządku prawnego państwa wezwanego lub prawa uznanego za podstawowe w tym

Investments Ltd, EU:C:2012:531, nb 48; wyrok TS z 23.10.2014 r., C-302/13, flyLAL-Lithuanian Airlines AS przeciwko Starptautiskā lidosta Rīga VAS i Air Baltic Corporation AS, EU:C:2014:2319, nb 46; wyrok TS z 16.07.2015 r., C-681/13, Diageo Brands BV przeciwko Simiramida-04 EOOD, EU:C:2015:471, nb 41; wyrok TS z 25.05.2016 r., C-559/14, Rudolfs Meroni przeciwko Recoletos Limited, EU:C:2016:349, nb 38.

²⁰⁸ Wyrok TS z 28.04.2009 r., C-420/07, Meletis Apostolides przeciwko David Charles Orams i Linda Elizabeth Orams, EU:C:2009:271, nb 57; wyrok TS z 6.09.2012 r., C-619/10, Trade Agency Ltd przeciwko Seramico Investments Ltd, EU:C:2012:531, nb 49; wyrok TS z 23.10.2014 r., C-302/13, flyLAL-Lithuanian Airlines AS przeciwko Starptautiskā lidosta Rīga VAS i Air Baltic Corporation AS, EU:C:2014:2319, nb 47; wyrok TS z 16.07.2015 r., C-681/13, Diageo Brands BV przeciwko Simiramida-04 EOOD, EU:C:2015:471, nb 42; wyrok TS z 25.05.2016 r., C-559/14, Rudolfs Meroni przeciwko Recoletos Limited, EU:C:2016:349, nb 40.

²⁰⁹ Wyrok TS z 28.04.2009 r., C-420/07, Meletis Apostolides przeciwko David Charles Orams i Linda Elizabeth Orams, EU:C:2009:271, nb 58; wyrok TS z 6.09.2012 r., C-619/10, Trade Agency Ltd przeciwko Seramico Investments Ltd, EU:C:2012:531, nb 50; wyrok TS z 23.10.2014 r., C-302/13, flyLAL-Lithuanian Airlines AS przeciwko Starptautiskā lidosta Rīga VAS i Air Baltic Corporation AS, EU:C:2014:2319, nb 48; wyrok TS z 16.07.2015 r., C-681/13, Diageo Brands BV przeciwko Simiramida-04 EOOD, EU:C:2015:471, nb 43; wyrok TS z 25.05.2016 r., C-559/14, Rudolfs Meroni przeciwko Recoletos Limited, EU:C:2016:349, nb 41.

porządku prawnym”²¹⁰. Takim naruszeniem nie jest, jak wskazał TSUE, brak uzasadnienia ustalenia wysokości kwot, których dotyczą środki tymczasowe albo poważne skutki gospodarcze ich zasądzenia w sytuacji, gdy jest możliwe podążanie za etapami procesu rozumowania, które doprowadziło do ustalenia przedmiotowych kwot²¹¹. Wydaje się także, że brak przedmiotu zabezpieczenia na terytorium państwa wykonania czy niemożność wykonania orzeczenia z obiektywnych względów, nie będzie stanowić podstawy do powoływania się na klauzulę porządku publicznego²¹².

Biorąc pod uwagę powyższy zakres klauzuli porządku publicznego ustalony przez TSUE, należy zastanowić się nad treścią omawianego pojęcia na gruncie przepisów polskich. Klauzula ta może znaleźć zastosowanie przy wykonaniu orzeczenia sprzecznego z prawem procesowym lub materialnym²¹³. Orzeczenie to musi jednak oczywiście naruszać podstawowe i fundamentalne zasady porządku prawnego²¹⁴. Przez podstawowe zasady porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej należy rozumieć nie tylko zasady konstytucyjne, ale także zasady poszczególnych dziedzin prawa²¹⁵.

Sąd Najwyższy na gruncie stosowania klauzuli porządku publicznego zajął stanowisko, że okoliczności warunkujące współpracę międzynarodową, skutkują przyjmowaniem przez współczesne ustawodawstwa wyłączenia przy ocenie wykonalności zagranicznego orzeczenia merytorycznej kontroli jego prawidłowości²¹⁶. Co interesujące, na gruncie powyższego postanowienia Sąd Najwyższy dodał, że do podstawowych zasad polskiego porządku prawnego należy zaliczyć wymaganie, aby środki cywilnoprawne skierowane przeciwko sprawcy szkody były proporcjonalne w rozumieniu prawa konstytucyjnego. Można więc

²¹⁰ Wyrok TS z 28.03.2000 r., C-7/98, Dieter Krombach przeciwko André Bamberski, EU:C:2000:164, nb 37; wyrok TS z 28.04.2009 r., C-420/07, Meletis Apostolides przeciwko David Charles Orams i Linda Elizabeth Orams, EU:C:2009:271, nb 59; wyrok TS z 6.09.2012 r., C-619/10, Trade Agency Ltd przeciwko Seramico Investments Ltd, EU:C:2012:531, nb 51; wyrok TS z 23.10.2014 r., C-302/13, flyLAL-Lithuanian Airlines AS przeciwko Starptautiskā lidosta Rīga VAS i Air Baltic Corporation AS, EU:C:2014:2319, nb 49; wyrok TS z 16.07.2015 r., C-681/13, Diageo Brands BV przeciwko Simiramida-04 EOOD, EU:C:2015:471, nb 44; wyrok TS z 25.05.2016 r., C-559/14, Rudolfs Meroni przeciwko Recoletos Limited, EU:C:2016:349, nb 42.

²¹¹ Wyrok TS z 23.10.2014 r., C-302/13, flyLAL-Lithuanian Airlines AS przeciwko Starptautiskā lidosta Rīga VAS i Air Baltic Corporation AS, EU:C:2014:2319, pkt 3 sentencji.

²¹² Zob. analogicznie wyrok TS z 28.04.2009 r., C-420/07, Meletis Apostolides przeciwko David Charles Orams i Linda Elizabeth Orams, EU:C:2009:271, pkt 2-3 sentencji.

²¹³ P. Grzegorzczak, *Sprzecność z podstawowymi zasadami porządku prawnego (art. 1146 § 1 pkt 7 KPC), jako przyczyna częściowego zezwolenia na wykonanie orzeczenia sądu państwa obcego*, MoP 2014/8, s. 416.

²¹⁴ Postanowienie SN z 13.04.2011 r., V CSK 335/10, niepubl.; postanowienie SN z 19.12.2018 r., V CSK 513/17, OSNC-ZD 2020/1, poz. 10; postanowienie SN z 7.11.2008 r., IV CSK 256/08, niepubl.; postanowienie SN z 9.12.2010 r., IV CSK 224/10, OSNC 2011/9, poz. 101; postanowienie SN z 28.03.2007 r., II CSK 533/06, niepubl.; J. Jodłowski, *Uznanie i wykonanie zagranicznych orzeczeń sądowych w Polsce na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, Warszawa 1977, s. 34; M. P. Wójcik, *Kodeks postępowania...*, art. 1146, nb 9.

²¹⁵ Postanowienie SN z 21.04.1978 r., IV CR 65/78, OSNC 1979/1-2, poz. 12; postanowienie SN z 26.02.2003 r., II CK 13/03, OSNC 2004/5, poz. 80; postanowienie SN z 9.03.2004 r., I CK 412/03, niepubl.; postanowienie SN z 9.12.2010 r., IV CSK 224/10, OSNC 2011/9, poz. 101; postanowienie SN z 9.03.2004 r., I CK 412/03, niepubl.

²¹⁶ Postanowienie SN z 11.10.2013 r., I CSK 697/12, OSNC 2014/1, poz. 9.

zastanowić się, czy powyższe stanowisko nie stoi w sprzeczności z przytoczonym wyrokiem TSUE, w którym uznano, że poważne skutki gospodarcze zarządzonego zabezpieczenia nie stanowią naruszenia klauzuli porządku publicznego.

Na gruncie polskich przepisów o postępowaniu zabezpieczającym nie odnotowano wielu wypowiedzi Sądu Najwyższego ani doktryny w odniesieniu do stosowania klauzuli porządku publicznego. Można nadmienić, że Sąd Najwyższy uznał, że zakaz zmierzania zabezpieczenia do zaspokojenia roszczenia nie dotyczy zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych przez unormowanie praw i obowiązków stron na czas trwania postępowania. W konsekwencji nie jest możliwe naruszenie klauzuli porządku publicznego poprzez wykonanie zabezpieczenia o takim charakterze²¹⁷. Wobec specyfiki postępowania zabezpieczającego trudno mówić o możliwości naruszenia podstawowych zasad procesowych, do których „zalicza się zasady kontradyktoryjności i równouprawnienia stron, a [wyrażają] się przede wszystkim w nakazie wysłuchania drugiej strony (*audiatur et altera pars*)”²¹⁸. Realizacja powyższych zasad jest i tak wymagana na gruncie przepisów rozporządzenia 1215/2012. W związku z powyższym, należy mieć na uwadze ograniczony zakres możliwości zastosowania klauzuli porządku publicznego w postępowaniu zabezpieczającym²¹⁹.

3. Pozbawienie prawa do obrony

Zgodnie z art. 45 ust. 1 lit. b rozporządzenia odmawia się wykonania orzeczenia, jeżeli „pozwanemu, który nie wdał się w spór nie doręczono dokumentu wszczynającego postępowanie lub dokumentu mu równorzędnego w czasie i w sposób umożliwiający mu przygotowanie obrony, chyba że pozwany nie złożył przeciwko orzeczeniu środka zaskarżenia, chociaż miał taką możliwość”. Na podstawie powyższego brzmienia przepisu,

²¹⁷ Postanowienie SN z 9.12.2010 r., IV CSK 224/10, OSNC 2011/9, poz. 101.

²¹⁸ T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego...*, art. 1146, nb 25.

²¹⁹ Zasygnalizować należy, mając na uwadze doniosłość i złożoność tej problematyki, kwestię wydania postanowień zabezpieczających przez sędziów powołanych z udziałem Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie ustawy z 8 grudnia 2017 r. [Ustawa z 8.12.2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3 ze zm.)]. W uchwale pełnego składu Sądu Najwyższego (Uchwała SN(PS) z 23.01.2020 r., BSA I-4110-1/20, OSNKW 2020/2, poz. 7) podkreślono wpływ przebiegu procesu powołania na urząd sędziego na bezstronność i niezawisłość sędziowską. Sąd Najwyższy wskazał, że odnośnie do sędziów sądów powszechnych ocena ich bezstronności i niezawisłości powinna być dokonywana *ad casum* (Komentarz do uchwały Sądu Najwyższego zob. A. Kappes, J. Skrzydło, *Czy wyroki neo-sędziów są ważne? – rozważania na tle uchwały trzech połączonych Izb Sądu Najwyższego z 23.01.2020 r. (BSA I-4110-1/20)*, *Palestra* 5/2020, s. 120 i n.). Wydaje się, że również takiej indywidualnej oceny dokonał TSUE w wyroku C-718/21 stwierdzając, że Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych nie jest sądem w rozumieniu prawa UE ze względu na sposób powołania wchodzących w jego skład sędziów.

w przeszłości Trybunał Sprawiedliwości UE w wyroku w sprawie *Denilauler*²²⁰ stwierdził, że orzeczenie zarządzające środki tymczasowe nie może zostać wykonane, jeżeli zostało wydane w postępowaniu *ex parte*. Tym samym wydanie w takim postępowaniu orzeczenia, jak wspomniano wcześniej, nie jest objęte treścią unijnych regulacji i nie stanowi tytułu wykonawczego w myśl art. 1153¹⁴ k.p.c. Natomiast omawiana przesłanka odmowy wykonania orzeczenia może znaleźć zastosowanie, jeżeli stronie przeciwnej nie doręczono wniosku o zabezpieczenie w czasie i w sposób umożliwiający obronę.

Prawo do obrony stanowi jedną z podstawowych wartości konstytucyjnych²²¹, jak i unijnych praw podstawowych, tym samym konieczne jest jego rozgraniczenie od klauzuli porządku publicznego. W ocenie Sądu Najwyższego prawo do obrony na gruncie unijnych przepisów ma zastosowanie przy wszczęciu postępowania i doręczeniu pisma wszczynającego postępowanie, a klauzula porządku publicznego chroni m.in. to prawo na późniejszym etapie postępowania w państwie pochodzenia²²². Ponadto „naruszenie zasad porządku publicznego w zakresie prawa procesowego wykracza poza sytuację określoną w art. [45 ust. 1 lit. b] rozporządzenia, zachodzi ono bowiem wówczas, gdy postępowanie przed sądem pochodzenia orzeczenia w sposób rażący odbiega od podstawowych zasad prawa procesowego, którymi są reguły i gwarancje procesowe państwa uznającego i na ich gruncie nie może być zaakceptowane”²²³.

W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości UE podkreślano, że możliwe jest wykonanie orzeczenia wydanego zaocznie, w sytuacji uprzedniej możliwości zaskarżenia tego orzeczenia, tj. jeszcze przed jego wykonaniem. „Nie można odmówić uznania i wykonania orzeczenia wydanego w trybie zaocznym (...), w przypadku gdy pozwany mógł zaskarżyć ten wyrok zaoczny i gdy wniesiony środek zaskarżenia pozwolił mu podnieść, że dokument wszczynający postępowanie lub dokument równorzędny nie został mu doręczony w czasie i w sposób umożliwiających mu przygotowanie obrony”²²⁴. W odniesieniu do możliwości przygotowania obrony TSUE podkreślił, że konieczne jest faktyczne zapoznanie się z treścią orzeczenia przez stronę, a doręczenie nastąpiło w odpowiednim terminie,

²²⁰ Wyrok TS z 21.05.1980 r., C-125/79, Bernard Denilauler przeciwko SNC Couchet Frères, EU:C:1980:130, nb 13-15.

²²¹ A. Łazarska, *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012, s. 515 i n.; K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania...*, art. 379, nb 19; A. Łazarska, M. Górski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. art. 1–458*¹⁶, red. T. Szancilo Tom I. Warszawa 2023, art. 379, nb 47.

²²² Postanowienie SN z 21.03.2007 r., I CSK 434/06, OSNC 2008/3, poz. 37.

²²³ Postanowienie SN z 9.12.2010 r., IV CSK 224/10, OSNC 2011/9, poz. 101.

²²⁴ Wyrok TS z 28.04.2009 r., C-420/07, Meletis Apostolides przeciwko David Charles Orams i Linda Elizabeth Orams, EU:C:2009:271, sentencja pkt 4.

umożliwiającym przygotowanie obrony²²⁵. Trybunał Sprawiedliwości UE uznał jednak, „że prawidłowe doręczenie orzeczenia wydanego zaocznie, tzn. z zachowaniem wszelkich obowiązujących zasad proceduralnych, nie stanowi warunku koniecznego dla uznania, że pozwany miał możliwość złożenia środków zaskarżenia”²²⁶. Oznacza to więc, że jeżeli strona zapoznała się w rzeczywistości z treścią orzeczenia i miała możliwość jego zaskarżenia, to tylko naruszenie przepisów o doręczeniu tego orzeczenia nie stanowi podstawy do odmowy wykonania orzeczenia.

Mimo zakazu kontroli merytorycznej orzeczenia, to w sytuacji podniesienia zarzutu braku doręczenia „sąd wezwanego państwa członkowskiego rozpatrujący środek zaskarżenia jest uprawniony do zbadania zgodności informacji zawartych w zaświadczeniu z materiałem dowodowym”²²⁷. Dopuszczono tym samym kontrolę treści zaświadczenia przez sąd wezwanego państwa członkowskiego. Jak wskazano w omawianym wyroku, na gruncie obecnych przepisów przy odwróconym *exequatur*, „sąd wezwanego państwa członkowskiego jest uprawniony do dokonania samodzielnej oceny całości dowodów i w danym przypadku do przeprowadzenia w ten sposób weryfikacji ich zgodności z informacjami zawartymi w zaświadczeniu celem stwierdzenia, po pierwsze, czy pozwanemu, który nie wdał się w spór, doręczono pozew wszczynający postępowanie, i po drugie, czy owo ewentualne doręczenie zostało dokonane w czasie i w sposób umożliwiający mu przygotowanie obrony”²²⁸.

Mając na uwadze powyższe orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości UE, na gruncie problematyki orzeczeń zarządzających środki tymczasowe, można stwierdzić, że ich wydanie w postępowaniu *ex parte* nie narusza art. 45 ust. 1 lit. b rozporządzenia 1215/2012, jeżeli przed wykonaniem strona przeciwna miała możliwość zapoznania się z jego treścią i przygotowaniem obrony. W konsekwencji na przykładzie polskich przepisów, obowiązany powinien najpierw móc złożyć zażalenie na udzielone zabezpieczenie. Dopiero po rozpoznaniu zażalenia i wydaniu w tym zakresie rozstrzygnięcia, obowiązany nie będzie mógł skutecznie podnosić przesłanki odmowy wykonania ze względu na pozbawienie prawa do obrony (przy założeniu, że w trakcie postępowania nie doszło do innych uchybień)²²⁹.

²²⁵ Wyrok TS z 14.12.2006 r., C-283/05, ASML Netherlands BV v Semiconductor Industry Services GmbH (SEMIS), EU:C:2006:787, nb 43-46.

²²⁶ *Ibidem*, nb 41.

²²⁷ Wyrok TS z 6.09.2012 r., C-619/10, Trade Agency Ltd przeciwko Seramico Investments Ltd, EU:C:2012:531, nb 46.

²²⁸ *Ibidem*, nb 38.

²²⁹ Wyrok TS z 14.10.2004 r., C-39/02, Mærsk Olie & Gas A/S przeciwko Firma M. de Haan en W. de Boer, EU:C:2004:615, nb 50.

4. Pozostałe przesłanki odmowy wykonania orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe

Zgodnie z art. 45 ust. 3 rozporządzenia 1215/2012 jurysdykcja sądu pochodzenia nie może być przedmiotem ponownego badania. Natomiast orzeczenie wydane z naruszeniem jurysdykcji określonej: w rozdziale II dział 3, 4 lub 5, w przypadku gdy ubezpieczający, ubezpieczony, uposażony z tytułu ubezpieczenia, poszkodowany, konsument lub pracownik był stroną pozwaną, lub w rozdziale II dział 6, stanowi podstawę do odmowy wykonania lub uznania orzeczenia. Przepisy te mają zastosowanie do orzeczeń zarządzających środki tymczasowe, ponieważ sąd mający jurysdykcję co do istoty sprawy może opierać swoją jurysdykcję krajową również na powyższych przepisach. Sąd wezwanego państwa członkowskiego jest jednak związany ustaleniami faktycznymi, na podstawie których sąd pochodzenia oparł swą jurysdykcję.

W art. 45 ust. 1 lit. c-d rozporządzenia 1215/2012 uregulowano problematykę niezgodności orzeczenia z innymi orzeczeniami, tj. wydanego w wezwanym państwie członkowskim, w innym państwie członkowskim lub w państwie trzecim. W pierwszym przypadku konieczna jest jedynie tożsamość podmiotowa stron. Biorąc pod uwagę treść art. 45 ust. 1 lit. d nie musi to być spór o to samo roszczenie. Najczęściej jednak może tak być, ponieważ musi zaistnieć sytuacja braku możliwości pogodzenia ze sobą dwóch orzeczeń. „Ponadto nie ma wymogu, aby orzeczenie to zostało wydane wcześniej niż orzeczenie, które jest uznawane. Przyznany jest zatem prymat orzeczeniom krajowym (czyli orzeczeniom sądu państwa wezwanego) w razie kolizji, nawet jeśli takie orzeczenie zostało wydane później niż orzeczenie z sądu państwa pochodzenia”²³⁰. W zakresie art. 45 ust. 1 lit. d rozporządzenia 1215/2012 konieczne jest zaistnienie tożsamości podmiotowej, przedmiotowej, a także wcześniejsze wydanie orzeczenia niż wykonywane lub uznawane orzeczenie. Orzeczenie z państwa członkowskiego lub trzeciego musi również spełniać warunki konieczne do jego uznania w wezwanym państwie członkowskim. Wspólną przesłanką dla odmowy wykonania orzeczenia w omawianym przypadku jest to, że dwa orzeczenia muszą być w takiej kolizji, że pociągają one za sobą skutki prawne, które wzajemnie się wykluczają.

W związku z rozszerzeniem jurysdykcji w sprawach o zarządzenie środków tymczasowych może dojść do sytuacji, w której powód składa równolegle dwa wnioski o zabezpieczenie – do sądu mającego jurysdykcję krajową w sprawie głównej i sądu mającego jurysdykcję na podstawie art. 35 rozporządzenia 1215/2012. Następnie sąd

²³⁰ J. Gołaczyński, *Jurysdykcja...*, art. 45, nb 34.

jurysdykcji głównej wydaje orzeczenie oddalające identyczny wniosek do tego złożonego w sądzie wezwanego państwa, który przedmiotowy wniosek uznał za zasadny. Wobec rozpoznania dwóch wniosków we wskazany powyżej sposób, możemy mieć do czynienia ze sprzecznymi orzeczeniami. Obowiązany może próbować powołać się na skutki oddalającego orzeczenia sądu orzekającego co do istoty na podstawie automatycznego uznania. Należy więc zastanowić się, czy przesłanka z art. 45 ust. 1 lit. c rozporządzenia 1215/2012 może znaleźć zastosowanie w postępowaniach z wniosku o zabezpieczenie.

Powyższe zagadnienie nie zostało jednoznacznie rozstrzygnięte w wyroku C-581/20²³¹. Trybunał Sprawiedliwości UE wskazał, że dla rozpoznania wniosku o zarządzenie środków tymczasowych nie mają zastosowania przepisy o zawisłości sporu i sąd mający jurysdykcję krajową na podstawie art. 35 rozporządzenia 1215/2012 może orzekać o identycznym wniosku. Postępowanie zabezpieczające charakteryzuje się brakiem powagi rzeczy osądzonej i jego tymczasowością, tj. m.in. możliwością zmiany lub uchylecia orzeczonego środka tymczasowego. Sąd mający jurysdykcję krajową w sprawie głównej nie może zaś uchylać lub zmieniać orzeczeń sądów innych państw członkowskich. Na gruncie przepisów polskich, co było przedmiotem analizy w rozdziale II, wskazano jednak, że możliwe jest zastosowanie art. 365 k.p.c., tj. związania sądu polskiego orzeczeniem sądu zagranicznego oddalającego wniosek o zabezpieczenie. Tym samym wydaje się, że w takiej sytuacji mogłyby zostać wyrażone dwa stanowiska. Pierwsze, na wniosek uprawnionego sąd wezwanego państwa, który orzekł pozytywnie o wniosku o zabezpieczenie, powinien odmówić uznania zagranicznego orzeczenia o oddaleniu identycznego wniosku o zabezpieczenie, ponieważ mając na uwadze art. 365 k.p.c. w obrocie prawnym istniałyby dwa sprzeczne orzeczenia. Drugie, zastosowania nie znajduje art. 45 ust. 1 lit. c rozporządzenia 1215/2012, ponieważ orzeczenie o zabezpieczeniu nie charakteryzuje się powagą rzeczy osądzonej, zaś sąd orzekający co do istoty nie ma kompetencji do uchylania lub zmiany orzeczeń wydanych przez sąd na podstawie art. 35 rozporządzenia 1215/2012, więc nie jest spełniona przesłanka niemożności pogodzenia dwóch orzeczeń.

²³¹ Wyrok TS z 6.10.2021 r., C-581/20, Skarb Państwa Rzeczypospolitej Polskiej reprezentowany przez Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad przeciwko TOTO SpA - Costruzioni Generali i Vianini Lavori SpA, EU:C:2021:808.

Zakończenie

W orzecznictwie TSUE opowiedziano się za nadaniem autonomicznej wykładni pojęciu środków tymczasowych, w tym zabezpieczających. Trybunał Sprawiedliwości UE wskazał, że środki te należy rozumieć jako „zmierające do zachowania stanu faktycznego lub prawnego celem zabezpieczenia praw, o których uznanie w pozostałym zakresie wnioskuje się przed sądem właściwym w sprawie głównej”²³². W istocie środka zabezpieczającego leży również tymczasowość stanu zabezpieczenia²³³. Choć Trybunał Sprawiedliwości UE zdefiniował środki tymczasowe, to na ich formę mają wpływ przepisy krajowe dotyczące postępowania zabezpieczającego. W konsekwencji w celu skorzystania z reżimu rozporządzenia 1215/2012 środki zabezpieczające zarządzane przez sąd krajowy muszą mieścić się w zakresie definicji ustalonej przez Trybunał Sprawiedliwości UE. Wobec szerokiego zakresu powyżej przytoczonej definicji wydaje się, że w takim zakresie leżą sposoby zabezpieczenia wskazane w polskim kodeksie postępowania cywilnego.

Odnosnie do tymczasowej ochrony prawnej wierzycieli w postępowaniach transgranicznych można stwierdzić, że obowiązujące przepisy rozporządzenia 1215/2012 dotyczące zarządzania środkami tymczasowymi nie zapewniają skutecznej ochrony tym podmiotom. Mimo dostrzeżenia tego problemu przez Komisję Europejską na etapie przyjmowania rozporządzenia Bruksela Ia, ostatecznie nie wprowadzono jakichkolwiek zmian w tym zakresie. Treść nowych przepisów implementująca orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości UE, przyniosła odwrotny skutek do pierwotnych propozycji i jeszcze bardziej ograniczono przydatność unijnych przepisów o ochronie tymczasowej. Brzmienie rozporządzenia 1215/2012 przesądza o tym, że środki tymczasowe wydane w postępowaniu *ex parte* nie korzystają ze swobody przepływu orzeczeń. W konsekwencji wierzyciel – chcąc skorzystać z automatycznej wykonalności orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe – musi zrezygnować z efektu zaskoczenia, co pozwala dłużnikowi na przeniesienie przedmiotu zabezpieczenia. Skutkiem tego jest zniweczenie jednego z celów postępowania zabezpieczającego w postaci zaskoczenia dłużnika powództwem i zabezpieczenie wykonania przyszłego orzeczenia.

Alternatywą dla powyższego ograniczenia ma być możliwość orzekania o środkach tymczasowych przez sąd na podstawie art. 35 rozporządzenia 1215/2012, jeżeli zachodzi

²³² Wyrok TS z 26.03.1992 r., C-261/90, Reichert oraz Kockler przeciwko Dresdner Bank, EU:C:1992:149, nb 34.

²³³ Wyrok TS z 17.11.1998 r., C-391/95, Van Uden Maritime BV (Van Uden Africa Line) przeciwko Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line i in., EU:C:1998:543, nb 47.

rzeczywisty związek między przedmiotem środka tymczasowego a jurysdykcją państwa, którego sąd ma środek zastosować. Nie jest to jednak idealne rozwiązanie. Przepis ten ma charakter odsyłający, więc do orzekania o wniosku o zabezpieczenie stosuje się przepisy o jurysdykcji krajowej państwa członkowskiego, do którego wniosek jest kierowany. Postępowanie takie staje się więc kosztowne, konieczne jest korzystanie z usług zagranicznych prawników i sporządzenie wniosku zgodnie z przepisami każdego z państw. Jeżeli zabezpieczenie ma objąć majątek w kilku państwach, to istotnym elementem staje się również koordynacja takich transgranicznych postępowań. Z drugiej strony, powstaje ryzyko nadmiernego zabezpieczenia czy nadużywania tego przepisu w celu wywarcia ekonomicznego nacisku na dłużnika i zawarcia przez niego porozumienia.

Z reżimu automatycznego uznania i wykonania mogą skorzystać tylko orzeczenia dotyczące środków tymczasowych wydane przez sąd mający jurysdykcję w sprawie głównej. Mimo powyższego nadal może dojść do sytuacji zaistnienia sprzecznych orzeczeń wydanych na skutek skierowania identycznego wniosku o zabezpieczenie. Trybunał Sprawiedliwości UE przesądził, że do postępowania o zarządzenie środków tymczasowych nie mają zastosowania przepisy o zawisłości sprawy. Takie rozstrzygnięcie wspiera literalne brzmienie art. 29 rozporządzenia 1215/2012. Powyższe nie stoi jednak na przeszkodzie, że względu na orzekanie według przepisów krajowych przez sąd niemający jurysdykcji krajowej w sprawie głównej, do stwierdzenia jego związania oddalającym orzeczeniem sądu mającego jurysdykcję krajową w postępowaniu rozpoznawczym. Do tego konieczne jest uprzednie uznanie orzeczenia, a także orzekanie na podstawie identycznego stanu faktycznego i analogicznych przesłanek prawnych do udzielenia zabezpieczenia. Nie można zapomnieć, że sąd w postępowaniu zabezpieczającym orzeka zasadniczo według prawa krajowego, ponieważ brak jest wspólnych przepisów procesowych w tym zakresie dla państw członkowskich. Powyższe rozwiązanie o związaniu zagranicznym orzeczeniem realizuje pewność prawa, a także cele rozporządzenia Bruksela Ia. Niezależnie od powyższego, możliwość zaistnienia takiej sytuacji należy ocenić negatywnie. Dopuszczalność orzekania przez sądy kilku państw członkowskich o wniosku o zabezpieczenie przyczynia się do większych kosztów postępowania i nierówności stron procesu, a także niepewności co do rozstrzygnięcia o wniosku.

Zapewnienie ochrony tymczasowej na gruncie rozporządzenia 1215/2012, uwzględniając pozycje wierzyciela, jak i dłużnika wciąż pozostaje „piętą achillesową” unijnego systemu. Prawodawca unijny nieskutecznie próbował uzupełnić tę lukę rozporządzeniem 655/2014. Pomimo podkreślenia przez Komisję Europejską istoty

postępowania zabezpieczającego dla obrotu gospodarczego i zapewnienia skutecznej ochrony wierzycieli w transakcjach transgranicznych nie wprowadzono koniecznych zmian urzeczywistniających ochronę tymczasową na poziomie aktów prawa unijnego.

Należy zasygnalizować konieczność nowelizacji przepisów regulujących postępowanie zabezpieczające na gruncie rozporządzenia 1215/2012. Pozytywnie należy ocenić propozycję dopuszczalności wydania orzeczenia zarządzającego środki tymczasowe w postępowaniu *ex parte* i korzystaniu przez takie orzeczenie z unijnej swobody przepływu orzeczeń, jeżeli następnie podlega ono zaskarżeniu. Pozostawienia obowiązującego art. 35 rozporządzenia 1215/2012 budzi poważniejsze wątpliwości. Z jednej strony przepis ten może stanowić przyczynę nadmiernego zabezpieczenia, niepewności prawnej, nadużywania instytucji środków tymczasowych i istnienia sprzecznych orzeczeń. Z drugiej strony może stanowić ochronę dla instrumentalnego wytaczania powództw w niewłaściwych jurysdykcjach, tylko w celu wydłużenia okresu korzystania z naruszeń praw „pozwanego”, co zostało przedstawione w rozdziale I. Wydaje się więc, że do momentu sprawnego toczenia się postępowań sądowych we wszystkich państwach członkowskich, nadal będzie istniała konieczność obowiązywania omawianego przepisu. W takim przypadku zasadnym może być przyjęcie wspólnych przesłanek udzielenia zabezpieczenia w postępowaniach o charakterze transgranicznym, co uczyniono w rozporządzeniu 655/2014. Ponadto rozszerzenie przepisów o zawisłości sprawy na postępowanie zabezpieczające w zakresie identycznych wniosków o zarządzenie środków tymczasowych, a w sytuacji wydania już orzeczenia przez sąd mający jurysdykcję na podstawie art. 35 rozporządzenia 1215/2012 nadanie pierwszeństwa orzeczeniu, które zostało wydane przez sąd mający jurysdykcję krajową co do istoty sprawy, mogłoby rozwiązać problem istnienia sprzecznych orzeczeń.

Bibliografia

Systemy prawa i komentarze

- 1) Bodio J., Demendecki T., Marcewicz O., Telenga P., Wójcik M. P., Jakubecki A., *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 730-1217*, Warszawa 2017.
- 2) Ciszewski J., Grzegorzczak P., Weitz K., Ereciński T., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom VI. Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, Warszawa 2017.
- 3) Dolecki H., *Postępowanie. Zarys wykładu*, Warszawa 2013.
- 4) Dolecki H., Wiśniewski T., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Artykuły 1096-1217*, Warszawa 2013.
- 5) Ereciński T., Jakubecki A., *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom V. Postępowanie zabezpieczające*, Warszawa 2016.
- 6) Ereciński T., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2016.
- 7) Flaga-Gieruszyńska K., Zieliński A., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2024.
- 8) Gołaczyński J., *Jurysdykcja, uznawanie orzeczeń sądowych oraz ich wykonywanie w sprawach cywilnych i handlowych. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1215/2012. Komentarz*, Warszawa 2015.
- 9) Gudowski J., Ereciński T., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, Warszawa 2016.
- 10) Jakubecki A., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217*, LEX/el. 2019.
- 11) Jodłowski J., Lapierre J., Misiuk-Jodłowska T., Resich Z., Weitz K., *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2014.
- 12) Jodłowski J., Resich Z., Lapierre J., Misiuk-Jodłowska T., *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2002.
- 13) Jodłowski J., *Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego. Zbiór studiów*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1974.
- 14) Korzan K., *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2004.

- 15) Manowska M., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II.*, LEX/el. 2022.
- 16) Resich Z., Siedlecki W., *Kodeks postępowania cywilnego*, Warszawa 1975.
- 17) Rylski P., Olaś A., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2023.
- 18) Siedlecki W., Świeboda Z., *Postępowanie. Zarys*, Warszawa 2004.
- 19) Staudinger A., *Europäisches Zivilprozess und Kollisionsrecht. EuZPR/EuIPR. Kommentar. Band I. Brüssel Ia-VO*, red. T. Rauscher, Kolonia 2016.
- 20) Szanciło T., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Warszawa 2023.
- 21) Wiśniewski T., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, red., Warszawa 2021.
- 22) Zatorska J., *Komentarz do rozporządzenia nr 1215/2012 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych*, LEX/el. 2015.

Monografie

- 23) Barcz J., *System Prawa Unii Europejskiej. Tom. 8*, Warszawa 2021.
- 24) Cieślak S., *Założenia aksjologiczne nowelizacji KPC z 4 lipca 2019 r.*, Łódź 2020.
- 25) Cuniberti G., Migliorini S., *The European Account Preservation Order Regulation. A Commentary*, Cambridge 2018.
- 26) Figura-Góralczyk E., Flejszar R., Gnela B., Mostowik P., *Prawne zagadnienia międzynarodowego obrotu cywilnego i handlowego*, Warszawa 2023.
- 27) Flaga-Gieruszyńska K., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Tom 8. System postępowania cywilnego*, Warszawa 2021.
- 28) Frąckowiak-Adamska A., *Uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach cywilnych w Unii Europejskiej. Ujęcie systemowe*, Warszawa 2018.
- 29) Geimer R., Schütze R.A., *Europäisches Zivilverfahrensrecht*, Monachium 2010.
- 30) Gil I., *Postępowanie zabezpieczające na etapie poprzedzającym ogłoszenie upadłości*, Warszawa 2012.
- 31) Golak M., *Upadek zabezpieczenia w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2020.

- 32) Grzegorzcyk P., *Jurysdykcja krajowa w sprawach z zakresu prawa własności przemysłowej*, Warszawa 2007.
- 33) Grzegorzcyk P., Weitz K., *Europejskie prawo procesowe cywilne i kolizyjne*, Warszawa 2012.
- 34) Helios J., Jedlecka W., *Wykładnia prawa Unii Europejskiej ze stanowiska teorii prawa*, Wrocław 2018.
- 35) Hess B., Pfeiffer T., Schlosser P., *Brussels I-regulation (EC) No 44/2001: The Heidelberg Report on the Application of Regulation Brussels I in 25 Member States (Study JLS/C4/2005/03)*, Monachium 2008.
- 36) Jagieła J., *Tymczasowa ochrona prawna w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2007.
- 37) Jodłowski J., *Uznanie i wykonanie zagranicznych orzeczeń sądowych w Polsce na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, Warszawa 1977.
- 38) Kulski R., *Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych w praktyce sądowej*, Warszawa 2022.
- 39) Łazarska A., *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012.
- 40) Marciniak A., *Egzekucja sądowa w świetle przepisów z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego*, Warszawa 2016.
- 41) Miączyński A., *Skuteczność orzeczeń w postępowaniu cywilnym*, Kraków 1974.
- 42) Nagel H., Gottwald P., *Internationales Zivilprozessrecht*, Kolonia 2002.
- 43) Piasecki K., *Skuteczność i wykonalność w Polsce zagranicznych cywilnych orzeczeń sądowych*, Warszawa 1990.
- 44) Pietrkowski H., *Czynności procesowe zawodowego pełnomocnika w sprawach cywilnych*, Warszawa 2024.
- 45) Waligórski M., *Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja i struktura procesu*, Warszawa 1947.
- 46) Weitz K., *Europejski tytuł egzekucyjny dla roszczeń bezspornych*, Warszawa 2009.
- 47) Weitz K., *Jurysdykcja krajowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2005.
- 48) Weitz K., *Konwencja z Lugano. Wykonalność zagranicznych orzeczeń przed sądami polskimi*, Warszawa 2002.

- 49) Wołodkiewicz B., *Ustanowienie jurysdykcji krajowej przez wdanie się w spór na podstawie rozporządzenia Bruksela I bis*, Warszawa 2020.

Artykuły naukowe oraz teksty w publikacjach zbiorowych

- 50) Aseńko A., *Transgraniczne zabezpieczenie wierzytelności na rachunku bankowym – nowe rozporządzenie (UE) 655/2014*, dodatek MoP 2015/8.
- 51) Ch. Heinze, *Choice of Court Agreements, Coordination of Proceedings and Provisional Measures in the Reform of the Brussels I Regulation*, *Rabel Journal of Comparative and International Private Law (RabelsZ)*, 2011/75.
- 52) Cuniberti G., Rueda I., *Abolition of exequatur. Addressing the Commission's concerns*, *Rabels Zeitschrift* 2011/75(2).
- 53) Gołaczyński J., Rodziewicz P., *Rozporządzenie UE dotyczące zajęcia rachunków bankowych [w:] Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi. Księga jubileuszowa z okazji X-lecia Samorządu Komorniczego w Apelacji Szczecińskiej*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, Sopot 2016.
- 54) Gołąb A., *Jurysdykcja krajowa w sprawie o wydanie europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym*, PPC 2020/2.
- 55) Grzegorzczak P., *Nowy fundament europejskiego prawa procesowego cywilnego: jurysdykcja krajowa, zawisłość sprawy oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych według rozporządzenia Rady i Parlamentu Europejskiego nr 1215/2012 (Bruksela Ia) (część II)*, PS 2014/7-8.
- 56) Grzegorzczak P., *Nowy fundament europejskiego prawa procesowego cywilnego: jurysdykcja krajowa, zawisłość sprawy oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych według rozporządzenia Rady i Parlamentu Europejskiego nr 1215/2012 (Bruksela Ia) (część I)*, PS 2014/6.
- 57) Grzegorzczak P., Rylski P., Weitz K., *Przegląd orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z zakresu europejskiego prawa procesowego cywilnego (2009-2010)*, KPP 2011/3.
- 58) Grzegorzczak P., *Sprzeczność z podstawowymi zasadami porządku prawnego (art. 1146 § 1 pkt 7 KPC), jako przyczyna częściowego zezwolenia na wykonanie orzeczenia sądu państwa obcego*, MoP 2014/8.

- 59) Grzegorzcyk P., *Stosowanie rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 w sprawach dotyczących uznawania i wykonywania orzeczeń sądów państw obcych na tle polskiej praktyki sądowej*, EPS 2016/10.
- 60) Grzegorzcyk P., *Umowy jurysdykcyjne w sprawach cywilnych i handlowych w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w latach 2013-2018*, PS 2019/7-8.
- 61) Grzegorzcyk P., *Zabezpieczenie roszczeń w europejskim prawie procesowym cywilnym według rozporządzenia Rady i Parlamentu Europejskiego Nr 1215/2012 (Bruksela Ia)* [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014.
- 62) Grzegorzcyk P., *Zawisłość sprawy przed sądem zagranicznym w sprawach o naruszenie praw własności przemysłowej*, EPS 2006/6.
- 63) Hess B., Althoff D., Bens T., Elsner N., Järvekülg I., *The Reform of the Brussels Ibis Regulation*, Max Planck Institute Luxembourg for Procedural Law Research Paper Series, 2022/6.
- 64) Honorati C., *Provisional Measures and the Recast of Brussels I Regulation: A Missed Opportunity for a Better Ruling*, Mediolan 2014, <https://ssrn.com/abstract=2443137>
- 65) J. Krajewski, *Skuteczność a wykonalność orzeczeń cywilnych*, NP 1971/4.
- 66) Jagieła J., *Jurysdykcja krajowa w postępowaniu zabezpieczającym*, PiP 2003/4.
- 67) Jodłowski J., *Kilka kwestii z teorii prawa międzynarodowego postępowania cywilnego*, PiP 1974/2.
- 68) Kappes A., Skrzydło J., *Czy wyroki neo-sędziów są ważne? – rozważania na tle uchwały trzech połączonych Izb Sądu Najwyższego z 23.01.2020 r. (BSA I-4110-1/20)*, Palestra 5/2020.
- 69) Kierska M., *Anti-suit injunctions w świetle europeizacji prawa prywatnego międzynarodowego*, PPH 2017/6.
- 70) Kulski R., *Cel i funkcje postępowania cywilnego* [w:] *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym kodeksie postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego w Katowicach-Kocierzu (26-29 września 2013 r.)*, red. K. Markiewicz, A. Torbus, Warszawa 2014.
- 71) Lane S., *Free Movement of Judgments within the EEC*, ICLQ 1986/35.

- 72) Majkowska-Szulc S., Wowerka A., *Jurysdykcja szczególna dla skargi pauliańskiej. Glosa do wyroku TS z dnia 4 października 2018 r., C-337/17*, EPS 2019/3.
- 73) Napierała J., *Rola reguł celowościowych w procesie wykładni unijnego prawa spółek przez trybunał sprawiedliwości unii europejskiej* [w:] *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie. Tom I*, red. M. Dumkiewicz, K. Kopaczyńska-Pieczniak, J. Szczotka, Warszawa 2020.
- 74) Pawłowicz K., *Wykonanie europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym*, PPE 2020/11.
- 75) Piasecka J., *Europejski nakaz zabezpieczenia na rachunku bankowym – nowy instrument prawny wprowadzony rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 655/2014*, PPE 2017/9.
- 76) Płaziuk J., *Jurysdykcja krajowa dla rozpoznania roszczeń ze stosunków umownych (art. 7 rozporządzenia nr 1215/2012)*, EPS 2020/4.
- 77) Puchała J., *Zawisłość spraw wszczętych przed sądami różnych państw członkowskich w świetle rozporządzenia nr 1215/2012*, EPS 2016/11.
- 78) Santaló Goris C., *The implementation at the national level o the bank account information mechanism under the EAPO Regulation: a comparative analysis*, Cuadernos de derecho transnacional 12/1.
- 79) Sawczuk M., *O celach i funkcjach postępowania cywilnego procesowego i nieprocesowego (niespornego)* [w:] *Księga ku czci W. Broniewicza*.
- 80) Schack H., *The misguided abolition of exequatur proceedings in the European Union* [w:] *Aurea Praxis Aurea Theoria. Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego, Tom I*, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011.
- 81) Siwicki M., *Jurysdykcja krajowa w sprawach z zakresu prawa autorskiego w "chmurach obliczeniowych" w świetle rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012*, EPS 2016/1.
- 82) Staszczyk P., *Automatyczna wykonalność orzeczeń sądów zagranicznych na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 „Bruksela I bis”*, PS 2014/9.
- 83) Trocha B., *Czy potrzebna jest reforma łącznika miejsca zamieszkania w europejskim prawie procesowym cywilnym?*, PPC 2012/4.

- 84) Weitz K., *Autonomiczna wykładnia europejskiego prawa procesowego cywilnego – wprowadzenie i wyrok ETS z 14.10.1976 r. w sprawie 29/76 LTU Lufttransportunternehmen GmbH und Co. KG przeciwko Eurocontrol*, EPS 2007/10.
- 85) Weitz K., *Autonomiczna wykładnia europejskiego prawa procesowego cywilnego - wprowadzenie i wyrok ETS z 22.03.1983 r. w sprawie 34/82 Martin Peters Bauunternehmung GmbH przeciwko Zuid Nederlandse Aannemers Vereniging*, EPS 2007/11.
- 86) Weitz K., *Jurysdykcja krajowa w sprawach konsumenckich - problem umów mieszanych. Glosa do wyroku TS z dnia 20 stycznia 2005 r., C-464/01*, EPS 2006/5.
- 87) Weitz K., *O jurysdykcji krajowej w postępowaniu zabezpieczającym w świetle konwencji lugańskiej i prawa wspólnotowego*, PS 2003/10.
- 88) Wołodkiewicz B., *Wykonywanie orzeczeń z państw członkowskich Unii Europejskiej według rozporządzenia Bruksela Ia. Uwagi na tle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego*, PPC 2015/2.